

VI. KONGRES SVĚTOVÉ LITERÁRNĚVĚDNÉ BOHEMISTIKY

Na křižovatkách.

Koncepce, otázky a perspektivy
literárněvědné bohemistiky
v globálním světě

PRAHA, 27. 6. – 1. 7. 2022

**sborník abstraktů
s programem**

Pořadatel

Ústav pro českou literaturu AV ČR
Institute of Czech Literature of the CAS

Ve spolupráci s

Akademie věd
České republiky
The Czech Academy
of Sciences

Spolupořadatelé

FILOZOFICKÁ FAKULTA
Univerzita Karlova

PAMÁTNÍK
NÁRODNÍHO
PISEMNICTVÍ

MUNI
ARTS

SENÁT
PARLAMENTU ČESKÉ REPUBLIKY

ČESKÁ CENTRA
CZECH CENTRES

Mediální partneři

Vitava
Český rozhlas

© Ústav pro českou literaturu AV ČR, v. v. i., 2022
ISBN 978-80-7658-051-0

VI. kongres světové literárněvědné bohemistiky

NA KŘÍŽOVATKÁCH. KONCEPCE, OTÁZKY A PERSPEKTIVY
LITERÁRNĚVĚDNÉ BOHEMISTIKY V GLOBÁLNÍM SVĚTĚ

Praha 27. června – 1. července 2022

Sborník abstraktů s programem

Programový výbor

Pavel Šidák, ÚČL AV ČR Praha (tajemník kongresu)

Dalibor Dobiáš, ÚČL AV ČR Praha

Alessandro Catalano, Università degli Studi di Padova

Matteo Colombi, Universität Leipzig

Joanna Czaplinska, Uniwersytet Opolski

Dobromir Grigorov, Sofia University

Libuše Heczková, FF UK Praha

Holt Meyer, Universität Erfurt

Petr Šámal, ÚČL AV ČR Praha

Ladislav Šerý, PNP Praha

Ivana Taranenková, ÚSL SAV Bratislava

Zuzana Urválková, FF MU Brno

Jan Wiendl, FF UK Praha

Michael Wögerbauer, ÚČL AV ČR Praha

Sekretariát kongresu

AMCA, spol. s r. o.

Academic and Medical Conference Agency

Vyšehradská 320/49

128 00 Praha 2

www.amca.cz

Slovo úvodem

Když v roce 1995 Vladimír Macura zahajoval vůbec první kongres světové literárněvědné bohemistiky, vyjádřil radost z propojení donedávna oddělených kontextů a vyslovil naději, že kongres jako setkání odborníků z celého světa konečně umožní nahlédnout literárněvědnou bohemistiku jako celek. Nyní, více než čtvrtstoletí od chvíle, kdy byla tato tradice zahájena, se bohemisté z různých zemí scházejí opět, aby společně přemýšleli nad tím, jaká vědecká paradigmatata charakterizují současnou literární vědu, jaké dnes je a jak se za uplynulé čtvrtstoletí změnilo postavení bohemistiky v akademickém, a nejen akademickém světě.

Mnohé tehdejší výzvy a otázky zůstávají nadále aktuální, jiné naopak vyvstaly a četné další se objevují. V roce 1995 bylo jednání naplněno optimistickým očekáváním sjednocení světa a integrace našeho oboru i radostí ze svobodné vědecké diskuze. V červnu 2022 se literárněvědní bohemisté scházejí opět, ovšem v podstatně odlišné atmosféře – okamžik jejich setkání nejdříve o dva roky posunula pandemie, která s sebou přinesla takové změny v každodenním životě i kulturní interakci, jaké si většina z nás neuměla představit. Pro většinu z nás představuje novou zkušenost i právě probíhající válka na Ukrajině, vyjevující hloubku nejen politických, ale i kulturních konfliktů v současném světě. Účastníci VI. kongresu světové literárněvědné bohemistiky se tedy pokusí rekapitulovat i analyzovat stav svého oboru, v některých panelech však již budou uvažovat i o důsledcích událostí posledních let a měsíců.

Podíl na organizaci největšího setkání literárněvědných bohemistů již tradičně přijaly hlavní akademické a paměťové instituce z České republiky, jejichž pracovníci se literaturou českých zemí odborně zabývají. Vedle Ústavu pro českou literaturu AV ČR, jenž opět zastává roli hlavního pořadatele, jsou to především Ústav české literatury a komparistiky Filozofické fakulty Univerzity Karlovy, Ústav české literatury Filozofické fakulty Masarykovy univerzity a Ústav slovenskej literatúry SAV. Cennou spoluprací poskytly našemu kongresu celá Akademie věd ČR, Památník národního písemnictví, Česká centra, Dům zahraniční spolupráce a Knihovna Václava Havla. Poděkování za převzetí záštity nad jednáním VI. kongresu světové literárněvědné bohemistiky náleží předsedkyni Akademie věd České republiky Evě Zažímalové, předsedovi Senátu Parlamentu České republiky Miloši Vystrčilovi, ministru kultury Martinu Baxovi a primátorovi hlavního města Prahy Zdeňku Hřibovi.

Věřím, že na konci společných jednání VI. kongresu světové literárněvědné bohemistiky budou mít představy jeho účastníků o stavu i výhledech našeho oboru i o cestě, již od roku 1995 do současnosti urazil, jasnější kontury.

Petr Šámal

O VI. kongresu: tematické osy, panely, účastníci

V roce 2020, kdy se měl VI. kongres světové literárněvědné bohemistiky konat, uběhlo čtvrt století od chvíle, kdy se po pádu železné opony mohli poprvé společně sejit všichni badatelé o české literatuře a přehlédnout minulost a aktuální stav vlastního oboru. Bouřlivý vývoj humanitních věd i dramatické proměny univerzitního prostředí, odehrávající se na pozadí globalizačních procesů, uvedly v následujících desetiletích do pohybu sám obor. Situace literárněvědné bohemistiky je dnes charakterizována nejen bohatstvím teoretických rámců a metodologických pozic, ale také dezintegrací a otřesením institucionální základny bohemistických bádání v těch zemích a regionech světa, kde bohemistika jako samostatný akademický obor zaniká.

Na rozdíl od předchozích kongresů, budovaných na jednom či dvou hlavních tématech, byl proto VI. kongres světové literárněvědné bohemistiky založen na obecnějším tázání: jeho cílem je rekapitulovat stav i výhledy oboru, a to jak v jeho intelektuální, tak institucionální dimenzi. Tento sumarizující cíl kongresu reflektuje i jeho název: *Na křižovatkách: koncepce, otázky a perspektivy literárněvědné bohemistiky v globálním světě*.

Kongresové jednání je věnováno jednak vědeckým paradigmům, která charakterizují současnou literární vědu, a jejich postavení v bohemistice, jednak pozici našeho oboru v dnešním akademickém světě a mediálním prostředí, respektive výzvám, kterým literárněvědná bohemistika jako samostatný obor čelí. Tak široké tázání jsme se pokusili strukturovat čtyřmi tematickými osami, které zároveň chtějí postihnout klíčová místa oborové dynamiky: **Česká literatura v českých zemích a ve světě** (táže se po modech recepce české literatury v českých zemích a mimo ně a zkoumá situaci dnešní zahraniční bohemistiky, stav výuky i bohemistického bádání, překladatelství z češtiny a další formy prezentace a diskuze českých autorů ve světě); **Česká literatura / literatura českých zemí: pole otázk** (reflektuje dnešní stav encyklopedie bohemistického poznání, směr a smysl jejího budování, resp. to, jak nové poznatky osvětlují či proměňují celek našich znalostí a jeho uspořádání, a prověřuje, jaké objevy byly učiněny, jaká témata v dnešní diskuzi rezonují, jaké starší práce a otázky byly nově aktualizovány a kde zůstávají nezapracovaná území); *Mnohost metod, mnohost bohemistik* (tematizuje roli a škálu teoretických konceptů a zkoumá, nakolik je bohemistika novým konceptům vůbec otevřená; tato osa také reflektuje napětí bohemistiky mezi národní filologií a transkulturní literární vědou, resp. literární vědou otevřenou jinojazyčným literaturám regionu a jejich vzájemnému obohacování, a ptá se, existuje-li jedna bohemistika, či zda se spíše rozpadá do škály různých bohemistik s různou tematicko-metodologickou identitou); *Hranice literárněvědné bohemistiky* (akcentuje metodologické synergie a prověřuje, jak bohemistika reaguje na vznik nových disciplín a směrů, jako jsou např. kognitivní, mediální věda, paměťová studia, digital humanities).

Ke všem čtyřem osám kongres nabídne množství referátů jak sumarizačního, tak problémového typu. Strukturaci kongresového jednání do jisté míry přispívá i fakt, že oproti minulým ročníkům není VI. kongres založen jen na individuálních referátech: představí se také několik specializovaných panelů a prezentovány budou též doktorandské postery.

Prvního mezinárodního bohemistického kongresu se v roce 1995 účastnilo 76 referujících. V roce 2022 na šestém kongresu s referáty obzírajícími uvedená témata vystoupí téměř dvojnásobek: 163 účastníků z 18 zemí, kteří dohromady představí 147 konferenčních příspěvků. Jejich abstrakty v tomto svazku předkládáme, a to v tomto pořadí: individuální referáty (řazené abecedně podle jména přednášejícího, resp. podle jména prvního přednášejícího, má-li referát dva či více autorů); panely (řazené abecedně podle jména badatele, jenž referát přihlásil); doktorandské postery (řazené abecedně podle jména prezentujícího).

Pavel Šidák

I. Abstrakty individuálních příspěvků

Když se Češka probudí na Šibuji aneb Srovnávací literatura v novém věku

Kenichi Abe

The University of Tokyo, Japonsko

Jednou z charakteristik polistopadové české literární scény je rozrůznění témat a dějišť. S pádem železné opony i čeští autoři neváhali překročit hranici, někteří dokonce začali objevovat vzdálené oblasti. Naivní popis setkání s jinými kulturami bývá vnímán jako exotismus, avšak jsou případy, kdy se zrodí „literární amalgámy“. Literárními amalgámy se zde rozumí texty, v nichž nacházíme vlivy dané kultury nejen v motivech, ale i ve způsobu psaní. Jako příklad bych uvedl *Paměť moji babičce* (2002) od Petry Hůlové. Kniha byla sice psaná česky, ale příběh se odehrává v Mongolsku a způsob psaní se také blíží psaní dané kultury. I první román Anny Cimy *Probudím se na Šibuji* (2018), jehož příběh se odehrává paralelně v Praze a v Tokiu, nebo poslední román Michala Ajvaze *Města* (2019), v němž věnuje autor skoro třetinu knihy Tokiu, jsou díla založená na symbióze nejen kultur, ale i literatur. Cílem příspěvku bude nejen analyzovat uvedené „literární amalgámy“ z hlediska intertextovosti, ale i hodnotit metodologické postupy srovnávací literatury v novém věku.

Automytologizace českého undergroundu v rockové poezii 80. let

Aleksandra Aleksandrova

Sofijski universitet Sv. Kliment Ochridski, Sofija, Bulharsko

Příspěvek se věnuje automytologizaci v lyrické tvorbě první a druhé generace českého undergroundu 80. let, konkrétněji v několika albech dvou předních představitelů této subkultury: hudebních skupin The Plastic People of the Universe a Psi vojáci. Předmětem rozboru jsou písňové texty a skladby z následujících alb: *Psí vojáci – Psi a vojáci* (1979–1980), *Baroko v Čechách* (1981), *Studio 1983–1985*; The Plastic People of the Universe – *Co znamená vésti koně* (1980), *Hovězí porážka* (1984), *Půlnoční myš* (1985). Úkol referátu spočívá v popisu mýtů o českém undergroundu, které vytváří rocková hudba 80. let.

Roland Barthes nahlíží na mýtus jako na neomezený počet označujících (tj. forem), kterými se text mění (deformuje), ale není zbaven významu. V této souvislosti příspěvek klade několik základních otázek: jaké podoby automytologizace se opakují v textech a z čeho vzniká autentický mýtus o undergroundu jako prostor svobody; jak vnější totalitní svět rezonuje s vnitřním světem textařů; jakým způsobem se mění modely autostylizace první a druhé generace; zda jde o nihilismus, morbidnost, grotesku a vědomí zanedbatelnosti vlastního Já, nebo o specifický pocit svobody, který plyne z představy bezvýznamnosti vlastního života; jaký vliv mají hudební skladby na recepci textů. Tyto a další otázky mají za cíl porovnání dvou modelů undergroundu tzv. ortodoxní a mladší generace na základě hudby dvou předních skupin.

Jazyky českého a slovenského národního obrození v současné hudbě. „Libretisti“ Marka Piačeka – Josef Jungmann, Ján Kollár, Samo Bohdan Hroboň

Renáta Beličová

Filozofická fakulta Univerzity Konštantína Filozofa, Nitra, Slovensko

Poetická inovatívnosť obrodeneckých básnických foriem a štylizovanosť ich jazykov sú skôr exkluzívnymi akademickými témami, než bežnou súčasťou literárnej kultúry. V čitateľskom povedomí majú osvietenské literárne aktivity viac historickú než umeleckú hodnotu a osvietenské stredoeurópske národné jazyky sú pre bežného čitateľa viac-menej bizarnými experimentami. Umelecké aktivity národných buditeľov sú však viac než len partikulárnym základom národných literatúr. Patria do stredoeurópskej histórie rovnako ako do dejín umenia celej Európy. Postmodernistická hudobná poetika slovenského skladateľa Marka Piačeka je ukotvená v kultúre strednej Európy a v celej svojej tvorbe sa programovo obracia k jej dejinám. Preto neprekvapuje, že vo vokálno-inštrumentálnych kompozíciách sa opiera aj o dobové texty našich (českých a slovenských) osvietencov. Inšpiruje sa poetikou literárnych diel Josefa Jungmanna, Jána Kollára i Sama Bohdana Hroboňa. Literárne jazyky národných obrodencov sú vysoko štylizované a sofistické, každý svojím vlastným spôsobom. Skladateľ a hudobník nachádza v ich básnických textoch bohatý prameň imaginatívnej hudobnosti.

Vytěsňené hlasy. Literární feminismus raných 90. let

Hana Blažková

Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, Praha, Česká republika

Literární feminismus se v dnešní době zdá být poměrně etablovanou disciplínou, a to na úrovni teorie, historie, kritiky i samotné tvorby. Počátky tohoto dnešního proudu se obvykle datují do 90. let. Pokud se za touto dobou dnes ohlížíme, často se mluví o nepřátelském přijetí, pozvolném a klopotném rozvoji genderové analýzy, v literárněhistorickém výzkumu se pak hledají především možnosti, jak navázat na feministickou literaturu první republiky. Raná 90. léta ale nebyla obdobím, jež by bylo možné vyložit na jednoduché, lineární ose. V tomto období se odehrávají důležité diskuze o tom, proč české ženy nepřijímají západní feminismus, mnohé literární časopisy věnují tématu feminizmu celá vydání a na poli literární tvorby se k feminizmu hlásí autorky, jež se inspirovaly západním sci-fi fandemem (Biedermannová, Hauserová).

Ve svém příspěvku se zaměřím na diferencovanost literárního feminismu raných 90. let a jeho kontinuity s tzv. „ženskou literaturou“ 80. let. Budu analyzovat dobové literárněkritické diskuze a kromě různých zdrojů dobového feminismu se zaměřím také na mechanismy, jež sloužily k jeho vytěsňování (sexismus obhajovaný svobodou slova, antifeminismus přicházející ze Západu, aj.). Výsledkem bude představení literárního feminismu raných 90. let jako několika paralelních politických hlasů, jež usilovaly o své prosazení, nikoli jen jako (nedokonalého) bodu počátku současné feministické kritiky.

Jak po bohemistice?

Peter Bugge

Aarhus Universitet, Aarhus, Dánsko

V roce 2013 se univerzita v Aarhusu rozhodla zrušit obor bohemistiky kvůli dlouhodobě nízkému počtu přihlášek. O pět let později dostudovali poslední dva bohemisté. Bohemistiku částečně nahradil menší program Středoevropských studií, který ale není založen na znalosti regionálních jazyků, a čeština nemůže najít oporu ani ve slavistice, protože ani ta už jako širší filologický obor nebo zaměření nefunguje. Obor jazykovědné a literárněvědné bohemistiky je proto už delší dobu bez formálního zakotvení v dánském univerzitním systému.

Přesto ještě nachází česká literatura cesty do dánských nakladatelství, k překladatelům z češtiny do dánštiny, a tak i k dánským čtenářům a čtenářkám. Na základě několika konkrétních příkladů z posledních pěti let se příspěvek pokusí zmapovat důležité aktéry a rámcové podmínky tohoto literárního transferu a nastínit perspektivu jeho pokračování.

Současná česká literatura v bulharském kulturním kontextu

Ani Burova

Sofijski universitet Sv. Kliment Ochridski, Sofija, Bulharsko

V příspěvku je zkoumána typologie přijímání současné české literatury (po r. 1989) v Bulharsku. Během posledních tří desetiletí je česká literatura velmi intenzivně představována v překladech do bulharštiny, což dovoluje nastínit celistvý model její recepce. V příspěvku jsou komentovány dominující tematické aspekty, jejichž prostřednictvím je česká literatura interpretována, představy, které o ní v bulharském kulturním prostředí převládají, základní kontexty, do nichž bývá uváděna. Bulharská kritická recepce stěžejních děl současné české literatury je konfrontována s jejich přijetím u české kritiky, jakož i (pokud je to možné) s jejich přijímáním v jiných zahraničních literárních kontextech, do kterých byla přeložena. Zvláštní důraz se klade na recepci děl, jež zasahují ta témata, která se kvůli podobné historické zkušenosti a paměti prosazují jak v české, tak i v bulharské literatuře (jde např. o interpretaci nedávné minulosti z období socialismu, historického přelomu v r. 1989 nebo postsocialistické reality). Analyzuje se vliv postsocialistického literárního kontextu, který je typický pro českou i bulharskou literaturu 90. let 20. století, a dialog mezi oběma literaturami. Přítomnost české literatury v bulharském prostředí je porovnávána s přítomností jiných středoevropských a východoevropských literatur.

Ohlasy Alfréda Béma v kruzích české slavistiky

Stéphanie Cirac

Sorbonne Université, Paris, Francie

Alfred Bém, ruský filolog žijící od začátku 20. let v pražském exilu, se v meziválečném Československu zapojil do vědeckého života ve slavistických kruzích. Byl zakladatelem Společnosti Dostojevského a členem Pražského lingvistického kroužku. Ve svých pracích se Bém zaměřil na otázky vlivu mezi literaturami a mezi literárními díly a též se vyznačoval zájmem o vztah mezi psychoanalýzou a literaturou. Budeme se zabývat ohlasem na jeho práci ve vědecké literatuře – zejména ohlasem u mladých vědců (Krejčí, Kalandra...). Účelem tohoto příspěvku je sledovat, jak se Bémova badatelská činnost začleňovala do vědeckého života své doby,

a pokusit se zjistit, co z jeho myšlenek zůstalo po jeho zmizení v roce 1945, a to i přes tabuizaci vzpomínek na přítomnost ruské vědecké emigrace v Praze. Příklad Alfreda Béma ilustruje setkání vědeckého ruského exilu s českou slavistikou. Umožňuje také sledovat prolínání mezi slavistickými obory.

Je česká literatura pozvánkou k poznávání české kultury?

Joanna Czaplińska

Uniwersytet Opolski, Opole, Polsko

Příspěvek je věnován recepci české literatury v Polsku, ale je myšlen také jako úvaha nad tím, zda je literatura nadále motivací k poznávání české kultury. Před několika desetiletími studenti volili studium cizích jazyků, protože chtěli číst literaturu té které země v originále. V posledních letech se však čtenářství v Polsku nachází na velice nízké úrovni (podle průzkumů čte jen 40 % Poláků) a se jmény jako Bohumil Hrabal nebo Josef Škvorecký se studenti bohemistiky většinou seznámují teprve během studia.

Co může být motivací pro budoucí posluchače bohemistiky? Má vůbec studium humanitních oborů, k nimž se počítá i filologie, budoucnost? V Polsku už nejméně dekádu sledujeme tažení proti humanitním vědám, které jsou označovány jako nepotřebné a jejichž financování se stále zmenšuje. Příspěvek bude proto i jistým shrnutím diskuzí, které v poslední době vedli polští humanitní vědci.

Paradigma melancholie v české poezii

Žoržeta Čolakova

Plovdivski universitet Paisij Chilendarski, Plovdiv, Bulharsko

Melancholie bývá obvykle a tradičně chápána jako emocionální stav lyrického subjektu, tedy jako psychologická charakteristika jedince, který bolestivě prožívá střety se skutečností života. Melancholii zde však chápeme jako kulturní koncept, na rozdíl od melancholičnosti jakožto pojmu označujícímu tesklivé nálady, z čehož vyplývá svéráz obou poetik. Proti nozologickému pojetí melancholie zaměřenému na individuální psychografii se v poslední době staví synergické chápání melancholie, které umožňuje nahlížet dynamiku jejích proměn ve vývoji všemožných projevů lidského myšlení, včetně české moderní poezie 19. a 20. století. Z této perspektivy se česká literatura wpisuje do širších evropských souvislostí literárních dějin, v nichž se různé typy melancholie projevují nejen diachronně, ale také jako univerzální modely, jako jsou melancholie metafyzická (Mácha), náboženská (Březina), sociální (Seifert) a ontologická (Holan). Melancholie se vždy staví proti dobovým ideologiím a materialistickému pragmatismu, a tím odhaluje svou schopnost skrze zdánlivou pasivitu zádušnosti zpochybňovat důvěryhodnost prosazovaných evidencí.

České exofonie? Pokus o vymezení výzkumného pole

Joanna Derdowska

Uniwersytet Śląski, Katowice, Polsko

Mezi literárními vědci posledních dekad nepomíná zájem o ty aspekty české literatury, které přesahují klasifikace oblasti jejich zájmu založené na principu národního jazyka. Debaty o mnohojazyčnosti či vícejazyčnosti české literatury obvykle směřují zájem badatelů k literatuře psané českými autory v cizích jazycích. Tento příspěvek je pokusem o uspořádání a reorganizaci této konceptuální mapy. Použití

poměrně nového pojmu *exofonie* je zde terminologickou pomůckou, kterou autorka zkouší konfrontovat se zavedenějšími pojmy jako *jinojazyčnost* a hodnotit její použitelnost pro další výzkum. V příspěvku je za prvé zavedená široká perspektiva, která přesahuje literárněvědné bádání a poukazuje na potenciál pro interdisciplinární výzkum, jenž si je vědom translatologických, kulturologických či dokonce glottodidaktických důsledků. Za druhé je zvláštní pozornost věnována minoritní reprezentaci a případnému potenciálu literatury psané česky nebo překládané do češtiny cizinci.

Oživené hlasy mrtvých. „Menippská“ satira Markéty Pilátové

Peter Deutschmann

Universität Salzburg, Rakousko

Román Markéty Pilátové *S Baťou v džungli* (2017) kombinuje možnosti fikce s výpověďmi o reálných historických událostech, a to v genezi románu – autorka používala materiály z rozhovorů s potomky Baťovy rodiny, se kterými víceméně volně zacházela – a také v jeho kompozici, která spočívá v tom, že dar řeči je udělen zároveň živým lidem i mrtvým historickým osobám (především Janu Antonínu Baťovi) anebo artefaktům.

Zatímco kulturní tradici lze popsat jako rozhovor se zemřelými (žijící se obracejí k zesnulým s otázkou, co po sobě zanechali, a zesnulí „odpovídají“ svou tvorbou a pozůstalostí), fantastická fikce má daleko širší možnosti: není omezená faktickými stopami předků, ale může s dějinami volně zacházet. Fikce tímto způsobem sice tolik nepřispívá k poznání minulosti, ale odkrývá možnosti pro vyjádření aktuálních stanovisek k ní. V případě románu Pilátové to jsou otázky jako jedinečnost anebo pluralita historické pravdy, role žen v rodině, podnikání a společnosti, postoje emigrantů anebo význam a stopy kolonizace v kolonizovaných zemích, respektive u samých kolonistů.

Zatímco pro kulturní tradici metafora rozhovoru není příliš přesná (vždyť „mluví“ hlavně minulost, často „ústý“ významných osob, vlastně jejich dochovanými texty), v „přízračném“ vyprávění z úst zemřelých osob lze spatřit opravdový dialog současnosti s minulostí: to přízračné nespočívá v banální fantazii, že mrtví mluví, nýbrž ve slučování a spojitosti minulého se současností, což se projevuje tím, že hlasy mrtvých mluví zároveň i současníci (reprezentované autorkou). Příspěvek diskutuje zvláštní vyprávěcí strukturu tohoto románu (který lze na základě Bachtinovy genologie nazvat „menippskou satirou“) a vztahuje ho k otázkám české kulturní paměti a jejím prudkým změnám za posledních sto let.

Intelektuálový volby. Případ Václava Havla

Slaveia Dimitrova

Sofijski universitet Sv. Kliment Ochridski, Sofija, Bulharsko

Příspěvek analyzuje místo a sociální role přisuzované intelektuálům v posttotalitních společnostech, přičemž se zaměřuje především na české prostředí. Tato tematika je obzvláště viditelná v esejistice Václava Havla. Článek se soustředí jak na politické, společenské a kulturní kontexty, jež podněcují konkrétní texty, tak i na snahu – implicitně v nich obsaženou – modelovat dané prostředí, což je úsilí, které je ne vždy úspěšné. Část témat, jimiž se příspěvek zabývá, souvisí s pocitem studu, který pramení z nesvobody, s osobní volbou, morální krizí společnosti, rezignací intelektuálů, dále s postupnou přeměnou demokracie v karikaturu, „stonáním“ jazyka či s pocitem kulturního izolacionismu ve chvíli otevírání světa aj.

Being Young as Roma/Romnija in Czech Literature and Film

Gesine Drews-Sylla

Julius-Maximilians-Universität, Würzburg, Německo

The paper will explore how contemporary Czech literature and film address issues of childhood, youth, and adolescence in texts and films on young Roma and Romnija. It is part of a larger project that asks how Czech literature and film approach Romaphobia. The project's main assumption is that contemporary literature and film actively address questions of racism and search for specific ways to engage with critical discussion on them while being embedded in both local and trans-cultural discussions on racism. Within these texts and films, aesthetic strategies and the underlying theoretical conceptualizations for Romaphobia can differ. The project's theoretical framework connects to racism studies, postcolonial studies, literary studies, and media studies.

Childhood, youth, and adolescence form an important cluster of topics within the texts and films in question. Growing up means forming an identity via an active exploration of the self and experiencing the forming forces of the social surroundings. My assumption is that a focus on childhood, youth, and adolescence allows to shed light onto specific social dynamics at work, thus enabling to artistically analyze the intersecting forms of biological, cultural, and institutional racisms, as well as intersectionalities.

One primary goal of the paper is to trace the thematic width of representations of childhood, youth, and adolescence of Roma/Romnija in contemporary Czech literature and film. Another aim is to ask how the thematic scope of specific representations and artistic approaches interact with theoretical conceptualizations of racism, discrimination, cultural memory, and/or identity politics. The paper will discuss selected case studies.

Recepce konceptuálního umění z kognitivistické perspektivy

Zbyněk Fišer

Filozofická fakulta Masarykovy univerzity, Brno, Česká republika

Tvůrce konceptuálního uměleckého díla programově počítá s aktivním vnímatelem – divákem, uměleckým kritikem či teoretikem. Umělec může představivost vnímatele a jeho estetickou interakci s dílem ovlivnit titulem díla, intertextuálními příznaky, způsobem instalace v expozici, autointerpretačním komentářem díla, resp. intervencí kurátora. V předneseném příspěvku se pokusíme nahlédnout diváckou i kritickou recepci konceptuálního umění prostřednictvím kognitivní literární vědy a estetiky. Na příkladech současných českých umělců a teoretiků představím performativní, narativní a interpretační scénáře uplatňující se při recepci konceptuálního díla. Pokusím se ukázat provázanost českého konceptuálního umění s experimentální literaturou.

Macurova jiná dekonstrukce

Anna Förster

Universität Erfurt, Německo

V archivní pozůstalosti Vladimíra Macury se nacházejí četná svědectví o tom, že tehdejší ředitel Ústavu pro českou literaturu AV ČR se v posledních letech svého života intenzivně zabýval dekonstrukcí. Jsou to nahodilé poznámky, ale i zápisky, excerpta, a dokonce celé konspekty publikací, jako je známá antologie *Decon-*

struction and Criticism Jacquese Derridy, Paula de Mana, Harolda Blooma a Geoffrey Hartmana vydaná v americkém Yale v roce 1979 nebo derridovská antologie Miroslava Petříčka z roku 1993. Dokumenty svědčí o Macurově zájmu o nové přístupy k literatuře i o dekonstruktivní pojetí teorie jako takové. Ukazují ale i zvláštní snahu Macury zbavit dekonstrukci její konvencionalizované pověsti jakožto výhradně „západního“ myšlenkového směru. Kvůli předčasné smrti Macura již bohužel nebyl schopen tyto úvahy zpracovat v širším pojednání. Navrhovaný příspěvek se proto zaměří na dva zdánlivě okrajové dokumenty a ukáže, že se Macura snažil definovat dekonstrukci jako proud literární teorie 2. poloviny 20. století, jehož stopy lze sledovat v neostrukturalismu 60. let a zejména v Lotmanově tartuské sémiotice.

Cvrčci ve vyhnanství. K překladu básnického díla Josefa Čapka a Žíhané knihy Jiřího Ortena do italštiny

Lara Fortunato

Società Dante Alighieri, Salzburg, Rakousko

Námětem tohoto příspěvku je překladatelská problematika týkající se dvou básní Josefa Čapka z díla *Básně z koncentračního tábora* a dvou básní z *Žíhané knihy*, které Jiří Orten zařadil do sbírek *Cesta k mrazu* (1940) a *Ohnice* (1941). Stěžejními body jsou otázky překladu i představení těchto dvou významných autorů současným italským čtenářům. Na základě poetických – a částečně společných – motivů, které charakterizují jazyk obou básníků, chceme představit způsob, jak může být převedení textů do jiného jazyka zároveň zkoumáním básnické tvorby těchto dvou významných autorů ukotvených v české a evropské poetické tradici 19. a začátku 20. století.

Zmíníme se také krátce o problematice překladatelství mimo institucionalizovanou scénu ve srovnání s minulostí. V tomto ohledu je příznačné, že recepce Jiřího Ortena je v Itálii spojená hlavně s dávnou spoluprací českého básníka a překladatele Vladimíra Mikeše s italským básníkem Giovannim Giudicim. Jejich první italský překlad Ortena, který vznikl v roce 1968, nás konfrontuje s otázkou přístupu k básnickému překladu: není bez zajímavosti, že překladatelé v úvodu ke své ortenovské sbírce *La cosa chiamata poesia* (Čemu se báseň říká) mluví o tom, jak se jejich stylistická řešení nakonec podobají jazyku italských básníků Gabriela D'Annunzia a Guida Gozzana.

Překladatelský (česko-francouzský) utrakvismus: Petr Král, Lenka Horňáková-Cívade, Jean-Gaspard Páleníček a další...

Xavier Galmiche

Sorbonne Université, Paris, Francie

„Spisovatele utrakvisté“ jsou ti, kteří píší *in utraque lingua*, „v jednom i ve druhém jazyce“.* Jejich bilingvismus jim umožňuje, aby se stali „autopřekladateli“. Chtěl bych se zabývat kontextem česko-francouzským, kde se někteří autoři vzdávají autopřekladu (Věra Linhartová, Jean-Gaspard Páleníček), jiní však ho přijímají s ochotou (Lenka Horňáková-Cívade, Martin Daneš).

* *Utrakvismus*, pojem původně označující přijímání „pod obojí způsob“, sub *utraque specie*, jakožto jeden z požadavků reformace počínaje Janem Husem, se v 18. století vztahuje na pozici těch, kteří se hlásí ke dvojí národnosti. Ta byla přitom posuzována z hlediska jazyka a zejména z hlediska školních institucí (jeden z článků v *České včele* hovoří o „[...] žáč[ích] gymnasialní[ch] na pouze českých

neb tak nazvaných utraquistických (obojích) místech [...]“; Česká včela 10. května 1836, s. 158). Později pojem *utrakvismus* vyjadřuje též nemožnost nebo odmítnutí sebedefinování v rámci jedné nebo druhé identity. Německý ekvivalent „*utraquistisch*“ byl používán v jiných částech monarchie k označení jazykově smíšené výuky a bilingvistu obecně.

Legionářská tvorba Františka Langera

Erik Gilk

Filozofická fakulta Univerzity Palackého, Olomouc, Česká republika

František Langer (1888–1965) si jako jediný představitel čapkovské literární družiny prošel zkušeností legionáře na východní frontě. Účastnil se přitom všech významných bojů, které československé legie vedly, prošel si sibiřskou anabází, podobně jako nejednen legionář si v Rusku našel ženu. Ke svému působení v legiích se pravidelně vracel publicisticky u příležitosti nejrůznějších výročí, jeho poslední článek byl publikován roku 1947. Těžiště legionářského tématu v Langerově tvorbě ovšem leží v povídkách a dramatických útvarech.

Název souboru sedmi povídek *Železný vlk* (1923) je odvozen od pojmenování ozbrojené vlakové soupravy, v níž legionáři byli nuceni žít při svém přesunu po Bajkalsko-amurské magistrále na východ do Vladivostoku. Autor zde líčí osudy prostých vojáků, obyčejných lidí, kterým válka hrubě zasáhla do života, nehrdinských hrdinů, kteří v daleké neznámé zemi bojují za svobodu a vlast a jsou schopni nejvyšších obětí.

Hry *Ráno* (p. 1919) a *Vítězové* (p. 1920) byly scénami pro herce legionáře a vznikaly ještě za Langerova pobytu v legiích na Sibiři, v rámci osvětové činnosti pro československé vojáky. *Vítězové* jsou složení ze tří velkých monumentálních scén, oživlých obrazů, jež byly instalovány pod širým nebem za účasti velkého komparsu. Předváděly se v nich významné momenty osudů československých legií, slavnostní atmosféře doby po osvobození a vzniku ČSR odpovídá i jejich patos, vyzdvihující mravnost obětí pro vlast. Drama o třech dějstvích *Jízdní hlídka* (p. 1935) patří k nejslavnějším autorovým divadelním hrám. Formálně dokonalé drama dodržuje zákonitost jednoty místa, času a děje. Jako v klasické tragédii je i zde nejvyšší ctností splnění povinnosti vůči státu a morálce, nadřazené osobním zájmům jedince.

Ohlasy kognitivnej a empirickej literárnej vedy v literárnovednej bohemistike i slovakistike a problém hraníc literárnej vedy

Martin Golema

Filozofická fakulta Univerzity Mateja Bela, Banská Bystrica, Slovensko

V príspevku chceme v hlavných rysoch zmapovať impulzy, systematickejšie pozitívne či odmietavé recepcie, prípadne aj kreácie, ktoré do bohemistiky a slovakistiky priniesli kontakty s polemickými postulátmi kognitívnej a empirickej literárnej vedy. Kognitivistické či konštruktivistické myslenie zatiaľ nemá v českej i slovenskej literárnej vede ani príliš dlhú tradíciu, ani ustálenú inštitucionálnu bázu, no konštruktivistické a kognitivistické „náklady“ už výrazne cítiť. Prvou pre nás inšpiratívnou teoretickou „dielňou“ je kognitívna literárna veda zdôrazňujúca principiálnu metaforickosť ľudského myslenia, druhou je empirická literárna veda s ťažiskom v Nemecku (od nej preberáme základný koncept literatúry ako literárneho konania). Aktuálne sú to (z nášho pohľadu) práve tieto dva metodologické koncepty, ktoré v literárnej vede „otvárajú okná a spôsobujú prievan“. Charakterizuje ich veľmi živý dialóg s prírodnými vedami. Konštruktivisticky rozšírená teó-

ria systémov ako ich spoločný teoretický základ umožňuje budovať mosty medzi dvoma svetmi, medzi humanitnými a prírodnými vedami. Ich spochybenie textovo-ímanentných interpretačných metód v literárnej vede môže viesť k otázke: Je literatúra čisto textový jav, alebo komplexnejší kognitívny a zároveň sociálny systém? Aké nové výskumné perspektívy nám môže otvárať kognitívna a empirická literárna veda, aké „biele miesta“ resp. slepé škrvny môže odkryť ako potenciálnu tému výskumu, aké hranice nás vyzýva prekonať?

Možnosti výskumu „modernizovaného“ modernismu

Joanna Goszczyńska

Instytut Slawistyki, Polska Akademia Nauk, Warszawa, Polska

Posun ve vnímání modernismu, spojený se zavedením nových časových rámců, nových rozlišovacích kritérií a nových kontextů nabízí rovněž použití novějších analytických kategorií v jeho výzkumu. Stejně tak mohou jistě posloužit i starší „klasické“ kategorie; je však nezbytné zaměřit se zejména na ty z nich, které nebyly dosud v diskurzu modernistického výzkumu dostatečně využité nebo dostatečně využívané (kupříkladu afektivní teorie, antropologie imaginace). Tato sdílená perspektiva umožňuje interpretovat dosud méně uznávané aspekty modernistické literatury a definovat její mnohovrstevnatý obraz.

Otázka nového přístupu k modernismu a výzkum „modernizovaného modernismu“, jak vtipně poznamenal polský badatel Ryszard Nycz, má v Česku i v Polsku již poměrně dlouhou tradici. Nicméně zůstává tu stále možnost využití potenciálu, který je obsažený nejen v novém jazyce a novém analytickém slovníku, ale také v toku rozličných kulturních konceptů, v otevřenosti novým myšlenkám z neliterárních oborů, což je v souladu se současnou transdisciplinární povahou výzkumu.

Příspěvek uvedenou situaci reflektuje a upozorňuje na tyto nové možnosti v případě interpretace vybraných reprezentativních autorů české moderny. Tendence k docenění populární kultury, která se objevila po „kulturním obratu“, podnítila mimo jiné studium díla Ladislava Klímy, a to v kontextu gotiky. Implantace afektivní teorie ve střední Evropě umožnila například nový pohled na dílo Richarda Weinera. Zvýšený zájem o antropologii imaginace umožňuje hlubší sondu do rané prozaické tvorby Jakuba Demla.

Přítomnost a básnická teleologie v raných textech Jiřího Koláře

Dobromir Grigorov

Sofijski universitet Sv. Kliment Ochridski, Sofija, Bulharsko

Podnětem k zamýšlení se nad básnickou teleologií, nad výzvou „k čemu je poezie“ je otřes mladé Jiřiny Haukové (po pádu Paříže v červnu r. 1940), která si kladla otázku, zda má ještě psát. Výklad navazuje také na zjištění, že od básní Jiřího Koláře a esejů Jindřicha Chalupeckého nemůžeme očekávat „prognózy dalšího vývoje věcí budoucích“ (Zdeněk Kožmín). Předmětem příspěvku je básnická teleologie, jejímž zázemím je přítomnost, do které může být situován jednotlivý příběh, jehož „očitý svědek“ chodec fragmentárně zobrazeným městem, skládá vazby mezi smysly a věcmi. Jde o přítomnost básnických smyslů způsobující rozpad předem daných obrysů světa, kterými se vyznačují jednak některé umělecké programy, jednak dobová politická hesla.

Pojetí teleologie, na jehož základě Hegelova filozofie konstruuje známou představu o celku světa jako souhrnu určitých vztahů mezi telosem jednotlivce a universálním telosem dějinným, napomáhá k pochopení vůle jednotlivce k au-

tonomnímu nahlížení na svět, aniž by docházelo ke vstřebávání hotových řešení. Básnické obrysy hledání sebe sama v básních J. Koláře můžou být chápány jako projev osobnostní teleologie, kterou J. Chalupecký označuje ve svých esejích jako „odpovědnost mluvit za sebe“. Básnické hledání sebe sama – ve světle Hegelovy teleologie – se dá objasnit i jako možný projev sounáležitosti s kulturním a společenským děním.

Konec Gutenbergovy doby – o proměnách a vyhlídkách polské akademické bohemistiky

Ilona Gwóźdź-Szewczenko

Uniwersytet Wrocławski, Wrocław, Polsko

Stať pojednává o akademické výuce bohemistiky v Polsku na příkladě univerzity ve Vratislavi. Úvaha bude zaměřena nejen na českou literaturu sensu stricto, ale i na celou českou filologii sensu largo, protože (jak bude představeno) ve vysokoškolské didaktice je v poslední době pozorována tendence k integrované výuce. Tyto snahy se týkají i literárněvědných předmětů. Vychází najevo, že na jednu stranu mají studenti problémy s četbou např. staročeských textů (což souvisí s archaickým jazykem a vzdálenými reáliemi světa popisovaného v textu), na druhou stranu odpovídající nasazení přednášejícího vede k tomu, že se posluchači ochotně seznamují se staršími i současnými texty. Zásadní skutečností je to, že mladá generace se seznamuje s povinnou četbou nejen v její tradiční, tištěné podobě, ale rovněž prostřednictvím různých elektronických zařízení (e-booky, audioknihy, zfilmovaná díla atd.). Zrození nového typu čtenáře s sebou přináší proměnu recepce, která se přestává omezovat pouze na prostory knihoven a začíná působit v jiných oblastech. Vede to rovněž k modifikaci výukových metod a didaktických nástrojů. Upouštění od klasických vzdělávacích metod je taktéž příčinou změn struktury samotné akademické filologie jako vzdělávacího programu. V příspěvku bude zohledněna nová zkušenost s výukou v pandemické situaci.

Zlomky a Postrádečky; dvě současné podoby fikčního ego-dokumentu

Ivo Harák

Pedagogická fakulta Univerzity Jana Evangelisty Purkyně, Ústí nad Labem, Česká republika

Analýza a interpretace quasideníkových záznamů dvou literárních historiků zařazuje tato díla mezi fikční ego-dokumentární prózu. Se znalostí domácí žánrové tradice (do níž mj. patří Jakub Deml, Jan Hanč či Ludvík Vaculík) ukazuje na základní rysy, proměnu žánru i její současný stav (kótovaný *Zlomky nepravého deníku* a *Postrádečky*). Odhaluje zároveň, v čem tkví fikčnost tvůrčí strategie Vladimíra Novotného a Hany Sárnerové, se snahou vymezit také odlišnosti dvou tvůrčích individualit. Autor příspěvku vidí Sárnerovou jako představitelku ego-dokumentu směřujícího k fikční příběhové próze (vykreslením postav a jich vřazením do celistvých příběhů, introspekce interní autorky/vypravěčky, silné zastřenou klíčovostí celého textu), zatímco se mu Novotný jeví být zástupcem druhého pólu, u nějž je míra fikce dána především výběrem, stylizací a hodnocením faktů vzatých z předmětného světa.

Proč nejdu koupit švestky?

Eliška D. Härtelová

Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, Praha, Česká republika

Východiskem příspěvku je drobná pasáž z *Fikčních světů* lyriky Miroslava Červenky, v níž Červenka zmiňuje báseň „This is just to say“ od Williama Carlose Williamse a mluví o tom, že po jejím přečtení „nepůjdeme kupovat na trh nové švestky“ (které z lednice vytáhl a snědl mluvčí básně), neboť víme, že báseň je světem fikce, tedy ontologicky jinou sférou, jasně odlišenou od aktuálního světa. Tuto marginální poznámku na vrub básně, k níž se ve *Fikčních světech* lyriky už nikdy nevrátíme, chápu jako emblematickou zkratku Červenkovy představy o izolujícím charakteru estetické funkce, která je v pozadí jeho koncepce lyriky jako fikce.

Příspěvek si klade za cíl poukázat na rozpory, které vyplývají z pojetí básně jako fikce a souvisí se zmiňovanou snahou po izolaci a jasném odlišení jednotlivých, ontologicky pojatých světů propisující se i do subjektů, které jsou podle Červenkovy teorie přítomné v básni – kromě lyrického subjektu jde zejména o subjekt díla, jehož přesné vymezení je v rámci schematicky pojatých sfér nejproblematičtější. Příspěvek chce ukázat, že v případě řady básní nelze jednoznačně vytyčit hranice oddělující jednu oblast od druhé. Švestky nejspíše nejdu koupit proto, že vím, že čtu báseň. To však zároveň nemusí znamenat, že ji konstruuji jako fikční svět. Ke slovu zde přichází žánrová charakteristika ne nepodobná písni. Spíše než jednotlivé, jasně oddělené subjekty máme před sebou komplexní situaci, v níž dochází ke vzájemným interakcím mezi několika rovinami promluv – hlasem lyrického subjektu, tichým hlasem čtenáře (subvokalizace), hlasitým přednesem či recitací a figurou lyrického oslovení. Uvedené roviny básnické řeči mají dlouhou tradici, v příspěvku je představím na konkrétním materiálu ze starší i mladší poezie.

„Mimo čas“: groteskní uchronie v románu Kloktat dehet Jáchyma Topola jako třetí cesta mezi velkými vyprávěními

Alena Heinritz

Universität Innsbruck, Rakousko

Román *Kloktat dehet* (2005) Jáchyma Topola je parahistorický příběh o událostech Pražského jara 1968 a o sovětské vojenské okupaci Československa. K zobrazení událostí – od zformování celostátní československé mobilizace proti sovětské okupaci přes ideologická pozadí jednoho socialistického cirkusu až po začátek třetí světové války – román používá groteskní prostředky. *Kloktat dehet* může být vnímán na pozadí Topolova románu *Sestra* (1994), v němž bylo pro přelom roku 1989 vytvořeno označení „výbuch času“, a eseje Jiřího Kratochvíla „Literatura karnevalu“ (1994) o karnevalovém charakteru nejen konce komunistické utopie, ale i komunismu jako takového. Hlavní postavou románu *Kloktat dehet* je vypravěč Ilja – trickster, který stojí mezi ideologickými vyprávěními sovětského komunismu a československého odporu. Příspěvek vychází z předpokladu, že díky svým pikareskním vlastnostem najde hoch Ilja třetí cestu mezi těmito diskurzí. Ilja, stejně jako žánr parahistorického příběhu, existuje „mimo čas“. Jak ovšem naznačuje román, nakonec se Ilja navrací do historického času, a proto se stává prostředníkem mezi neslučitelnými systémy před rokem 1989 a po něm. Vypravěč Ilja bojuje s metanaracemi komunismu i s legendami nacionalistického hnutí a z konfrontace najde třetí cestu díky svému vlastnímu příběhu. Tato třetí cesta je v románu zobrazena přeshraničním způsobem literárního vyjádření: groteskou.

Emil Vachek: Podivuhodné příběhy Jana Křemelce

Blanka Hemelíková

Ústav pro českou literaturu AV ČR, Praha, Česká republika

Román na pokračování byl v meziválečném období velmi populární součástí beletristické četby otiskované v novinách a v časopisech. Výjimku tvořily časopisy satirické, kde se seriál neobjevoval, neboť tyto časopisy byly založeny na aktualitě a aktualita, toť časovost. Přesto však seriály částečně pronikly i do tohoto prostředí. Malá skupina románů, které tu byly otiskovány, je zajímavá svou výjimečností a navíc zůstala stranou badatelského zájmu. Proto se pokusíme o sondu. Z časopisů jsme vybrali satirický časopis *Kopřivy*, neboť první seriál, jenž se zde objevil na začátku 20. let 20. století, byl napsán Emilem Vachkem, v té době ještě ne zcela etablovaným spisovatelem, ale později velmi výraznou autorskou osobností, uplatňující se navíc v oběhu literatury populární i vysoké. Vachkův román na pokračování s titulem *Podivuhodné příběhy Jana Křemelce* byl otištěn v ročníku 14, rok 1921 a měl 37 pokračování. Příspěvek věnujeme tomuto dílu i místu časopisecké produkce ve Vachkově tvorbě.

České pohledy na Slovensko začátku 20. století

Dana Hučková

Ústav slovenskej literatúry SAV, Bratislava, Slovenská republika

V prvom desaťročí 20. storočia pôsobilo na Slovensku viacero českých maliarov, ktorí svoje dojmy a zážitky literárne stvárnil v podobe kratších prozaických útvarov (črty, poviedky) a neskôr aj v žánri spomienok. Jaroslav Augusta (1878–1970) a Emil Pacovský (1879–1948), členovia Grupy uhorsko-slovenských maliarov založenej v roku 1903, a Miloš Jiránek (1875–1911), od roku 1903 člen tzv. detvianskej maliarskej kolónie, osnovali svoje texty nielen ako zachytenia dojmov či osobné vyznania, ale v mnohom aj ako etnografické dokumenty (E. Pacovský: *Na Dačolome*, 1904; *Na Dětěvě. Vzpomínky českého malíře na Uherské Slovensko v letech 1900–1908*, 1929; *Porobené Slovensko. Všední a sváteční vzpomínky malíře z let 1900–1907*, 1937; M. Jiránek: *Dojmy a potulky 1901–1908*, 1936; J. Augusta: *Spomienky*, 1962). Od roku 1901 spojil svoj osud so Slovenskom lekár Ivan Hálek (1872–1945), blízky hlasistickému hnutiu, ktorého práce zas výrazne akcentovali sociologické hľadisko (*Zápisky slovenského lekára, výber z článkov z rokov 1901–1905*, 1932; *Kysuce, pokus lekára o sociológiu hornatých krajov Slovenska*, 1937). Ich práce literárne tematizujúce Slovensko nie sú len vonkajším pohľadom príležitostných návštevníkov, ale aj hĺbkovými sondami ľudí žijúcich s opisovaným prostredím, pretože pre niektorých z nich (J. Augusta, I. Hálek) sa Slovensko stalo novým domovom. Zároveň sa netýkajú iba literatúry či iba česko-slovenských relácií, ale súbežne sa zaradujú do viacerých kontextov: umenovedného, etnologického, kultúrno-antropologického, sociologického, politického.

Mezi realismem a modernismem. Pluralitní model poetik české prózy 1860–1910

Michal Charypar

Ústav pro českou literaturu AV ČR, Praha, Česká republika

Příspěvek se zaměří na rozvrstvení literárních poetik („ismů“, směrů, stylů atp.) v české krásné próze druhé poloviny dlouhého 19. století. Představí model v zásadě inspirovaný modelem zpracovaným Daliborem Turečkem a jeho kolegy v nedávném projektu tzv. *diskurzivity*, postulující též myšlenku časové paralelnosti poetik

(oproti staršímu fázovému modelu s vývojovou návazností) a kalkující s možností diachronního popisu jednotlivých poetik. Ve svém užším vymezení (na prouzu v kratším časovém úseku) nabídne předkládaný model podrobnější a členitější rozvržení poetik a zároveň též postřehy týkající se jejich vzájemné provázanosti a koexistence v prostoru realisticko-modernistické literatury. Cílem bude přispět k metodologii literárních dějin.

Defenestrace místo decentralizace aneb Pokus o transkulturní geomodernismus českých zemí (Ladislav Klíma, Václav Jamek, Dominik Tatarka)

Mateusz Chmurski

Sorbonne Université, Paris, Francie

Jednou z nejdůležitějších otázek současného bohemistického bádání je problém kulturní a jazykové plurality českých zemí, která zahrnuje i autory píšící „nejen jazykem českým“, a to jak v Čechách (Petr Mareš 2012), tak v zahraničí. Tři příklady spisovatelů marginálních ve srovnání s českým literárním kánonem a přesahujících tradiční kategorie díla, jeho recepce a národní literární tradice naznačují možnost alternativní literární historie, která je těmito výjimkami obohacená ve světle konceptů transkulturality definované Helgou Mitterbauer a Carrií Smith-Prei (*Crossing Central Europe. Continuities and Transformation, 1900 and 2000*, 2017) a geomodernismu podle Laury Doyle a Laury Winkiel (*Geomodernism*, 2006).

Zobrazení Sudet v současné české próze

Miroslav Chocholatý

Pedagogická fakulta Masarykovy univerzity, Brno, Česká republika

Příspěvek se chce zaměřit na reflexi dějinného tématu česko-německých vztahů v prostoru Sudet v české próze nového tisíciletí. Cílem vlastní analýzy je pojmenovat hlavní vrstvy a tendence spojené s tímto tématem.

První vrstva je spojena s tvorbou autorů mladší a střední generace, která tematizuje problematiku odsunu sudetských Němců a polemizuje s dosud obecně přijímaným „schématem“ sudetských Němců jako nepřátel, stoupenců hitlerovského nacismu a těch, kteří se podíleli na utrpení Čechů. Naopak s počátkem tisíciletí vznikají díla, která odsun (v jeho různých podobách) zobrazují jako zlo, které postihlo většinu komunity. Vznikají zde obrazy konkrétních lidských osudů, poznamenaných nespravedlností způsobenou uplatněním principu kolektivní viny (například v prózách Kateřiny Tučkové, Radky Denemarkové, Jakuby Katalpy, Aleny Mornštajnové).

Druhá vrstva, která s předchozí úzce souvisí, vytváří obraz Sudet před i po odsunu jejich původních obyvatel. Autoři zabývající se touto tematikou chápou vysídlení celé německé komunity jako trvalou ztrátu, zpretrhání tradičních vazeb a nevratný zásah do krajiny Sudet. Sudety jsou často líčeny jako prostor, který ztratil svou minulost, tvář a integritu (svou torbou sem například náleží Martin Fibiger, Jaroslav Rudiš, Dalibor Funda, Evity Naušová, Zdeněk Šmíd a další).

Dramatik Rudolf Sloboda na Slovensku a v Čechách (intersemiotické hľadanie)

Dagmar Inštitutorisová

Filozofická fakulta Univerzity Konštantína Filozofa, Nitra, Slovensko

Príspevok sa bude zaoberať hlavne emblematickou hrou Rudolf Sloboda *Armagedon na Grbe*, ktorá mala v bratislavskom Divadle Korzo Astorka'90 premiéru

v roku 1993 v režii Juraja Nvotu a v roku 2010 bola v českom preklade naštudovaná v Městském divadle Zlín v režii Doda Gombára. Základom metodologického prístupu je teória intersemiotického prekladu, v rámci ktorej sa bude príspevok venovať a) vnútornej a vonkajšej prepojenosti dramatických i inscenačných textov, b) textovej a inscenačnej štruktúre, c) aktuálnosti, kontroverznosti ale i archaickosti tém, ktorým sa venujú a genéze slovenského variantu dramatického textu, ktorá je pomerne členitá. V konkrétnej podobe pôjde napríklad o zaradenie oboch interpretovaných inscenácií do kontextu tvorby divadiel, o analýzu a interpretáciu tematických špecifik prozaickej tvorby R. Sloboda vzhľadom na obe inscenácie, o hľadanie prepojení autobiografických a biografických informácií v prozaickej a inej dramatickej tvorbe R. Slobodu s obomi dramatickými textami a inscenáciami a lingvistickým a poetologickým odlišnostiam oboch textových i inscenačných verzií.

Súčasťou príspevku bude aj semiotická interpretácia dramatických a inscenačných textov v kontexte celej dramatickej tvorby R. Slobodu na Slovensku a v Čechách, tj. aj vo filme, rozhlase apod.

Nad současnou recepci české literatury v Chorvatsku

Matija Ivačić

Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, Chorvatsko

Tento referát je pokusom o nástin hlavných tendencií v recepcii českej literatury v Chorvatsku od roku 1990. První část referátu se soustředí na její kvantitativní analýzu – na počet literárních překladů z českého jazyka v období 1990–2022, ale také na kvantitativní poměry mezi jednotlivými literárními druhy, kterými je česká literatura v Chorvatsku zastoupena.

Druhá část referátu se zaměří na více či méně viditelné pohnutky recepce, což náleží do domény sociologie literatury jako rámce, ve kterém se literární recepce odehrává. V této části se budeme zabývat rolí překladatele ve výběru přeložených textů, fenoménem literárních cen, které do určité míry nahrazují překladatele ve funkci neformálních literárních agentů, rolí finančních podpor a grantů (českých, chorvatských i evropských), ale také společenskou a politickou situací v Chorvatsku a Evropě, která také často ovlivňovala výběr překládaných textů.

Třetí část referátu bude pojednávat o práci chorvatských nakladatelů, o propagaci překladů českých literárních děl a o kritických ohlasech české literatury v chorvatských médiích.

Chorvatská recepcie děl prozaiků „zlatých šedesátých“ a Michala Viewegha po roce 1989

Katica Ivanković

Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, Chorvatsko

Chorvatská recepcie české literatury dosáhla vrcholu v 70. a 80. letech 20. století. Jde o řadu překladů próz, hlavně románů, jejichž autoři většinou začínali v 60. letech, anebo tehdy vytvořili pozoruhodná díla, která vzbudila obrovský zájem v chorvatském literárním a veřejném životě. Tato literatura byla v Chorvatsku vysoce umělecky hodnocena a velký zájem o ni byl podnícen také politickou situací v Československu, která nastala po okupaci v roce 1968. Po roce 1989 začal tento politický patos mizet, což způsobilo pokles zájmu o českou literaturu, která ho tematizovala. V 90. letech se ale objevil mladý český spisovatel Michal Viewegh,

který se stal miláčkem chorvatských čtenářů; jeho kniha *Výchova dívek v Čechách* se stala prvním bestsellerem v poválečném Chorvatsku, celkem bylo do chorvatštiny přeloženo deset Vieweghových knih. Jeho dílo docela zastínilo zájem chorvatských čtenářů o literaturu předchozí generace českých spisovatelů. Pokusíme se zamyslet se nad tím, co nám tato skutečnost říká o generační výměně spisovatelů a o stárnutí literárních děl. „Nic není stálé vyjma změny.“

Saruman, Viktorka, Hurvínek. Literární onyma v komunikaci

Jiří Jelínek

Pedagogická fakulta Univerzity Hradec Králové, Česká republika

Příspěvek je věnován užívání vlastních jmen fiktivních postav v komunikaci mimo původní dílo, a to převážně v běžné každodenní komunikaci, mluvené i internetové. Konkrétní příklady zajistí především tři jména, Saruman z románu *Pán prstenů*, Viktorka z *Babičky* a Hurvínek z loutkových představení a souvisejících textů pro děti.

Přestože se často jedná o postavy poměrně komplexní, je užívání jména často redukováno na jednu „emblematickou“ vlastnost či okolnost (Viktorka je hlasitá, kvílivá), někdy dokonce v kontrastu s původní charakteristikou (Saruman je oddaný kolaborant); příspěvek se zastaví u příčin těchto posunů. Načrtnuto bude také základní rozlišení mezi jednorázovým použitím onyma, motivované téměř vždy společnou vlastností a mnohdy představující první fázi apelativizace, a opakovaným použitím jakožto přezdívky, často arbitrárnějším a spojeným s identifikační funkcí. Příspěvek uzavře úvaha nad situacemi, kdy se kruh uzavírá a původně literární onymum se opět objevuje v literárním textu, jiném než původním, a je využito v pásmu vyprávěče nebo v komunikaci postav.

Polsko-česko-makedonský projekt „Towards Modern Slavic Studies“ – v zájmu o mladé slavisty

Małgorzata Kalita

Uniwersytet Śląski w Katowicach, Katowice, Polsko

Příspěvek prezentuje koncept literárních kurzů připravených pro skupinu studentů slavistiky pocházejících z různých zemí, a to na příkladu kurzu věnovaného mýtu v literatuře. Jedná se o jeden z intelektuálních výstupů polsko-česko-makedonského projektu „Towards Modern Slavic Studies“ realizovaného na univerzitách v Katovicích, Ostravě a Skopji, který je reakcí na potřebu modernizovat studijní programy slovanských studií. Navržený studijní program předpokládá, že uchazeči absolvovali bakalářské studium na různých vysokých školách a mají za sebou různorodou četbu. Program zahrnuje mimo jiné čtyři bloky literárněvědných kurzů věnovaných zastřešujícím tématům: mýtus, paměť, emigrace, město. Během přípravy kurzů bylo nutné zohlednit mnohé problémy, mimo jiné to, jak pracovat s různorodým vstupním zázemím studentů, regulovat rozsah navrhovaných témat, zahrnout perspektivu alespoň dvou slovanských literatur a zároveň vybízet studenty k diskuzi a rozvíjet kritické myšlení. Příspěvek na příkladech prezentuje využití aktivizačních metod ve výuce literatury na vysokých školách a otvírá širší otázku po stavu didaktiky současné literárněvědné bohemistiky (a slavistiky) ve světě.

Rasové představy jako výzva překladu: *Les Mystères de Paris* v českých zemích

Jana Kantoříková

Sorbonne Université, Paris, Francie

Cécile Gauthier

Université de Reims Champagne-Ardenne, Reims, Francie

Román *Les Mystères de Paris* (1842–43) Eugène Suea byl mimořádnou nakladatelskou událostí, která s okamžitostí nabyla evropského dosahu. V rozmanité galerii postav se zde setkáváme s „femme fatale“ Cecily, jejíž domnělá esence je určena jejím rasovým původem. Komplexita postavy této „créole métisse“ je založena na skutečnosti, že se díky svému vzezření může „vydávat“ za bělošku. Jakým způsobem byly tyto exotizující představy uváděny do středoevropské kultury, která nebyla vystavena stejné koloniální realitě jako Francie? A jaké možnosti nabízela čeština nuancím otrokářské terminologie? Náš příspěvek se soustředí na možnosti překládání „créolité métisse“, tedy bělosti nahlížené jako problematická. V souladu s dvojjazyčným kulturním kontextem českých zemí v 19. století je hlavní pozornost věnována zejména (anonymnímu) českému překladu z roku 1862 a Moosthalově německé verzi z roku 1843. Takovýto výzkum současně předpokládá reflexi nad vztahem bohemistických a komparatistických studií, stejně jako reflexi nutnosti zkoumat národní otázky v rámci globálního paradigmatu, tedy včetně mimoevropského koloniálního horizontu.

Česká literatura v novom programe Stredoeurópske štúdií na FF PU v Prešove (možnosti a limity)

Peter Káša

Filozofická fakulta Prešovskej univerzity, Prešov, Slovensko

V príspevku predstavím študijný program Stredoeurópske štúdiá, ktorý sa realizuje na FF PU v Prešove od akademického roka 2012/2013. Svojou štruktúrou nekopíruje tradičné filologické disciplíny, ale je to skôr nová otvorená interdisciplinárna a najmä na prvom stupni výrazne pragmatická profilácia. Vychádza síce z tradičného filologického základu (štúdium konkrétnych jazykov a literatúr), ale zároveň tento rozmer aj presahuje (od jazyka a literatúry ku kultúre a filmu, médiám, spoločenskému životu, politike ...). Štúdium jazykov a literatúr teda nie je cieľom, ale skôr prostriedkom k poznávaniu iných, susedných, kultúr v najširšom zmysle slova. Dôležitú pozíciu má v programe aj česká literatúra, prezentovaná cez kanonické texty, ktoré sú formativnými elementami a generátormi českej národnej kultúry a kolektívnej identity aj interkultúrnych dialógov v stredoeurópskych súvislostiach.

Proč nepublikovat autory podporující válku na Ukrajině: příspěvek k debatě z hlediska současné analytické etiky a teorie řečových aktů

Tomáš Koblížek

Filosofický ústav AV ČR, Praha, Česká republika

V březnu 2022 nakladatelství Argo ohlásilo, že přestává vydávat knihy Sergeje Lukjaněnka, ruského autora bestsellerů v žánru fantasy. Důvodem je Lukjaněnkova podpora ruské agrese na Ukrajině, kterou vyjádřil na konci února 2022 v „Otevřeném dopise účastníků literárního festivalu Hvězdy nad Donbasem“. Nakladatelství Argo se již dříve rozhodlo z obdobných důvodů nepublikovat knihy jiného podporovatele současného režimu v Rusku, Zachara Prilepina.

Restriktivní opatření spojená s autory podporujícími ruskou agresí či současný ruský režim se v České republice dočkala podpory i kritiky. Kritika poukazuje na nebezpečí spojená s *cancel culture* (Barša 2022), na sociálních sítích se také objevila obvinění z „cenzury“ či „perzekuce“ autorů v souvislosti s jejich politickým názorem.

V návaznosti na současnou debatu v analytické etice (Archer & Matheson 2019, Nannicelli 2020) a teorii řečových aktů (Langton 1993, Maitra & McGowan 2012) předložím čtyři argumenty, jimiž lze rozhodnutí o nepublikování hájit. Budu vycházet z faktu, že publikace ve významném nakladatelství je formou veřejného uznání autora, které může vést 1) k bagatelizaci jeho problematických výroků, 2) k jejich tolerování, 3) k posílení pozice autora jako důvěryhodné ilokuční autority a 4) k oslabování ilokuční síly mluvčích-oponentů, jimž se uznání ve formě publikace nedostalo.

Zaměřím se také na protiargumenty upozorňující na rizika cenzury. V návaznosti na aktuální filozofické debaty o svobodě slova (Sumner 2008, Waldron 2012) budu tvrdit, že tyto argumenty lze použít, pouze pokud by hrozilo některé z následujících nebezpečí: 1) narušení atmosféry dialogu, 2) omezení stimulující role kontroverzních uměleckých děl a 3) újma na důstojnosti autora. Budu tvrdit, že tato rizika nejsou v aktuálním kontextu ve hře.

Spolupráce literárněvědné bohemistiky s lingvistikou: samozřejmost, výhoda, výjimka, nebo přepych?

Karel Komárek

Filozofická fakulta Univerzity Palackého, Olomouc, Česká republika

Jádrem příspěvku je zamyšlení nad otázkou naznačenou v tématech kongresu: trvá ještě tradiční spolupráce literárněvědné bohemistiky s lingvistikou? Na ni navazují obecnější otázky: jak by měla nebo mohla tato spolupráce vypadat? Nakolik se má literárněvědný bohemista vyznat zároveň v lingvistice? A naopak: jaké výhody může mít lingvista, který sleduje dění v literární vědě a čte beletrii? Jaká by měla být kompetence badatele (interpreta, editora) v obou těchto sférách?

V rekapitulaci připomeneme významné vzory této spolupráce (Karel Hausenblas, Alexandr Stich, Lubomír Doležel aj.) a některé příklady vzájemného využívání metod (čtení uměleckých textů s pomocí korpusů a statistiky). V analytické části ukážeme význam lingvoliterárního přístupu pro interpretaci, a to v speciálních aplikacích, jako jsou kritické edice a jazykové adaptace klasických děl české literatury. Zaměříme se na novější období: zatímco v oblasti starší literatury se lingvistická erudice literárního vědce víceméně předpokládá, v případě literatury 19. a 20. století se nepovažuje automaticky za nutnou.

Dokument a dokumentární edice ve vývoji české textologie

Petr Komenda

Univerzita Palackého, Olomouc, Česká republika

Příspěvek se bude zabývat funkčním využitím dokumentu pro textologická a literárně-historická bádání. Bude sledovat vývoj pojetí dokumentu od pozitivistického konceptu, v němž byl tento typ pramene užíván jako podklad pro biografii autora, přes strukturalistické edice až po současné uplatnění. Poukáže na proměny ediční praxe ve vztahu k dokumentárním žánrům (korespondence, deníky, zápisníky) a pokusí se nastítnit současné ediční možnosti zveřejnění dokumentu.

Ukážeme si, že současná doba – zejména v edicích realizovaných v LA PNP – stále ještě navazuje na přístupy, ustanovené již v roce 1952 Rudolfem Havlem v článku „K vydávání literárních dokumentů“ a v roce 1962 Olgou Svejkovskou v článku „Jak vydáváme literární dokumenty“, avšak tuto ediční praxi obohacuje o dějiny knižní kultury, literárního všedního dne apod. Kromě již zmíněných edic se však v současné době realizuje mimo jiné též hybridní edice, případně dokumentární vydání rukopisů (např. *Leopoldovský sešit* poezie Jana Zahradníčka, edičně připravený Janem Wiendlem a Tomášem Kubičkem), v nichž se zdůrazňuje archivační funkce takového typu vydání.

Důraz na archivaci i propojení jednotlivých pramenů do pretextových poukazů přibližují hybridní edici, realizovanou v ÚČL AV ČR, francouzské genetické kritice. Současná česká textologie a ediční praxe však svým pojetím dokumentu stále většinou setrvává v dosavadních metodologických tradicích strukturalismu a sémiotiky; možnosti genetické kritiky, případně impulsy z pomocných věd historických a jejich momentálního dynamického vývoje jsou v oblasti ediční interpretace dokumentu využívány spíše sporadicky.

Život je jinde?

Suzana Kos

Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, Chorvatsko

Nové milénium přineslo generační změnu a nové trendy na české literární scéně. Jeden z trendů byl obrat k velkým dějinám, umělecká reflexe nevyřešených témat a traumat českého společenského prostředí 20. století – druhá světová válka, poválečné období a odsun Němců, perzekuce v stalinistických 50. letech, období normalizace. Ale objevila se také řada próz, většinou autorů mladší generace, které byly situovány do cizích krajů a exotických zemí. Do středoevropských a západoevropských prostorů své prózy situoval např. Jaroslav Rudiš (*Nebe pod Berlínem*, *Konec punku v Helsinkách*), do exotického prostoru Mongolska a Sibiře Petra Hůlová (*Paměť mojí babičce*, *Stanice Tajga*), do Indie a Jižní Ameriky Hana Andronikova (*Zvuk slunečních hodin*, *Nebe nemá dno*) atd. Na tuto vlnu v minulém desetiletí navázalo několik mladých autorů (Matěj Hořava, Josef Pánek, Anna Cima). Referát se bude věnovat změně role a funkce cizího prostoru ve vybraných textech, které se liší narativními a stylistickými postupy. Útěk nebo cesta ze známého domácího prostředí do indické megalopole, vesnice v rumunském Banátu nebo ruchu tokijské čtvrti Šibuja posunuje protagonisty, „moderní nomády“, k sebereflexi, hledání místa člověka v globálním světě a pátrání po skutečně cizích a exotických světech uvnitř sebe sama.

Česká literatura v současném Maďarsku: stálá popularita, nebo klesající zájem?

László G. Kovács

Budapest, Maďarsko

Zájem o českou literaturu a kulturu má v Maďarsku hluboké kořeny a poměrně dlouhou tradici. V této souvislosti lze uvést zejména dva fenomény: klasickou českou literaturu a proslulou novou vlnu českého filmu. Můžeme však tvrdit, že čtenáři se zajímají téměř výlučně o některé světoznámé autory (Jaroslav Hašek, Bohumil Hrabal, Milan Kundera), nebo věhlas a popularitu získali i jiní? Prosazuje se i současná česká literatura, nebo jsou maďarští zájemci „konzervativní“ a jejich zájem se soustřeďuje jen na osvědčené, oblíbené autory a netouží po nových ob-

jevech? Sledují maďarští bohemisté a překladatelé současné trendy, nyníjší rozvrstvení české literatury, nebo jejich zájmy a preference jsou do takové míry autonomní, že vytvářejí zásadně jiný obraz české literatury, než jaký je ve skutečnosti? Kromě těchto otázek se pokusím odpovědět i na další, týkající se kvality a žánrové pestrosti přeložených děl, vydavatelského prostředí a přítomnosti českých autorů v literárních časopisech a v médiích vůbec. Zajímavá je i otázka osobních kontaktů: setkávají se maďarští čtenáři s českými autory na besedách, u příležitosti prezentací knih, na festivalech a jiných akcích? Je nutné mluvit i o tom, jaké instituce skýtají prostor pro českou literaturu a jaká je její čtenářská základna. Naši pozornosti nemůže uniknout ani to, jaké jsou možnosti studia české literatury a jestli se rodí nová generace odborníků a „profesionálních čtenářů“, nebo je bohemistika (a slavistika) v krizi a hrozí jí úpadek. Česká literatura měla v Maďarsku po dlouhá léta pevnou pozici: udrží ji?

Opustit stereotyp? Český „archiv paměti“ – polská perspektiva

Urszula Kowalska-Nadolna

Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, Poznań, Polsko

Astrid Erll v roce 2018 napsala: „Výběrem vytváří literatura nový, překvapivý a jinak nepřístupný archiv kulturní paměti: prvky různých paměťových systémů a věcí, které si různé skupiny pamatují nebo na které zapomínají, jsou sloučeny do jednoho literárního textu.“ Základní otázky, které bych si chtěla položit ve svém příspěvku, znějí: jak vypadá „paměťový archiv“ vytvořený vybranou českou beletrií? Jak se nejnovější česká literatura vyrovnává s historickou pamětí a jejími sociálními a kulturními proměnami? Může česká literatura vůbec pomáhat v analýzování paměťových procesů, které probíhají také v polském prostoru? Pohled na vybranou českou beletrii bude na jedné straně vyžadovat zacházení s literaturou jako zrcadlením sociálních a kulturních proměn, na druhé se bude spojovat s otázkou vlivu literatury na proces utváření současné paměti a toho, jaké sociální důsledky nese nebo může přinést literatura v širším kontextu, nejenom v souvislosti s českým „prostředím paměti“, ale také ve spojení s proměnami paměti, jež probíhají v celé Evropě, se zvláštním ohledem na situaci v Polsku. Ve svém příspěvku se soustředím na vybrané, do polštiny přeložené prózy, zejména od Jáchyma Topola, Jaroslava Rudiše, Kateřiny Tučkové a Radky Denemarkové. Jsou to díla, která měla šanci přilákat zájem širšího publika také v Polsku, a tím se podílejí na procesu formování kolektivní paměti o základních historických událostech, které utvářejí českou národní identitu. Zásadní otázkou je, jak tato literatura funguje v jiném, nečeském paměťovém prostředí, jaké vrstvy historické a kulturní paměti aktivuje u polského a českého čtenáře a také jaká je její recepce v kruzích literárních vědců, bohemistů a budoucích bohemistů, jakož i průměrných čtenářů a milovníků české kultury v Polsku.

Pojem stylu: příběh myšlenkových transpozic na ose Praha – Paříž

Eva Krásová

Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, Praha, Česká republika

Náš příspěvek bude úvahou o genezi pojmu styl v kontextu vzniku Pražského lingvistického kroužku a rozvoje jeho myšlení. Doceněním specifík, které tento pojem má v pojetí Bohuslava Havráňka ve sborníku *Spisovná čeština a jazyková kultura*, a zkoumáním další práce s pojmem stylu v Pražské škole se pokusíme představit

některé pozoruhodné rysy specificky pražského pojetí strukturalismu. V diskuzi s dělením navrženým Patrikem Sériotem ukážeme, jak je česká stylistika napojena na diskuzi o povaze věty, jež probíhala ve 20. a 30. letech. Závěrem našeho zkoumání bude poukaz na nápadné podobnosti s některými koncepty známými z francouzského strukturalistického a poststrukturalistického myšlení, zejména u Rolanda Barthesa.

Cílem našeho příspěvku bude ukázat, že se nejedná pouze o paralelismus myšlenkových vývodů, ale skutečnou myšlenkovou fundaci, procházející po téměř neznatelných trasách vědeckých recenzí, zaslaných publikací a ojedinelých návštěv.

Dvojdmost české fantastické literatury po roce 1989

Jan Křeček

Filozofická fakulta Masarykovy univerzity, Brno, Česká republika

Fantastické literatuře byla věnována rozsáhlá pozornost v první polovině 90. let. Vznikly publikace jako *Slovník české literární fantastiky a science fiction* (1995) a *Encyklopedie literatury science fiction* (1995), recepci literární fantastiky se soustavně věnoval časopis *Ikarié*. První vlnu zájmu o fantastiku spojuje příslušnost autorů k tzv. *fandomu*. Tento zájem ve druhé polovině 90. let utichá a znovu se objevuje až v posledních letech s publikacemi Antonína Kudláče (*Anatomie pocitu úžasu*, 2016 nebo *Barvy černobílého světa*, 2017) a Terezy Dědinové v roli autorky (*Po divné krajině*, 2015) i editorky (*Na rozhraní světů: Fantastická literatura v mezioborovém zkoumání*, 2016). Pojednání o fantastice se objevují i v publikacích, které zkoumají širší horizonty (např. *Úvod do studia genologie* Pavla Šidáka, 2013 nebo fenomén fanzinů v 80. letech v publikaci *Český literární samizdat: 1949–1989* editora Michala Příbáně). Přitom pokračuje recepce v žánrových médiích (časopisy *Pevnost* a *Ikarié/XB-1*, fanzin *Interkom*, weby jako *FantasyPlanet* nebo *Sarden*) a práce autorů spojených s *fandomem* – Ivan Adamovič například vydává ve třech svazcích antologii českých sci-fi povídek pod názvem *Kronika české science fiction* (2010, 2011, 2014).

Koexistence žánrové (fandomové) odborné literatury a literárněvědného zájmu odráží dvojdmost české fantastické literatury. Na jedné straně máme žánrová nakladatelství, periodika a recepci, na straně druhé fakt, že i v produkci „mainstreamové“ literatury se objevují fantastické prvky (mj. v tvorbě Michala Ajvaze, Jana Křesadla, Jiřího Kratochvila nebo Miloše Urbana).

Příspěvek se pokusí odpovědět na otázku, do jaké míry je tato dvojdmost reálná a jak se česká fantastická literatura v posledních třiceti letech proměnila.

Drama a filozofie: Legenda o Františkovi a Kláře Vítězslava Gardavského

David Kroča

Pedagogická fakulta Masarykovy univerzity, Brno, Česká republika

Příspěvek se zabývá dramatickou tvorbou spisovatele a filozofa Vítězslava Gardavského (1923–1978), jehož divadelní hry vykazují znaky knižního dramatu, eseje či filozofické disputace. Zaměřuje se zvláště na málo známou divadelní hru *Legenda o Františkovi a Kláře*, jejíž originální dramatický tvar prověřuje možnosti filozofického i religiozního sdělení. Autor příspěvku zohledňuje dokumenty z Fondu Vítězslava Gardavského, jenž byl v letech 2013–2014 zpracován v Památníku písemnictví na Moravě na základě pozůstalosti darované spisovatelovým bratrem Vladimírem. K interpretaci využívá text strojopisu z roku 1973, tedy z období, kdy byl autor hry jako politicky nepohodlný docent filozofie na Vojenské technické akademii v Brně

propuštěn z armády a nedobrovolně pracoval jako skladník a řidič v JZD Prosetín. Dosud jediné jevištní uvedení hry v Moravském divadle v Olomouci (premiéra 29. 3. 1992) mělo autora rehabilitovat, ve skutečnosti však přineslo problematickou inscenaci, jež se svým pojetím podstatně vzdálila myšlenkovému poselství i filozofickému přesahu předlohy. Příspěvek se však spíše než na toto uvedení zaměřuje na sémantickou analýzu dramatického textu a na zodpovězení otázky, zda Gardavského hra skýtá nadčasové literární hodnoty i případný potenciál jako divadelní projekt jevištně živého artefaktu.

Dialogy nejen tří Marií

Martin Kuba

Západočeská univerzita v Plzni, Plzeň, Česká republika

Příspěvek se zaměřuje na problematiku dialogické formy ve staročeských „hrách tří Marií“, literárních památkách 14. století či starších, a to z pohledu jejich biblické motivovanosti i jazykového kontextu jejich latinsko-českých promluv. Dialogizací primárně narativních tropů a jejich kompozicí v responsoria docházelo nutně k rozšiřování významových oblastí textů nejen o apokryfní sdělení, ale postupně i o profilaci hovořících „postav“ a jejich charakteristické rysy. Dvojazyčné latinsko-české texty se tak již začínají odchylovat od liturgické ilustrativnosti, a proto lze hovořit o konstituci skutečných velikonočních her, které v sobě kumulují nejen jádro liturgického původu, ale i vrstvy motivované dobovými reáliemi. V širším pohledu pak vyniká jejich dvojazyčnost jako průnik vernakulárního jazyka do kulturní sféry, což dokládá nejen existenci relevantních a funkčních jazykových prostředků, ale rovněž paralelní koexistenci národní a „mezinárodní“ kultury. Odlišnosti v paralelních verzích latinských zpěvů a českých promluv nejsou pouze důkazem nepochopení, ale představují často specifické „české“ stereotypní chápání a interpretaci pojednaného tématu. Příspěvek charakterizuje zásadní problémy moderní edice latinsko-staročeských textů a problémy jejich komentáře.

Paul Selver a klíčový román Jeden – dva – tři jako pokus o vraždu autora, nikoliv spisovatele Karla Čapka

Klára Kudlová

Ústav pro českou literaturu AV ČR, Praha, Česká republika

Britský překladatel díla Karla Čapka Paul Selver brzy poté, co Čapek získal v anglofonním světě mimořádný ohlas díky svému dramatu *R.U.R.*, napsal román *One, Two, Three* (1926). Tento klíčový román byl nejen Selverovým útokem na londýnského divadelního producenta Nigela Playfaira (v díle Pye Noon), ale byl také svérázným experimentem se zpochybněním autorství Karla Čapka v případě hry *R.U.R.* V románu vystupuje Selverovo alter-ego (Anthony Delmar) a je zde fikčně odhalena blamáž s autorstvím dramatu. Od podzimu 1926 do jara 1927 vycházely v britském tisku inzeráty a recenze románu *One, Two, Three* s údajem „román Paula Selvera, autora *R.U.R.*“. Příspěvek sleduje další osudy Selverova románu v britském prostředí i osudy jeho časného českého překladu (*Jeden – dva – tři*, 1929) a Čapkův postoj k tomuto pokusu o „nedokonanou literární vraždu“.

Co (ještě) stylistika nabízí literární vědě?

Marek Lollok

Ústav pro českou literaturu AV ČR, Brno, Česká republika

Stylistika je ze své podstaty disciplínou pomezí, využívající kromě svých vlastních metod a terminologie i konceptů jiných oborů. Nepřehlédnutelné, i když mezi teoretiky nejednoznačně hodnocené, jsou vazby stylistiky na poetiku, resp. rétoriku. Ať už orientována lingvisticky či literárněvědně, svou pozorností k výrazovým, tvárným prostředkům díla (k jeho singulárnímu stylu) i konstantám jeho původce (tj. k individuálnímu stylu autora) stojí v základech filologického přístupu k literatuře. Místo, které v různých literárněvědných školách i přístupech jednotlivých badatelů zaujímá, je pochopitelně různé. Příspěvek zvažuje možnosti a kompetence stylistiky v rámci literárněvědného bádání.

Za hranicemi literárních konvencí a masového vkusu

Lubomír Machala

Filozofická fakulta Univerzity Palackého, Olomouc, Česká republika

V české beletrii (respektive próze) 10. let 21. století lze zaznamenat zřetelný příklon k dílům plným literárních konvencí a podbízejících se masovému vkusu, popřípadě s ním vědomě kalkuluujících. Jiří Peňás tento trend v článku „Pavoučí ženy a ubohá tlustá moucha“ z roku 2012 chybně spojil s tzv. ženskými rysy psaní, což ovšem nevyvrací platnost jeho výhrad. Pouze je zapotřebí konstatovat, že podobně neinvenční, schematické, jazykově plané a po popularitě lačnící čtivo produkuje v nemalé míře také autoři jako např. Jiří Hájíček, Marek Šindelka či A. Gravensteen. Jedním z cílů příspěvku bude reflexe toho, jak (a proč) část současné literární kritiky přijala za své požadavky populárního čtiva a rezignovala na identifikaci a oceňování náročněji koncipovaných literárních artefaktů. Protože však nejnovější česká próza nabízí i typologicky zcela odlišné texty, které se konvencím a lacinému čtenářskému úspěchu vyhýbají a nabízejí recipientům jiné kvality, bude dalším cílem příspěvku přiblížit skrze kritické a interpretační analýzy i některé z těchto děl, např. *Hranice lesa* (2019) Vratislava Kadlece, *Tři kapitoly* (2020) či *Silážní jámy* (2021) Daniela Hradeckého a *Plejády* (2020) Tadeáše Václava Slámy.

Kulturní transfery a bohemikální literatura raného novověku

Jan Malura

Filozofická fakulta Ostravské univerzity, Ostrava, Česká republika

Už delší dobu se hovoří o potřebě komparatistických studií, která by s využitím nových metodologických podnětů korigovala národně orientované literární dějiny. V praxi se však tyto tendence uplatňují nevýrazně, a to zvláště ve výzkumu starší literatury se silnou tradicí filologického, textově orientovaného bádání. Studium raněnovověké literatury se dnes spíše příležitostně dostává do širších mezioborových kontextů, v nichž je literatura jen jedním z mnoha aspektů analýzy kulturní výměny. V tomto příspěvku využiji některé metodologické impulzy interdisciplinárních výzkumů a pokusím se je propojit se starším literárněhistorickým bádáním. Mnohé specializované sondy už byly v minulosti vykonány a nyní je čas dílčí příspěvky syntetizovat a nashromážděné poznatky nově interpretovat.

Zaměřím se na tři záměrně odlišné oblasti raně novověké literatury – parodickou a „bláznovskou“ literaturu, duchovní píseň, vánoční drama. Pomocí těch-

to příkladů upozorním na možnosti zkoumání vzájemného ovlivňování, kulturní výměny a „vlnového“ šíření idejí, literárních forem i konkrétních děl. Pokusím se ukázat mechanismy přenosu a jeho určující podmínky (náboženské, sociální, geografické, jazykové) a také reflektovat, jak se eventuálně mění funkce i účel toho, co se přejímá, a to i v souvislosti s jinou kulturní situací nového prostředí. Nepůjde mi pouze o výzkum recepce či překladů, ale též o paralelní existenci určitého fenoménu v několika jazykových kontextech a zároveň o pohled na přechodové, multietnické zóny.

Jednou z možností, jak si poradit s takto širokým tématem, je soustavně přihlížet ke konkrétním středoevropským regionům a jejich kontaktům (Slezsko, Morava, Malopolsko, Velkopolsko, Sasko, Braniborsko, Horní Uhry aj.). To je perspektiva, která více vyhovuje kulturní heterogenosti a hybridnosti středoevropského prostoru v raném novověku než pohled na celky národních literatur.

Adaptační studia, intermediální přístupy a výzkum literárních děl

Petr Mareš

Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, Praha, Česká republika

Petr Bubeníček

Filozofická fakulta Masarykovy univerzity, Brno, Česká republika

Na literární díla se v současnosti zaměřuje nejen literární věda, ale ze specifického úhlu pohledu také další disciplíny. Adaptační studia, která se v posledních desetiletích bouřlivě rozvíjejí, jsou tradičně pojímána jako popis relací a transpozic mezi dvěma mediálně odlišnými uměleckými produkty, zejména mezi literaturou (divadlem, komiksem) a filmem, avšak nedávná změna paradigmatu v této oblasti vede k tomu, že adaptace bývá chápána jako specifický diskurz, kulturní a textová praxe v nejširším slova smyslu, jež má být podle řady teoretiků (Linda Hutcheon, Thomas Leitch, Camilla Elliott, Timothy Corrigan aj.) vysvětlována v daleko širším materiálovém kontextu (fanfiction, franchise aj.), což mimo jiné vede k nabourání stability uměleckých artefaktů, odmítnutí jakýchkoliv limitů a popření ustálených metodologií. Adaptační badatelé se tedy odchylují od staršího studia textových elementů, které jsou zopakovány v médiu pohyblivých obrazů. V zásadě je přenechali tzv. intermediálním studiím, která nadále trvají na mediální specifičnosti i hranicích mezi jednotlivými jevy. Příspěvek se s využitím příkladů z české literatury a filmu bude věnovat otázce, jak se mohou současné postupy adaptačních studií a postupy literárněvědné produktivně doplňovat a propojovat a jak mohou přispět k posílení povahy osobitých procesů, k nimž dochází v rámci kulturní praxe.

Gymnaziální učitel literatury jako čtenář: výzkum a jeho metodika

Eva Marková

Pedagogická fakulta Univerzity Palackého, Olomouc – Gymnázium Paměti národa, Praha, Česká republika

Didaktika literatury je interdisciplinární obor rozkročený mezi teorií vzdělávání a literárněvědnou bohemistikou, který by měl učitelům a učitelkám literární výchovy pomáhat při rozvoji čtenářských dovedností, ale i sociálních kompetencí a literárněvědných znalostí jejich žáků. Tuzemská didaktika literatury, potažmo tvůrčího psaní se tradičně zaměřuje na metody a formy výuky, které jsou ulehčením především pro žáky samotné (Fišer, Lederbuchová, Vala). Ústředním hybatelem literární výchovy je ovšem učitel – je tedy nutné učinit „obrat k učiteli“, aby mu mohla být poskytnuta náležitá didaktická opora pro jeho práci.

Představovaný výzkum se zaměřuje primárně na čtenářství českých učitelů literární výchovy na gymnáziích a zkoumá nejen, co čeští učitelé čtou, ale také proč a jakým způsobem to dělají. Učitele při tom vnímá jako činitele působícího v komplikovaném sociálním prostoru ovlivňovaném velkým množstvím faktorů. Metodologicky výzkum vychází z prací Jiřího Trávnicka, Pierra Bourdieu a Bruno Latoura, které dále rozvíjí a přizpůsobuje je potřebám didakticky zaměřeného výzkumu.

Příspěvek přiblíží možnosti práce s daty sebranými během dotazníkového šetření, které bude následně možné rozdělit do clusterů a vytvořit tak nástin typologie učitelů literární výchovy, v níž je důraz kladen na sebepojetí učitelů jako čtenářů a jejich zapojení do sociálního prostoru školy, respektive literárního provozu. Získaná data budou dále využita při vlastní tvorbě didaktických materiálů zaměřených na poezii a určených gymnaziálním učitelům literární výchovy v ČR.

České knihy na polském knižním trhu v letech 2010–2019

Anna Mašlanka

Uniwersytet Pedagogiczny im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie, Kraków, Polsko

I když má česká literatura v Polsku dobrou pověst, dlouhá léta byla vnímána velmi stereotypně (humor, ironie, hospodské historky) a obeznámenost polských čtenářů s českými autory byla omezená na několik jmen (Bohumil Hrabal, Jaroslav Hašek, Milan Kundera). Až po roce 2010 se pole české literatury v Polsku začalo měnit a vznikla nová, mladá nakladatelství zaměřená přímo na české knihy a často také vedená mladými bohemisty a překladateli. Jejich záměrem bylo vyvrátit stereotypy o zábavné české literatuře a také ukázat polským čtenářům nejnovější českou prózu, proto začali přinášet na polský knižní trh díla autorů dosud v Polsku neznámých. Důsledkem toho se obraz české literatury v Polsku bezpochyby zpestřil. Cílem příspěvku je přiblížit nabídku i nakladatelskou strategii hlavně zmíněných malých nakladatelů a popsat, jakým způsobem ovlivňují obraz české literatury v Polsku, ale také vysvětlit, jak jejich činnost změnila pozici české literatury na polském knižním trhu, a zkusit odpovědět na otázku, jaký je skutečný vliv této činnosti na vnímání české literatury polskými čtenáři.

Literary interactions between China and Czechia: A case study of “soft power”

Melissa Shih-hui Lin

National Chengchi University, Taipei, Taiwan

The Chinese “Going Out” policy represents an effort by the Chinese government to promote its investments abroad, led by economic interests and further by culture, where Chinese literature plays a pivotal role. Culture and literature are considered major sources of a country’s ‘soft-power’ and have also become an important approach of foreign propaganda for China over the past few decades (Geng 2010). According to Nye (2018), soft power refers to the ability to influence others in order to get a desired outcome, and both cultural and literary instruments are utilized to increase such effects. In order to define whether China’s approach to foreign propaganda mirrors Nye’s original interpretation, ways and approaches in which the relevant power operates are analyzed together with a political involvement in the case of literary interactions and translation between China and Czechia. This study investigates literary interactions between these countries, mainly from 1989 to the present, mentions platforms, and projects for foreign propaganda of Chinese literature, focusing on the modes of operation and subsequent effects

on both parties. It also focuses on literary translations and includes a selection of writers and texts, translators and editors, and related output processes.

Systémová poezie (1958–1970) ve světle generování textů současnou AI

Richard Müller

Ústav pro českou literaturu AV ČR, Praha, Česká republika

Srovnání odlišných sfér tvorby textu – systémové (experimentální) poezie 60. let a generování textů s pomocí dnešních prediktivních jazykových modelů – je motivováno tím, že již v dřívější poetice experimentu se začíná uplatňovat posthumanistické pojetí tvorby. To znamená také: pojetí tvorby jako algoritmického generování znaků a programované náhody. Jaké rysy obou oblastí textové produkce lze porovnávat a na jakých základech? Co napovídají jejich shody i rozdíly o „ěře posthumanismu“? Jsou současné umělecké projekty využívající velkých jazykových modelů (GPT-2, GPT-3), případně i jejich běžnější, neumělecká použití, v nějakém smyslu pokračováním experimentální poetiky? Naznačují „konec“ humanistického pojetí literatury? V jakém výkladovém rámci bychom se měli pohybovat? Příspěvek argumentuje, že bez zohlednění poznatků teorie komunikace a sémiotického zřetele nebudeme schopni na tyto otázky odpovědět.

Mezi tradicí a současností – poznámky na okraji literárních návratů do 19. století

Aleksandra Pająk

Uniwersytet Opolski, Opole, Polsko

V současné české literatuře lze zmapovat výraznou tendenci k návratům do 19. století, o němž Vladimír Macura tvrdil, že přitahuje pozornost autorů a čtenářů v důležitých okamžicích českých dějin. K vysvětlení tohoto fenoménu může posloužit myšlenka historické reprezentace nabídnutá nizozemským myslitelem Frankem Ankersmitem, ačkoliv modifikovaná a omezená na oblast literatury. Z nejvýznamnějších literárních reprezentací je možné jmenovat mj. *Vévodkyni a kuchařku* Ladislava Fukse, Macurovu tetralogii *Ten, který bude*, prózy Vladimíra Körnera mapující důsledky války roku 1866, dále prózu *Poslední tečka za Rukopisy* Miloše Urbana nebo divadelní hru *Jako břitva (Němcová)* od Lenky Lagronové

V příspěvku bude věnována pozornost především *Dopisům* Michala Šandy a Karla Havlíčka Borovského (2009), dílu chápanému jako hravý experiment s žánrem autentické epistolografie i se samotnou ikonou českého národního obrození. Jinak k otázce dědictví předminulého století přistupuje Václav Vokolek, jenž se v roce 2018 ve své próze *Dominový efekt* vrátil po téměř dvaceti letech k problémům naznačeným už v *Cestě do pekel* (1999).

Předmluvy k čtenáři v druhé polovině 16. století

Jan Pišna

Strahovská knihovna, Praha, Česká republika

Hlavním posláním předmluvy je uvést čtenáře do díla, usnadnit mu čtení, seznámit ho se strukturou hlavního textu, popřípadě čtenáři doplnit údaje o autorovi a dalších původcích díla či o textových a edičních úpravách textu. Příspěvek bude sledovat, jakými způsoby autoři paratextů komunikují s čtenáři a jak definují modelového čtenáře české tištěné produkce. Nelze pominout také fenomén posledního čtvrtletí 16. století, jímž jsou české veršované předmluvy a pronikání latinské příležitostné poezie do vernakulárních tisků.

Povaha plurality v tvorbě Miloslava Topinky

Markéta Polách Balonová

Ostravská univerzita, Ostrava, Česká republika

Umělecká tvorba Miloslava Topinky je již od svých počátků v polovině 60. let 20. století silně spjata s frankofonním prostředím. Miloslav Topinka přiznává spřízněnost s francouzskou parasurrealistickou skupinou Le Grand Jeu, což se mimo jiné odráží v jeho ediční činnosti a překladech, jimž se Topinka věnuje. Při pozornějším zkoumání nalézáme také vazby na tvorbu francouzského výtvarníka Marcela Duchampa. Příspěvek promýšlí spřízněné prvky tvorby Miloslava Topinky, skupiny Le Grand Jeu a Marcela Duchampa a přirozené vazby mezi francouzskou a českou kulturou.

Pozornost ke světu. Literární pole na pozadí identity české literatury ve společnosti po roce 1989

Roman Polách

Filozofická fakulta Ostravské univerzity, Ostrava, Česká republika

Plánovaný příspěvek se věnuje literárněhistorickému mapování postavení, funkcí a následné „krize“ identity české literatury vůči společnosti po roce 1989. Na základě konceptů autonomie a heteronomie pak zkoumá vývoj a zejména specifickou kodifikaci literárního pole české literatury po roce 1989, což s sebou přináší několik závažných témat, která spolu navzájem souvisejí a navzájem se podmiňují. Jde především o všeobecně vnímaný „solipsismus“ české literatury, ze kterého vyplývají závažné důsledky: apolitizace a asociální tendence literatury, krize nejenom literární kritiky a poezie, ale také krize samotné identity literatury ve společnosti, která je ovlivňována postmodernismem jako kulturní logikou pozdního kapitalismu. Z těchto všeobecných krizí a krize identity a solipsistického odloučení české literatury vzniká znovuotevření tématu angažovanosti, jež je ovšem silně ovlivněno jednak postkomunistickou postmoderní situací, jednak vývojem literárního pole 90. let. Zvolená optika zdůvodňuje nejenom nové snahy o znovuvytvoření diskuzí o angažovanosti v literatuře, ale také popisuje logiku vývoje českého literárního pole na pozadí konceptů autonomie a heteronomie a také se pokouší vysvětlit na základě nových a reinterpretovaných poznatků postavení české literatury ve společnosti po roce 1989.

K metodám a parametrům kvantitativně-lingvistické analýzy literárních textů

Petr Pořízka

Filozofická fakulta Univerzity Palackého, Olomouc, Česká republika

Kvantitativní lingvistika disponuje řadou možností a metod, jak analyzovat text. Konkrétní způsob analýzy a interpretace literárního textu záleží i na cílech a podkladové teorii a charakteru textů samotných. V tomto příspěvku se snažíme tematizovat možnosti tzv. *obsahové analýzy* zaměřené především na zkoumání výrazů určujících tematiku textu a chování obsahově prominentních jednotek (tematických výrazů a klíčových slov) a exploraci dat prostřednictvím vybraných lexikálněstatistických indexů (ARF, specificity score, h-point aj.). Některé metody umožňují extrahované prominentní jednotky hierarchizovat, sledovat jejich textovou disperzi a modelovat vzájemné vztahy klíčových slov prostřednictvím lexikálních (kolokačních) sítí výrazů s naznačenou důležitostí vazeb (vyjádřeno kvantitativně mírou jejich asociace). Tematizovány budou i parametry či faktory ovlivňující

celkové výsledky kvantitativní analýzy: volba základní jednotky nebo referenční databáze, způsob zpracování (struktura) dat, odlišná frekvenční struktura textů různého typu projektovaná na ose psanost/formálnost – mluvenost/neformálnost, zejm. s ohledem na distribuci slovních druhů.

Dále nastíníme využití tzv. *stylometrické analýzy klastrů*, resp. *vícerozměrného škálování dat*, jež nabízí různé možnosti komparace a detekce vzájemných shod/rozdílů mezi texty (či jejich dílčími částmi) prostřednictvím zvolených parametrů. I proto budou v analyzovaných datech zastoupeny texty různých literárních druhů (próza a drama) či žánrů (zejm. kratších próz jako literární esej či povídka).

Literatura a společnost: návrat sociologického pohledu?

Josef Šebek

Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, Praha, Česká republika

V posledních několika desetiletích se do středu zájmu bohemistiky pozvolna dostává sociálně kontextové myšlení o literatuře v mnoha svých podobách: historismus (mj. vliv postmoderní historiografie, nového historismu a kulturního materialismu) a související studium literárních reprezentací, institucionální zkoumání literatury (výzkumy „literární kultury“, otázek politiky, ideologie, cenzury apod.) a v neposlední řadě také sociologie literatury, která však někdy pod tímto označením explicitně nefiguruje, resp. participuje na příbuzných směrech bádání. Ve svém příspěvku se zaměřím na otázku, co vůbec je současná „sociologie literatury“, na jakém teoretickém základě je možné ji vydělovat z jiných sociálně kontextových přístupů k literatuře a zda je takovéto vydělení smysluplné. Vyjdu přitom z toho, že sociologii literatury je možné chápat jak značně difúzně (jak to činí např. James F. English ve stati „Everywhere and Nowhere: The Sociology of Literature after the Sociology of Literature“; 2010), tak úže a soustředěněji, což je příznačné zejména pro frankofonní oblast (viz např. Gisèle Sapiro, *La sociologie de la littérature*, 2014). Druhou diferenční osou bude pracovní odlišení přístupů „mapujících“ (soustředěných na společnost a její pole, tj. na to, co samo není textem) a „interpretativních“ (čtení literárního textu ve vztahu ke společenskému kontextu). Při svém tázání částečně mobilizuji i některá starší pojetí české provenience (Mukařovský, Krejčí...). Cílem tedy nebude ani tak charakterizovat konkrétní výzkumné metody jako spíše zamyslet se nad tím, jak sociologický pohled na literaturu zapadá do širšího rozvrhu současné literární vědy a na které aktuální otázky věd o literatuře a kultuře reaguje.

Prezentace díla Jaroslava Seiferta ve Švédsku a Nobelova cena za literaturu Jaroslavu Seifertovi v zrcadle švédského tisku

Miloslava Slavičková

Lund, Švédsko

Tento příspěvek se zabývá ohlasy švédského tisku na udělení Nobelovy ceny za literaturu Jaroslavu Seifertovi roku 1984 a zmiňuje přitom i interní zprávu tehdejšího pracovníka československého velvyslanectví ve Stockholmu. Velkou pozornost věnuje překladům Seifertových textů do švédštiny a dokládá, že starší překlady připravily půdu k rozhodnutí o udělení ceny, pozdější překlady pak významně přispěly ke všeobecně kladnému přijetí Seifertova díla. Příspěvek je založen na studiu švédských pramenů i na vlastních vzpomínkách z účasti na tehdejších dění.

Specifika recepce české literatury ve Slovinsku

Jana Šnytová

Univerza v Ljubljani, Ljubljana, Slovinsko

Cílem příspěvku je představit recepci české literatury v posledním třicetiletí ve slovinském prostředí. Geopolitický a společenský vývoj v obou zemích (demokratické změny, tržní hospodářství, vyhlášení nezávislosti Slovinska ad.) s sebou přinesl také změny v oblasti kulturní politiky a vzdělání. Za významné faktory považujeme především vznik nových studijních oborů (národní filologie jako samostatné obory) na univerzitách v obou zemích a institucionální podporu v oblasti překládání a vydávání knih.

Na základě přehledu a kvantitativní analýzy přeložených a knižně vydaných titulů české literatury ve Slovinsku v období 1990–2021 poukážeme na specifika zdejší překladové knižní produkce (nakladatelské strategie, překladatelské osobnosti apod.) a definujeme generace slovinských překladatelů-bohemistů.

Čtenářskou recepci překladů české literatury zjišťujeme na základě průzkumu v rámci sítě slovinských všeobecných knihoven (městské, obecní, regionální). V příspěvku vycházíme z výsledků ankety mezi tzv. knihovníky-informátory (pracovní pozice v systému slovinských knihoven, jejichž náplní je orientovat čtenáře při výběru děl). Míra jejich erudice, sečtenosti a přehledu následně ovlivňuje čtenářskou recepci. Vzhledem k početně omezené kritické mase potenciálních zákazníků na knižním trhu jsou ceny knih ve Slovinsku relativně vysoké a jejich nákup je pro mnohé čtenáře téměř nemožný. Z tohoto důvodu mají knihovny výraznou roli při výzkumu čtenářství.

Sémiotická tradice pojetí fikčního světa v kontextu zkoumání digitálních her

Tomáš Suk

Ústav pro českou literaturu AV ČR, Praha, Česká republika

Příspěvek sleduje rámec kongresu v rovině přesahování literárněvědné bohemistické tradice do oblasti intermediálních studií. Konkrétně reflektuje potenciál teoretické koncepce Doleželova pojetí fikčního světa vycházejícího z české strukturalistické tradice a přenáší jej do oblasti narativních konstrukcí digitálních her. Nepředkládá však náhodně vybranou metodologii, ale vychází jak z historického, tak současného kontextu zkoumání digitálních her. Digitální hry jsou významné multiplicitní narativní konstrukty, které jsou reflektovány z různých metodologických perspektiv, přičemž mezi ty dominantní patří rovina sociologická a rovina herního vývoje a designu. Narativní potenciál a jeho realizace se pak v těchto perspektivách více či méně pojednává poněkud intuitivně.

Zejména v období přelomu milénia se digitální hry začínají dostávat do zorného pole literárních vědkyň a vědců jako například Marie-Laure Ryan či Janet Murray a v konstruktivní ludologické opozici k nim například Espena Aarsetha či Jespera Juula. Tyto diskuze se staly v oblasti digitálních her určitým milníkem a byly několikrát rekapitulovány i v českém prostředí. Právě z charakteru daných diskuzí vyplývá, že nebyla reflektována sémiotická koncepce fikčního světa digitální hry reprezentovaná narativem, ale spíše se kladl důraz na recepční proces při vzniku narativní konstrukce, kdy docházelo ke splývání simulace a narativní roviny, a tedy k nutnému prolnutí narativu a virtuality. Z druhé strany pak přicházela logická snaha tento zkrslující přístup zpochybnit. Díky tomu tyto z podstaty komplexitární diskuze zůstaly spíše bez synergického výsledku. Příspěvek se snaží uká-

zat význam opomenutí sémiotické koncepce reprezentované Doleželem, o které lze předpokládat, že by byla právě oním synergickým hybatelem.

Škvoreckého pojetí detektivního žánru a jeho zdroje

Michal Sýkora

Filozofická fakulta Univerzity Palackého, Olomouc, Česká republika

Josef Škvorecký po celý život opakovaně formuloval svůj pozitivní vztah k detektivnímu žánru, přičemž zejména v 60. letech svými žánrovými preferencemi a nároky vstupoval do latentní polemiky s teorií tzv. socialistické detektivky, která v 50. a 60. letech formovala českou podobu žánru. Komplexnost jeho zájmu o tzv. *crime fiction* dokládá jak jeho vlastní tvorba, tak překlady konkrétních autorů i činnost popularizační, směřovaná k propagaci anglo-amerických žánrových autorů. Vedle zásadní příručky *Nápady čtenáře detektivek* (1965) se k detektivnímu žánru vyslovoval v drobné publicistice i v soukromé korespondenci. V *Nápadech čtenáře detektivek* Škvorecký především formuloval své pojetí *crime fiction* jako „literární hry“ či „pohádky v (...) realisticky zachyceném prostředí“, a tím se vyhraňoval proti dobové podobě žánrové literatury jakožto „odrůdy románu z pracovního prostředí“.

Předkládaný příspěvek si klade za cíl 1) sumarizovat Škvoreckého názory na detektivní literaturu, 2) určit jejich zdroje a 3) včlenit je do kontextu dobového výzkumu žánru, a to jak západního (zejména práce Howarda Haycrafta), tak tuzemského (teorie „socialistické detektivky“).

Nesmělé pokusy Miroslava Červenky o prolamování hranic českého provincialismu v uvažování o literárním díle

Zdeněk Šanda

Přírodovědně-humanitní a pedagogická fakulta Technické univerzity v Liberci, Liberec, Česká republika

Vědomí absence komplexní teorie literatury a z ní vyplývající omezenosti možných partikulárních odpovědí vedla v myšlení Miroslava Červenky k jisté zdrženlivosti k oblasti literárněvědné metateorie. Prolamování této hranice v důsledku Červenkova široce koncipovaného oborového zájmu je navzdory tomu spojeno s všudypřítomnou tendencí jeho uvažování k systematickosti, jež se snaží čelit nebezpečí prázdnoty specializovaných oborových řešení zejména kontinuem s tzv. Pražskou školou, viděním souvislostí se sémiotikou, s tradičními oblastmi lingvistiky či aplikovaným ověřováním teoretických úvah na literárních i neliterárních komunikátech. Implicitní polemičnost mnohých prací Miroslava Červenky se nezřídka orientuje k původním inspiračním zdrojům českého literárněvědného strukturalismu, zasahujíc při tom i otázky principiální, jako například absolutní dominanci estetické funkce v literárním díle apod. S důrazem na předmět studia namísto obvyklých žánrových znaků polemiky obrací mnohdy svou pozornost též k literárněteoretickým koncepcím zahraničním, nejvýrazněji patrně v monografii *Fikční světy lyriky*. Častěji však v Červenkových teoretických pracích narážíme na komentování či domýšlení mnohých literárněteoretických kategorií či principů, jež se ocitly v průsečíku s původně jinam směřovanou pozorností. V přítomném příspěvku chceme připomenout některé z těch, jež se vztahují k relacím mezi estetickou funkcí, významy fikce a komunikačními funkcemi jazyka, jako je tomu například u předstíraných ilokucí (J. R. Searle) v jejich podmíněčném vztahu k izolačnímu efektu estetické funkce (J. Mukařovský) nebo v případě sémiotických dourčení implicitních subjektů v literární komunikaci (M. Foucault, U. Eco, S. R. Keenan).

Folklor a literární věda dnes. Potřeba aktualizace konceptu folkloru optikou literární vědy a prozaické folkloristiky

Pavel Šidák

Ústav pro českou literaturu AV ČR, Praha, Česká republika

Petr Janeček

Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, Praha, Česká republika

Současná literární věda dominantně pracuje s definicí folkloru, kterou přejala od badatelů v období pozitivismu konce 19. století – je to definice, která dobře reflektovala dobové chápání folklorní prózy, které intervenovalo do beletrie od začátku 19. století do konce 20. století (a jež dalo vzniknout široké oblasti literárního folklorismu). Je nicméně otázka, nakolik je tato definice univerzálně použitelná – tj. nakolik dobře reflektuje současnou podobu folkloru, tak jak je dnes dokumentován a konceptualizován folkloristy (např. tzv. „městské legendy“, anekdoty či internetový folklor); z toho samozřejmě vyplývá otázka další: nakolik reflektuje tu podobu folkloru, jež vstupuje do tematicko-motivické výstavby současné literatury (vedle městských legend, fám a anekdot v české a anglosaské beletrii např. konspirační teorie v díle Václava Kahudy). S těmito otázkami souvisí další: nakolik platí opozice „lidové“/„neautorské“ a „autorské“/„umělecké“, kdysi definovaná funkčním strukturalismem v kanonické studii Romana Jakobsona a Petra Bogatyreva z roku 1929 v době, kdy je stále výrazněji rozostřována hranice mezi lidovou, populární a uměleckou kulturou. Příspěvek v podobě odborného dialogu literárního vědce a prozaického folkloristy zaměřeného mj. na tzv. současný prozaický folklor představí současné koncepty (neofolklorismus, folkloreska) problematizující tuto opozici a teorii folklorismu jako druhotného života folkloru v literatuře.

Na hranici vysokého a nízkého. Současná česká próza mezi middlebrow a populárním realismem

Alena Šidáková Fialová

Ústav pro českou literaturu AV ČR, Praha, Česká republika

Literárněkritická hodnocení stavu a kondice současné české prózy bývají rozmanitá, obvykle však v nich nechybí kritika té části domácí produkce, která sice má umělecké ambice a patří mezi knihy recenzované v literárních periodikách a mezi díla oceňovaná literárními cenami, zároveň však různými způsoby vychází vstříc většinovému konzumentovi: bývá tedy čtenářsky přístupná, formálně nekomplikovaná, dějově bohatá a komerčně úspěšná. V posledních letech dokonce proběhlo několik diskuzí přímo věnovaných literatuře, která je obvykle v českých zemích označována jako mainstream a jejíž charakteristika je přes všechny pokusy o vymezení stále nejasná a proměnlivá: pohybuje se mezi krajními póly označujícími za mainstream téměř vše, co není přímo experimentální a vysoce artistní tvorbou, a názorem, že česká literatura kvalitní mainstream téměř nemá.

V tomto příspěvku se pokusíme představit různé koncepty umožňující přesnější definici tohoto typu literatury, přičemž budeme vycházet zejména z práce australské badatelky Beth Driscoll a její charakteristiky literatury *middlebrow* a německého konceptu tzv. *populárního realismu* Moritze Baßlera. V jejich pojetí je kladen důraz na propojení rekreačního a komerčního potenciálu s opakovanými odkazy k vysokému umění a literatuře, kánonu a společností sdíleným etickým hodnotám. V českém prostředí pak takto zaměřená literatura bývá často impulsem k diskuzím reflektující traumata způsobená dějinnými zvraty ve 20. století. Charakteristikou

této části současné české literatury (spojené mj. i podobnými specifickými fabulačními schémata, výběrem protagonistů, oblíbených vypravěčských strategií apod.) spolu s výše zmíněnými koncepty se pokusíme navrhnout možnosti, jak tuto literaturu nově uchopit a pojmově ukotvit.

Starší česká literatura: příběh jednoho pojmu

Marie Škarpová

Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, Praha, Česká republika

Pojem *starší česká literatura* je v současné bohemistice – a to v oblasti odborného diskurzu, univerzitní vzdělávací soustavy, vědeckého institucionálního systému ad. – termínem zcela etablovaným, až téměř samozřejmým. Kdy, kým, za jakých okolností a za jakým účelem však byl tento pojem vytvořen? Jaký bohemistický literární materiál a jaká období bohemikálního literárního života označoval? S jakými bohemistickými disciplínami byl (a je) spojován? Jaké významy do něj byly (a jsou) vkládány, jaké představy a hodnoty s ním byly (a jsou) spojovány, jaká očekávání a přání do něj byla promítána? A především: je to pojem i v současnosti stále funkční?

Jako východisko pro hledání odpovědí na výše uvedené otázky nabídnu pokus o náčrt dějin pojmu *starší česká literatura*, přičemž se zaměřím především na dobu emancipace české literární historie jako svébytného vědeckého oboru. Tu se pokusím představit jako období, kdy došlo k jednomu z nejvýraznějších redefinování pojmu *starší česká literatura*, a pokusím se ukázat, jak je právě toto pojetí stále přijímáno – a to často zcela nereflektovaně – také v současném bohemistickém vědeckém provozu.

Ota Filip na křižovatce jazyků, kultur a identit

Jan Tlustý

Filozofická fakulta Masarykovy Univerzity, Brno, Česká republika

Životní osudy i literární tvorba Oty Filipa jsou jedinečné tím, že stojí na pomezí několika jazyků a kulturních světů. Hlavní oblastí prolínání je pro Filipa oscilace mezi češtinou a němčinou, neméně podstatnou je ale i složitá jazyková situace jeho rodné Ostravy, kde před druhou světovou válkou koexistovaly různé kultury. Ve většině Filipových románů počínaje *Cestou ke hřbitovu* a konče jeho memoáry *Sedmý životopis* a *Osmý čili nedokončený životopis* se jedním z klíčových témat stává otázka identity. Ota Filip zobrazuje prostředí, které je jazykově a kulturně rozrůzněné a kde se střetávají různé hlasy a tradice. Nejednoznačná či proměnlivá povaha identity se zrcadlí v autorových životních osudech, v jeho dvojjazyčném psaní, v tématech, která se objevují v jeho románech, povídkách i publicistických textech, a zvláště silně vystupuje do popředí v jeho memoárových textech. Otázkami identity ve Filipově psaní se budu zabývat i ve svém příspěvku. Pokusím se postihnout její jazykový rozměr (zvláště Filipův vztah k němčině) a dále rozměr narativní či autobiografický, který vystupuje do popředí zejména v jeho memoárech. Pozornost budu věnovat i specifikům Filipova autobiografického psaní, zvláště pak souvislostem s žánrem tzv. *autofikce*.

In Search of Kafka's Prague: Klaus Wagenbach, Marthe Robert, and Philip Roth

Veronika Tuckerová

Harvard University, Cambridge, USA

Starting in the middle of the 1950s, travellers from Western Europe came to Prague to search for Kafka. The West German scholar Klaus Wagenbach and the French writer Marthe Robert visited Prague in the 1950s and 1960s; Philip Roth traveled to Prague repeatedly in the 1970s. Specific literary topoi developed in their generically diverse accounts of their search for Kafka that encompassed scholarly biography, travel writing, and fiction. Robert published a travelogue based on her trip, Wagenbach a scholarly monograph. Roth created fictional characters of tourists visiting Kafka's Prague in his novel *The Professor of Desire* (1977) and the novella *The Prague Orgy* (1985). This paper examines these previously unstudied texts and discusses how the respective travelers tapped into the "triple ghetto" interpretation of Kafka developed by Paul Eisner and others. This interpretation, as well as the actual "Kafka's Prague," was mediated by local helpers. Searching for Kafka presented a peculiar type of tourism. The travelers were armored with their memory of Kafka's texts, and they relied on the help of local guides, or proxies. These "guides" were invested with authority based on their proximity to and knowledge of, local topography, on their command of Czech, or even their family relationship to Kafka, in the cases of Věra Saudková (1921–2015), the daughter of Kafka's sister Ottla. They were crucial to the result of the visitors' explorations; they helped to find places; at worst, they were the gatekeepers. Some of these guides, such as Emanuel Frynta, had poetic sensibilities, and the discovery of Kafka and Prague served in discovering their inner self. The writer and director of the Jewish Museum Jiří Weil was another local helper. And then there was Gustav Janouch whose unreliable *Conversations with Kafka* did not preclude the possibility that he was, in fact, a reliable guide to the city. His book, which was perhaps to some extent inspired by the walks through Prague with foreign visitors, misguided the readers as much as it kept them on the right track.

Božena Němcová jako čtenářka populární literatury

Zuzana Urválková

Filozofická fakulta Masarykovy univerzity, Brno, Česká republika

Intertextové souvislosti mezi dílem Boženy Němcové a jinojazyčnými spisovateli byly v literární historii opakovaně zkoumány z různých úhlů pohledu. Jaká nové intertextové souvislosti může nabídnout čtení vybraných próz Boženy Němcové v kontextu soudobé původní a překladové produkce, která vycházela časopisecky v Mikovcově *Lumíru* a v dobově oblíbených beletristických knižnicích? V komparativně zaměřeném příspěvku se budu zabývat diskurzivními podněty vícejazyčného dobového literárního pole, s nimiž se Němcová jako čtenářka soustavně seznamovala, a na příkladu próz George Sandové a Josefa Ranka si klást otázku místa populárního čtiva v povídkové tvorbě B. Němcové.

Metamorfózy Jiřího Wolkra. Perspektiva kognitivní poetiky

Irena Vaňková

Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, Praha, Česká republika

S východiskem v kognitivnělingvistických, etnolingvistických a kognitivněpoetických přístupech k jazyku a textu se příspěvek interpretačně soustředí na poezii Jiřího Wolkra. Pozornost je věnována jeho metaforickým konceptualizacím v širokém smyslu slova, zejména pak metamorfózám, a to i s ohledem na častou tematizaci fenoménu metamorfózy jako proměny, přeměny, transformace a přerodu v různých ontologických rovinách. V rámci rekonceptualizací různého typu dostávají prostor i tzv. (u Wolkra frekventované) poetické definice a jejich varianty. Uvedené kognitivně-jazykové strategie přinášejí specifické efekty, ale nejen to. Vynořují se díky nim i obecnější otázky stran povahy, zdrojů a evokačních potencií jazykových prostředků, jejichž prostřednictvím se rekonceptualizační procesy ve Wolkrově poezii realizují. Vede to pak i k úvahám nad smyslem takto utvářených obrazů, jednotlivých básní (jako komunikátů) i nad vizí světa, již uvedené procesy zprostředkovávají. Snad tu lze uvažovat i o nových interpretačních možnostech a o specifickém pohledu na poezii básníka, jehož kanonizovaný obraz dodnes provází mnoho stereotypů.

Pojetí individuálního vědomí u židovských autorů z českých zemí

Bronislava Volková

Indiana University, Bloomington, USA

Ve svém příspěvku bych ráda připomněla několik židovských autorů písničích alespoň zčásti v českých zemích, a to v předválečné době německy, kdežto v poválečné česky. Franz Kafka je předobrazem problematičnosti určení, kdo patří k české literatuře a kdo ne. Podobně však též Franz Werfel nebo Hermann Ungar. Všichni tři jsou intimně spojeni s českým prostředím, avšak psali německy. Je proto otázkou přístupu, zda je budeme počítat k české literatuře, či nikoli. Pokud budeme definovat českou literaturu jazykem, rozhodně k ní nepatří, pokud ji budeme definovat prostředím, pak ano. Pováleční autoři jako Arnošt Lustig, Jiří Weil, Ladislav Fuks či Egon Hostovský k české literatuře patří jazykem. Lustig a Hostovský však žili dlouhá léta v cizině, což se odrazilo zejména ve volbě tematiky a způsobu psaní u Hostovského, nikoli však u Lustiga, který se věnuje celoevropskému tématu holokaustu. Všichni zmínění autoři přinesli zcela nové pojetí individuálního vědomí a je možno je zařadit do literatury světové.

Deníky Karla Teigehe (1912–1925) v Památníku národního písemnictví

Jan Wiendl

Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, Praha, Česká republika

Tereza Sudzinová

Památník národního písemnictví, Praha, Česká republika

Tomáš Pavlíček

Památník národního písemnictví, Praha, Česká republika

V příspěvku bude představen projekt edice juvenilních deníků, které si Karel Teige vedl v letech 1912–1920. Spolu s nimi též bude představena série deníků cestovních, a to z let 1922–1925, které si vedl při svých cestách do Francie, Itálie a Sovětského svazu. Členové edičního týmu Jan Wiendl, Tereza Sudzinová a Tomáš

Pavlíček se zaměří na krátké vystižení historického kontextu a jeho vazeb k utváření Teigeho tvůrčí osobnosti, které deníky jedinečným způsobem dokumentují. Podají charakteristiku pramenného materiálu, popíší koncepci edice a specifčnost dokumentárních a obrazových příloh.

Možnosti propagace české poezie v zahraničí na příkladu Miroslava Holuba

Jakub Záhora

Filozofická fakulta Masarykovy univerzity, Brno, Česká republika

Miroslav Holub (1923–1998) byl nejen uznávaným vědcem a imunologem, ale také básníkem, prozaikem a publicistou. Knižně debutoval v roce 1958, o devět let později vydal první sbírku textů v angličtině a nedlouho poté se stal jedním z nejpřekládanějších českých básníků vůbec. Již během 70. let jeho dílo vycházelo v osmatřiceti jazycích na čtyřech kontinentech, např. v USA, Mexiku, Indii, Austrálii, Turecku, Švédsku, Nizozemsku či na Islandu. Takřka po celou dobu se pak Holub v cizině mohl těšit kladným kritikám a příznivému ohlasu. Dokladem toho může být i širší mediálního pokrytí informace o jeho smrti v roce 1998 – nekrology tehdy vydala mnohá světová periodika, například *The New York Times*, *The Guardian*, *The Independent* či londýnské *The Times*. Připomínala v nich přitom nejen Holubovu vědeckou činnost, ale především jeho literární tvorbu.

Předkládaný příspěvek se tudíž chce zaměřit právě na prezentaci Holubova díla zahraničnímu publiku – úžeji publiku v USA – a na konkrétních příkladech demonstrovat také komunikační strategie autora vůči překladatelům, publicistům či laické veřejnosti. Zohledníme přitom jak postprodukční fázi (autorská čtení, besedy, interview a jiné formy medializace či osobní interakce), tak i fázi produkční (proces vzniku překladů a to, jak na něm Holub přímo participoval; mediální politiku nakladatelství – např. předmluvy, medailony, rozdílné strukturace či komplektace výsledných knih v porovnání s českými originály; dále vliv politického režimu na zahraniční vydání apod.). Příspěvek tak komplexně pojednává o okolnostech adaptace Holubových literárních textů americkému knižnímu trhu i o různých metodách jejich propagace, jež jsou mnohdy aktuální i dnes.

II. Abstrakty panelů

Projekt Synoptických dějin literatury českých zemí v dlouhém 19. století.

Představení a vzorky

Přihlašuje: Jan Budňák

Ústav pro českou literaturu AV ČR, Praha/Brno, Česká republika

Germanobohemistický tým ÚČL AV ČR byl založen v roce 2017 a po orientační fázi (*Jak psát transkulturní literární dějiny?*, 2019) začal v roce 2020 pracovat na projektu *Synoptických dějin literatury českých zemí v dlouhém 19. století*, jehož knižní výstup bude vydán v roce 2024. Po stručném uvedení do koncepce svazku, která literaturu dlouhého 19. století chápe primárně jako realizaci a vyjednávání měšťanské subjektivity (Reckwitz: *Das hybride Subjekt*), budou následovat čtyři vzorky z jednotlivých bloků *Synopse*. Ta pokrývá literární dějiny daného období od osvícenských snah o ustavení specificky měšťanské subjektivity až po různé modely jejího ohrožení a rozpadu na začátku 20. století. V tomto přístupu vidíme možnost, jak vyprávět literární dějiny jednoho kulturního prostoru bez apriorní dělící linie mezi literaturou v češtině a v němčině.

Milostná vášeň v dílech pražských spisovatelek 18. století

Václav Smyčka

Ústav pro českou literaturu AV ČR, Praha, Česká republika

Literární dějepisce dluho přehlíželo pražské ženské autorky osvětské doby. Jako ženy bez veřejných funkcí zmizely ze zemského kánonu, jako německy píšící z kánonu českého. Jejich romány, divadelní hry a básně přitom představují neopomenutelný „missing link“ literární kultury českých zemí i jedinečný obraz předobrozené společnosti. Tématem, které se v nich neustále vrací, je – očekávatelně – láska ve své legitimní i nelegitimní podobě a potýkání se s milostnou vášní. Příspěvek se soustředí na tento aspekt v románech a hrách tří pražských autorek 18. století: Marie Anny Sagerové (Rozkošné), Viktorie Ruppové (Roudnické) a Babety Bradáčové. Zkoumá, jak narativně modelují milostnou vášeň coby specifické symbolicky generalizované médium (N. Luhmann) a jak se v nich vyjednávají podoby přípustné a nepřípustné lásky.

Husitství, historismus a hledání národních dějin

Ladislav Futtera

Ústav pro českou literaturu AV ČR, Praha, Česká republika

Matouš Turek

Ústav pro českou literaturu AV ČR, Praha, Česká republika

„Dvě jsou známky neomylné národnosti: dějiny a jazyk, čili historie a literatura, plody národního života!“ Ustavování dominance měšťanského subjektu doprovází národněemancipační proces, v němž je dějinný příběh utvářen jako záruka existence pro národní společenství. Tento jev sledujeme na husitské látce v prózách Jana Erazima Vocela (*Poslední orebita*) a Karla Herloše–Herloßsohna (*Poslední táborita*), publikovaných nejprve německy a později česky. V dílech autorů na pomezí česko– a německojazyčné kultury, zabudovaných do formující se zemsky české liberální společnosti doby předbřeznové, demonstrujeme politickou intenci textu a ujasňování hodnotících znamének přidělovaných historickým aktérům

jednotlivým i kolektivním, definovaným nábožensky, etnicky, politicky. Kromě ztotožňování národního a měšťanského subjektu a rozporů v uchopení dějin v česko-německém a českém prostředí si všímáme též konkurenčních a heterogenních výkladových rámců oproti narativům česko-německého antagonismu, jenž bude v historické literatuře dominovat.

Národní klasik nebo klasický národovec? „Tauš“ Aloise Jiráska a Hanse Watzlika

Mirek Němec

Ústav pro českou literaturu AV ČR, Praha, Česká republika

Tzv. „Kindertausch“ nebo „Vexl“ výměna dětí s cílem naučit se druhý zemský jazyk přirozenou cestou v rodině rodilých mluvčích, byl zajímavým pedagogickým experimentem uplatňovaným ve dvojazyčných českých zemích až do konce společného soužití. Svůj odraz našel i v české a německé literatuře. Komparativně analyzovány budou dvě tematicky velmi podobné povídky: „Do Němec“ (1889) od Aloise Jiráska a „Heimweg“ (1924) od Hanse Watzlika. Kromě literárně-estetických kategorií bude porovnáván ideologický rámec obou textů, který otevírá zajímavý pohled na výchovný, jazykový, teritoriální a hodnotový diskurz. Tyto budou analyzovány na základě kulturněhistorických teorií nacionalismu, xenologického přístupu a vnímání prostoru. Právě takový interdisciplinární rozbor dvou jazykově rozdílných textů dokáže poukázat na překvapivé shody, aniž by ignoroval zásadní rozdíly.

Měšťanské subjekty v továrně. Industriální prostředí v literatuře rané moderny

Jan Budňák

Ústav pro českou literaturu AV ČR, Praha/Brno, Česká republika

Industriální periferie měst i venkova je tradičně vnímána jako jedno z prostředí, v nichž nejpozději v naturalistickém období přestávají platit „konstanty“ měšťanské subjektivity 19. století: jedinečnost a hloubka člověka, jeho schopnost pracovat na sobě a aktivně vládnout svým osudem. Z evropských literatur známe příklady tohoto konce, ať už jde o Zolův radikální determinismus nebo Hauptmannovy mozaikovitě *Tkalce* rezignující na psychologicky uchopitelného hrdinu. V německy i česky psané literatuře českých zemí se objevují analogické naturalistické texty (Josef Merhaut: *Vrah?*, Philipp Langmann: *Bartel Turaser/Bartoš Tuřanský*), jejichž tematika by umožňovala radikální odmítnutí měšťanské subjektivity 19. století. Z analýzy těchto textů však vyplývá spíše to, že v souladu se studií *O realismu uměleckém* (1890) Otakara Hostinského i většinou dobové kritiky se raný Merhaut a Langmann přidržují osvědčeného měšťanského subjektu: inscenují morální dilemata a možnosti překonání determinace.

Československá alternativní kultura a disent 70. a 80. let 20. století. Okraje a meziprostory

Přihlašuje: Eduard Burget

Ústav pro českou literaturu AV ČR, Praha, Česká republika

Druhý z panelů nabídne dílčí sondy postihující v předchozích výzkumech ne zcela akcentované aspekty kulturní opozice a disentu v Československu s akcentem na ohledávání příslušných okrajů a meziprostorů. Mimo jiné nás budou zajímat následující otázky: jak lze v kontextu dějin české literatury definovat fenomén *šedé zóny* a jak lze tento termín aplikovat v souvislosti s literárním životem 70. a 80. let 20. století v Československu? Proč se feminismus dočkal v rámci českému disentu, jinak se zaštiťujícím lidskými právy a rovností, negativních reakcí? Jaké bylo postavení žen v disentu? Jakým způsobem ženy spisovatelky, básnířky, překladatelky či editorky podporovaly rozvoj nezávislé kultury a působily v rámci disidentských komunit? A co se dělo s genderem a feminismem v beletrii disentu a exilu?

Česká literatura v šedé zóně?

Eduard Burget

Ústav pro českou literaturu AV ČR, Praha, Česká republika

Příspěvek se bude zabývat fenoménem tzv. *šedé zóny* v kontextu dějin české literatury a literární kultury 70. a 80. let 20. století v Československu. S využitím stávajících teoretických a historiografických konceptů se zamyslíme nad konceptem *šedé zóny* jako produktivního interpretačního a analytického nástroje pro výzkum literární kultury zmíněného období, nad rolí a postavením českých spisovatelů a literárních institucí v literárním a mocenském poli v Československu, kde po roce 1968 v souvislosti s okupací země vojsky Varšavské smlouvy a s postupným omezováním vydavatelských podmínek dochází k dynamickému procesu, střetům a cirkulacím pozic dosavadních aktérů literárního provozu (autorů, nakladatelských institucí, spisovatelských organizací) stejně jako v aparátu KSČ a represivních orgánů. Pro naše tázání bude důležité, jak tato cirkulace pozic probíhala, tedy co ovlivňovalo pohyb konkrétního aktéra (autora, instituce) v rámci daného pole, jaké byly vnitřní motivace a vnější okolnosti, jež sehrály roli v posunu aktéra „od centra“ či naopak „k centru“, jaké používal strategie „vyjednávání“ v rámci vymezeného pole a co ovlivnilo jeho setrvání v tranzitní/přechodové *šedé zóně*. Důležité bude dále ukázat, že procesy změn, k nimž docházelo v rámci literárního pole, se neodehrávaly jen uvnitř pole samého, ale byly ovlivňovány prostřednictvím zásahů pole mocenského. Referát se bude opírat o archivní výzkum fondů spisovatelských organizací, represivního aparátu Státní bezpečnosti, ústředního výboru KSČ, osobních archivů spisovatelů a periodického tisku s přihlédnutím k dosavadním výzkumům o *šedé zóně* ve středoevropské perspektivě, jež byly diskutovány v rámci projektu NEP4DISSENT/WG 2 – *Cultura in the Grey Zone*.

Dispozitivní mlčení, zraňující přilnutí a aspekty genderu v české literatuře disentu a exilu 70. a 80. let 20. století. Kritická analýza

Jan Matonoha

Ústav pro českou literaturu AV ČR, Praha, Česká republika

Příspěvek prostřednictvím vybraných literárních děl analyzuje možné příčiny negativní reakce na feminismus objevující se v kontextu českého disentu, který se paradoxně odvolával právě na diskurz lidských práv a rovnosti. V návaznosti na

pojmy *zraňujících identifikací a přilnutí*, objevujících se v knihách Wendy Brown a Judith Butler, se snažím o kritické zhodnocení české literatury z okruhu disentu či exilu a jistého neproduktivního paradoxu či kontradikce, který je tomuto prostředí vlastní: zatímco byl na jedné straně disent plně pohlcen svým odporem vůči dobové oficiální politice (sledování jednoho cíle), trpěla literatura disentu slepou skvrnou vůči problematice genderu a feminismu (nevidění tématu dalšího, tedy mechanismus, jenž je – na obecné rovině u Brown a Butler – pojmenováván coby *zraňující identity či přilnutí*). Referát si všímá toho, jak byl gender a feminismus v beletrii disentu „vyvlastněn“ (Hana Havelková) ve prospěch oficiální moci, trivializován, zesměšněn a umlčen skrze přilnutí k pozitivním a nesporně obdivuhodným hodnotám disentu, což s sebou však zároveň neslo odmítání feminismu v logice *zraňujících identifikací*. Konkrétně se v příspěvku věnuji problematice feminismu a genderu v literárních dílech disentu a exilu, najmě u myslitelů, autorů a autorek jako Václav Havel, Ludvík Vaculík, Pavel Kohout a Iva Pekárková.

Nové pohledy na kulturní a symbolický kapitál žen v disentu

Hana Waissarová

University of Nebraska-Lincoln, Lincoln, USA

V posledním dvacetiletí se projevil domácí i celosvětový zájem o příběhy, posouzení a hodnocení odkazu žen v disentu. V západním a světovém kontextu se objevují novátorské primární studie, nové teoretické rámce, komparativní studie a následně i nové interdisciplinární a transnacionální pohledy na specificky ženskou zkušenost disentu, na přínos žen v disentu, který v českém kontextu můžeme považovat za endemický. Disent, který sdružoval ve velké míře intelektuály rozličných zaměření a politických afiliací, produkoval a hájil nezávislou kulturu. Stále opomíjený přínos žen si v tomto pohledu zaslouží důslednější badatelský přístup. Ženy v disentu byly spisovatelky, překladatelky, editorky, malířky, sochařky, novinářky, básnířky či třeba teoretičky umění. Ženy originálně a rozmanitě podporovaly rozvoj nezávislé kultury a působily jako pilíře komunit a komunitních projektů. Tento příspěvek se soustředí na hodnocení ženské zkušenosti a hodnocení významu díla spisovatelky Edy Kriseové a teoretičky umění Věry Jirousové. Příspěvek je příkladem interdisciplinárního a transnacionálního bádání na poli paměťových a kulturních studií, které je inspirativní pro dnešní tvz. *grassroots movements*.

Literární kritika obrozenské doby: instituce národního kánonu?

Přihlašuje: Dalibor Dobíáš

Ústav pro českou literaturu AV ČR, Praha, Česká republika

Jak a v jakých vzájemných konstelacích se ve vícejazyčné literární kritice českých zemí od počátku 19. století do vystoupení májovců na prahu 60. let tematizovaly na jedné straně představy kritické veřejnosti nové doby, pro niž má diskuze o literatuře zvláštní význam, a na straně druhé vymezení tohoto širokého společenství etno-lingválně? Panel spojuje příspěvky, které překračují podřízení literární kritiky nadčasovému národnímu kánonu, a zkoumají, jak recenzní a širší kritická praxe v soudobých periodických přispěla k utváření konkrétních variant národních kánonů 19. století a jejich strukturních principů a vztahů. Pozornost se mimoto soustředí k otázce vymezování autorů prostřednictvím díla jak proti starším nárokům na zábavnost a užitečnost literatury, tak proti principiální negativitě, kterou do diskuze o literatuře vnášela svou představou otevřených soudů kritika.

Počátky novočeského básnictví ve znamení kritiky

Dalibor Dobíáš

Ústav pro českou literaturu AV ČR, Praha, Česká republika

První, německy a česky psané básnické almanachy v českých zemích bývají zpravidla nahlíženy v těsném spojení se zdejší osvícenskou učeností a jejím hledáním jazykových a poetologických pravidel. Toto jejich vnímání posílily poukazy na převážně filologické posudky Puchmajerových almanachů ve vídeňských *Annalen der österreichischen Literatur*. Příspěvek si za předmět volí naopak rozsáhlou anonymní recenzi almanachu „Die erste Lese unserer Jugend Blüthen“ (1800) J. J. Jaryho a F. S. Kandelfingera vydanou v roce 1801 v pražském literárně-společenském časopise *Prager Allegoriker* a zasazuje ji do širších souvislostí básnické produkce doby. V situaci „pořádku dobrých produktů básnictví“ pléduje recenze pro význam „pravdy a krásy“, které můžou být v čisté podobě užitečné pro společnost, a důraz klade na rozvoj soudu ze strany publika. Na základě analýzy recenze díla navazujícího na známé *Erstlinge*, blízké Puchmajerovým sborníkům, si příspěvek klade otázku, jaký horizont pro soudobou almanachovou módu vytvářela alespoň latentně literární kritika určená širší čtenářské veřejnosti a v jakém vztahu vůči prestižní učenosti tehdy stála.

Tradice, selekce, inovace. Formování básnického kánonu v intencích obrozenské kritiky (na příkladu časopisu Krok)

Veronika Faktorová

Filozofická fakulta Jihočeské univerzity, České Budějovice, Česká republika

Obrozenská literární kritika na počátku 20. let 19. století získala silné institucionální zázemí v podobě časopisu *Krok*. Redaktorský okruh vyzdvihl její význam již v programovém úvodu periodika a skutečně ji následně se soustavným úsilím a v plné produkční šíři publikoval (v časopise byly tištěny anotace knih, recenze, kritické i polemické studie). Literárněvědná pozornost věnovaná kritice *Kroku* se typicky soustředila na probíhající dobovou diskuzi o vhodných prozodických pravidlech českého básnictví. Stranou zájmu však zůstalo, že kritické příspěvky *Kroku* dynamizovaly představu o modelové podobě poezie a s ohledem na ní i ustanovovaly kanonické soubory „vzorových děl“, jež ve své podstatě lavírovaly mezi tradicí klasické literatury a její romantickou subverzí. Cílem analýzy je prozkoumat nejen

samotnou náplň těchto návrhů básnického kánonu, ale i autorské strategie, ideologické nároky a dobové literární kontexty, které je podmiňovaly.

Básnická epika na proměnlivém poli „kánonů“ v kritice 20.–30. let 19. století

Iva Krejčová

Ústav pro českou literaturu AV ČR, Praha, Česká republika

Na česky i německy psanou básnickou epiku byly ve dvacátých až třicátých letech kladeny nemalé nároky, ať už jejím srovnáním se zlomky RKZ, v porovnání s evropskými díly či s ohledem na prozodické a versologické možnosti básnického jazyka. Na tento, tehdejší učenou veřejností ceněný žánr nahlédneme jako na fenomén, který se kritickými (veřejnými, ale i privátními) soudy propisoval do příběhu českých zemí skrze síť kulturního transferu mezi česko- a německojazyčnou literaturou v rámci habsburského kulturního prostoru. V centru pozornosti bude nejen ohlas textů profilujícího se nacionálního a patrioticky „zemského“ kánonu (Kollárova *Slávy dcera*, Ebertova *Vlasta*, Čelakovského *Ohlas písní ruských*, Hněvkovského *Děvín*), ale i děl na periferii kritického zájmu (např. eposy V. Nejedlého, *Kolostogade* A. L. Johna ad.) a reflexe tohoto žánru v rakouských a německých periodikách. V souvislosti s tématem nás bude zajímat otázka působení literárních autorit v kritické komunitě, formy kritické komunikace vzhledem k publiku a presťž tohoto žánru vzhledem k dobovému kontextu kritických diskuzí.

„První a poslední slovo“? Několik poznámek k působení a postavení Jakuba Malého v českém literárněkritickém diskursu v letech 1830 až 1850

Catherine Servant

Institut national des langues et civilisations orientales, Paris, Francie

Jakub Malý (1811–1885) zůstal v análech české historie pro úlohu, již sehrál ke konci života v popisu a svérázné „konceptualizaci“ národního obrození (mj. v šestidílném *Našem znovuzrození* z let 1880–1884). Zapsal se rovněž do dějin českého myšlení o literatuře jakožto urputný odpůrce „záhubného směru jistě nejmladší strany spisovatelské“ soustředěné na přelomu 50. a 60. let kolem almanachu *Máj* a veskrze jako obhájce (již anachronického) jungmannovského literárního kánonu. Vycházejí z jeho kritických a polemických intervencí do českého literárního dění od jeho raných publikací v polovině 30. let 19. století až po spor s Janem Nerudou a májovci na konci padesátých let se tento příspěvek zamýšlí nad tím, v čem vlastně spočívá Malého „literární zpátečnictví“ a nefunguje-li v kontextu těchto let v jistém smyslu jako „užitečné zlo“, jež umožňuje lepší definování a prosazování postupných autonomizačních sil.

Postava kněžny Libuše v opeře střední Evropy 17.–20. století

Přihlašuje: Michal Fránek

Ústav pro českou literaturu AV ČR, Brno, Česká republika

Cílem panelu je představit mezioborový grantový projekt zabývající se hudebně–dramatickými zpracováními mýtu o kněžně Libuši ve středoevropské hudební kultuře (italské, německé, české) 17.–20. století. Bájná kněžna Libuše představuje jedinečný fenomén – objevila se poprvé v italské barokní opeře konce 17. století, na rozdíl od mnoha jiných postav však nezmizela, v průběhu 19. století zapůsobila na operu německou a zvláště českou a přetrvala ještě ve 20. století. Operní (výjimečně též kantátové) realizace Libuše byly od počátků silně politicky zatížené, promítaly se do nich aktuální události, byly zamýšleny jako korunovační opery. Projekt chce nově prozkoumat tento fenomén prostřednictvím interdisciplinárního výzkumu muzikologů a literárních historiků, a odhalit tak souvislosti, jež úzce oborově a národně zaměřenému bádání dosud unikaly.

Kněžna Libuše v německých a českých libretech 19. století

Michal Fránek

Ústav pro českou literaturu AV ČR, Brno, Česká republika

Postava kněžny Libuše se v 19. století několikrát objevila jak v německojazyčné, tak v české opeře. Příspěvek se pokusí stručně představit tři německá libreta vzniklá v 10. a 20. letech 19. století (Heinrich Eduard Josef von Lannoy: *Libussa, Böhmens erste Königin*, 1819; Joseph Karl Bernard: *Libussa*, 1823; Johann Ludwig Choulant: *Libussa, Herzogin von Böhmen*; 1823) a srovnat jejich motiviku se třemi, resp. čtyřmi librety českými (Josef Krasoslav Chmelenský: *Libušin sňatek*, 1832; Josef Wenzig: *Libuše*, 1866/1881; Ema Destiniová: *Kněžna Libuše*, 1913; *Nastolení Libušino*, 1923). Důraz bude kladen na odlišnou funkci libret v českém a německém prostředí.

Libuše: od kouzelnické opery a belcantové primadony k vládce

Jiří Kopecký

Filozofická fakulta Univerzity Palackého, Olomouc, Česká republika

Libušovský námět se v operním zpracování projevoval vyvažováním důrazu mezi postavami Přemysla a Libuše. S tím úzce souvisí nasazení kouzelnických a věštectkých schopností, resp. volba operního typu. Ačkoliv se autoři snažili dodržet pravidla Zauberspiel, resp. Zauberooper, nebo belcantové opery, nalézáme již v uchopení námětu v první polovině 19. století náběhy na vytvoření originální dramaturgie, protože postava Libuše si stále více žádala formování jako reprezentativní vládkyně. Není tedy divu, že se skladatelé pokoušeli spojovat příběh o Libuši s náročnou dramaturgií opery záchrany nebo s prostředky francouzské velké opery a wagnerovského hudebního dramatu. Pozoruhodných výsledků dosáhli Konradin Kreutzer i František Škroup, avšak ke zcela jinému kvalitativnímu stupni dospěli Josef Wenzig s Bedřichem Smetanou. Na tomto výsledku se zjevně podepsaly okolnosti vzniku díla, jež se mohlo stát korunovační operou a posléze si činilo nárok na reprezentativní politickou operu. Jeden z důsledků této volby se projevil i ve formování hlavních postav, které místo obvyklých sólových projevů osobních citů značně potlačily vlastní individualitu. Zatímco vedlejší postavy mohou prožívat svůj soukromý život, v případě prvních rolí ukazuje kompoziční proces na záměrnou redukci individuálních pohnutek a naprosté odevzdání se službě národu.

Legenda o kněžně Libuši v italské barokní opeře

Jana Spáčilová

Filozofická fakulta Univerzity Palackého, Olomouc, Česká republika

Legenda o kněžně Libuši, zejména její klíčová událost se zázračnou volbou manžela, se v době baroka stala předmětem několikanásobného hudebně dramatického zpracování. V období vymezeném roky 1692 a 1734 vznikly celkem čtyři italské opery typu *dramma per musica* na tento námět. První z nich byla *La Libussa* na libreto Flaminia Parisettiho ve zhudebnění Clemente Monariho, provedená ve Wolfenbüttelu v prosinci 1692. V pořadí další byl *Primislao primo re di Boemia* Giulia Cesare Corradiho a Tomasa Albinoniho, jehož premiéra se odehrála v Benátkách na podzim 1697. Další dvě opery se hrály v Praze – někdy mezi léty 1703 a 1705 zaznělo další zhudebnění Parisettiho libreta *La Libussa* s hudbou Bartolomea Bernardiho a na jaře 1734 pasticcio *Praga nascente da Libussa e Primislao* na libreto Antonia Denzia. Je pozoruhodné, že každé z těchto tří libret (jedno bylo zhudebněno dvakrát) ve svém názvu akcentuje jinou rovinu legendy: první kněžnu Libuši, druhé jejího vyvoleného manžela Přemysla a třetí jimi založenou Prahu. Ani od jedné z uvedených oper není bohužel dochována hudba, a proto se předmětem dosavadní reflexe stala především jejich libreta. Příspěvek se zaměří na některé vybrané aspekty barokních libret o Libuši a představí je v nových souvislostech.

Kněžna Vlasta: otázka násilí v německém i českém zpracování národního mýtu v 19. století

Jean Boutan

Université Paul Valéry, Montpellier, Francie

Vedle četných oper o kněžně Libuši vzniklo v období národních obrození ve střední Evropě několik méně známých děl o problematičtější postavě Vlasty, od německého libreta *Der Frauenbund* (Ženský Svaz) bavorského dramatika Josefa Maria von Babo (1805) k české *Vlastě* Elišky Krásnohorské (1871) či k libretu *Vlasty skon* Karla Pippicha (1885). Jako protipól k převážně kladné postavě Libuše jakožto národního symbolu českých zemí ztělesňuje Vlasta násilí v procesu emancipace, ať už ženské nebo národní. Opery o Vlastě vyjadřují soudobé obavy před počátky ženského hnutí i problematiku sílícího antagonismu mezi Němci a Čechy. Otázka násilí ve zpracování mýtu tak určuje různé pozice dramatiků, případně i hudebníků k otázce emancipace vůbec, k místu české kultury ve středoevropském prostoru a zároveň k estetickým možnostem, které se mezi biedermeierem a romantismem tvůrcům nabízely.

Česká poezie po roce 1945 v komparativním pohledu

Přihlašuje: Josef Hrdlička

Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, Praha, Česká republika

Moderní česká poezie je obvykle pojednávána v rámci dějin české literatury. Národní, resp. jazykový přístup je přes své opodstatnění neúplný, protože (západní) poezie vykazuje významnou společnou historii, v níž se formy, postupy a témata od nejstarších dob přenášejí přes hranice jazyků a společenství. V českých zemích a jazyce je možné uvažovat o několika fázích, kdy 1) je poezie součástí evropského pole do počátků národního obrození, 2) kdy se formuje národní literatura v poli mezinárodních tendencí od romantismu po surrealismus, a 3) o období studené války a komplikovanějším transnacionálním poli poezie, které přechází do současné globální situace. Panel předloží k diskuzi pracovní teze komparativního přístupu a konkrétněji zaměřené příspěvky.

Uvedení panelu. Teze k proměnám komparativních rámců a příklady

Josef Hrdlička

Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, Praha, Česká republika

Příspěvek rozvede rámec panelu uvedený v jeho anotaci a představí jednotlivé příspěvky.

Periferie u Skupiny 42 ve srovnání s periferií u Mirona Białoszewského

Jakub Hankiewicz

Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, Praha, Česká republika

V rámci národních literatur jsou autoři Skupiny 42 a Miron Białoszewski považováni za básníky předměstí. Pojí je řada dalších aspektů: generační příslušnost, některé tvůrčí techniky, prolínání s výtvarným uměním apod. Také kritické práce o Białoszewském a Skupině 42 vykazují určitou podobnost.

Cílem příspěvku je sledovat, čím je periferie u autorů Skupiny 42 jiná než periferie u Białoszewského. Zkoumání v tomto směru povede k přesnějšímu rozlišení toho, jakou funkci periferie u pojednávaných autorů má a jak s tímto prostředím pracují.

Základní tezí je, že Białoszewski využívá prostředí periferie programově k dehierarchizaci. U Skupiny 42 je oproti tomu předměstí především prostorem, kde se v rychlém sledu střídá ruch a prázdno. Jejich kontrast vede k zvýraznění pomíjivosti, která vytváří melancholickou náladu. Tato nálada sama o sobě je ústředním atributem předměstí v této poezii.

Experiment v české poezii a v jiných slovanských literaturách

Anne Hultsch

Universität Wien, Rakousko

Experimentální formy psaní pochopitelně existovaly již před rokem 1945, ve svém příspěvku se ale zaměřím na texty z 60. let a z pozdější doby. Budu se zabývat následujícími otázkami: Jaké formy experimentální poezie převládají v různých (zejména západo-) slovanských literaturách? Vznikaly texty na základě společného uměleckého a/nebo poetologického dialogu? Nebo mají stejné mimoslovanské referenční body? Změnil se nebo posunul poměr vzájemné výměny s dosažením svobody po roce 1989? Změnil se rozsah nebo dosah komunikace po roce 1989?

Vyzývá často desémantizované používání jazyka v experimentální poezii ke kulturnímu transferu, nebo naopak připravuje pole pro nedorozumění?

Experimenty bez formy. Neoavantgardní poezie pohledem estetického anti-empirismu

Julie Koblížková Wittlichová

Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, Praha, Česká republika

Na poli experimentální poezie není někdy snadné se zorientovat. Na jednu stranu se zde setkáváme s nepřehledným množstvím různých skupin, uměleckých programů a autorských metod, na stranu druhou vykazuje řada experimentálních textů – zvláště ve srovnání s tradiční poezií – stejné formální rysy: střídmy jazyk, výrazné grafické zpracování, nestandardní syntax, minimum metafor a dalších klasických básnických prostředků. V příspěvku nahlédneme tyto texty prizmatem estetického anti-empirismu (Walton, Danto, Lamarque), podle něž k hodnocení estetického díla nestačí pouze to, že budeme smysly zkoumat, „jak je uděláno“, ale klíčovou roli v našem vnímání hraje také znalost faktů vztahujících se k jeho původu. Pozornost k bezprostřednímu i vzdálenějšímu kontextu jednotlivých básnických útvarů umožňuje v rámci experimentální poezie rozlišovat jednotlivé tendence podle jiných než čistě formálních kritérií a zároveň umožňuje nově nahlédnout dějiny experimentálního psaní ve 20. a 21. století.

Starší písemnictví – křehké znaky

Přihlašuje: Matouš Jaluška

Ústav pro českou literaturu AV ČR, Praha, Česká republika

Poutem mezi čtyřmi příspěvky tohoto panelu zaměřeného na (pozdně)středověkou a raněnovověkou literaturu z českých zemí jsou procesy budování a udržování nesamozřejmých znakových struktur interagujících s kulturními kódy působícími po celé křesťanské oikumeně. Pozornost zaměříme především na diskurzivní pokusy o inscenaci a fixaci účinné identity pro sebe sama, pro postavy či pro koncepty, tj. takové identity, která mluvčímu umožní působit z určité pozice na svět.

Tyto identity ve sledovaném období vstupují do dynamické sféry konkurence nejrůznějších antagonismů (Němci × Češi, spása × zatracení, text kanonický × nekanonický, náboženská společenství uznaná kompaktáty × „pikharti“...), jež doprovází protiběžná snaha tyto antagonismy překračovat a tlumit. Všechny pozice jsou nejisté. Aktéry na literárním poli (autory textů, pořadatele rukopisů, budovatele poetik) tak představíme mimo jiné rovněž jako bytosti marně toužící po hegemonii, již chápeme v souladu s medievisty inspirovanými „postkoloniálními“ přístupy k literatuře jako moc třídit věci s ohledem na nějaké nejvyšší dobré.

Křehkost znaků ve staročeské próze

Martin Šorm

Filosofický ústav AV ČR, Praha, Česká republika

V české literární historii se dosud mnohdy objevují rezidua vývojového paradigma spojujícího modernitu s novým zájmem o subjekt a konstruování individuální, sebereflexivní identity. Domnělý zrod té či oné podoby individualismu bývá v takových náhledech asociován s koncem „středověku“, jenž se ovšem jako hodnotové určení ne vždy překrývá s „pozdním středověkem“ coby určením časovým (v českých zemích zvláště 15. století). Diachronní komparace je navíc znesnadněna tím, že teprve z tohoto období je dochována většina českých středověkých literárních textů. Pokusím se na několika sondách ukázat, jak staročeská próza konceptualizovala křehkost svého fungování a vztahu mezi znakem a čtenářem. Silné zaměření na jedince a jeho vnitřní svět totiž tyto texty obvykle ustavují – nikoli však v úsilí o popisné zpodobňování psychologie postav, ale spíše ve snaze o proměnu čtenářů. Vyprávění *Apolóna Tyrského* např. ztvárňuje výzvy k sebeovládání paralelně s pokusem převrstvit starší příběh a nastolit vlastní spravedlnost; podobně i *Alexander*, mapující rovněž výhradně různé podoby ne-křesťanské „jinakosti“, podněcuje niterné otřesy nepřímou, v konfrontaci „cizích“ či dezinterpretovaných „pravd“; *Grizelda* předkládá coby základní ctnost sebezapření – spojené opět s fyzickou sebevládou –, zahrnující kontrolu těla, emocí i slov, čímž se sama možnost narativní výpovědi odkrývá jako nejistá, ne-li morálně problematická; apod. Zdá se, že vztah literatury a vnitřních citových hnutí či myšlenkových pochodů je zde určen nikoli snahou o jejich objektivizaci, ale spíše pokusy o jejich formování.

Středověké personifikace na rozhraní tradice a aktualizace

Věra Soukupová

Ústav pro českou literaturu AV ČR, Praha, Česká republika

Figura personifikace patřila ve středověké literatuře k hojně používaným literárním nástrojům sdělování důležitých morálních naučení, nejčastěji tak, že odkazovala k sdílenému znakovému systému křesťanských hodnot, jak je tomu u postav

ctností. Po dlouhou dobu stály personifikace pro svou domnělou banalitu a předvídatelnost stranou literárněvědného zájmu, nejenom v českém, ale i mezinárodním měřítku. Ve svém příspěvku chci na několika příkladech ze staročeské literatury ukázat, že personifikace nebyly prostými tlumočnicemi tradičních obsahů a obrazů, nýbrž mohly působit subverzivně, propůjčovat se k polemice či kritice stávajících systémů. Pozornost přitom zaměřím na to, jakým způsobem personifikace v narativním prostoru buduje a vyjednává svoji identitu, nejenom prostřednictvím řečových aktů, ale také skrze inscenování své tělesnosti a emocí. Na pozadí mé analýzy přitom bude stát otázka, do jaké míry lze tuto subverzi spojit s husitskou revolucí.

Šaty k ukradení. Štilfrýd, Bruncvík, Jovian

Matouš Jaluška

Ústav pro českou literaturu AV ČR, Praha, Česká republika

V rukopisu XI B 4 pražské Národní knihovny (15. století) nacházíme po přehledu evangelijních perikop a latinském Novém zákoně sérii tří staročeských prozaických povídek, zde charakterizovaných jako kroniky: *Kroniku o Štilfrýdovi*, *Kroniku o Bruncvíkovi* a *Kroniku o Jovianovi*. V první z nich titulní hrdina úspěšně usiluje o polepšení českého erbu, ve druhé se jeho syn snaží překonat otce, ve třetí je římský císař připraven o šaty a tím i o moc. Všechny tři texty nacházíme i v jiných rukopisech, přítomná konfigurace je však unikátní – a právě jejím prizmatem je v tomto příspěvku přečteme, když Jovianův příběh o závislosti moci jedince na tom, jak je čitelný pro ostatní, uchopíme jako pointu série. Budeme přitom sledovat, jakým způsobem hrdinové prezentují sami sebe a snaží se dodat si význam v interakci s ostatními postavami, které v prvních dvou povídkách působí jako částečné personifikace (jak o tom svědčí „kosmologická“ jména králů ve *Štilfrýdovi* či ženských postav v *Bruncvíkovi*).

Česká (pre)historie jako antické drama

Magdalena Jacková

Ústav pro českou literaturu AV ČR, Praha, Česká republika

Antické drama, zejména latinské, sice ani ve středověku neupadlo zcela v zapomnění, jeho znalost však byla velmi omezená a zkreslená. Skutečný rozvoj zájmu o něj nastává až s obdobím humanismu, kdy vzniká také novolatinské drama, které v sobě spojuje prvky dramatu dobového a antického, z nějž přebírá především ty formální, jako je metrum, vedlejší části i doslovné citace. V předbělohorském období se autoři inspirovali především starořímskými komediemi, zejména Terentiovými, v o něco menší míře i Senecovými tragédiemi. Ve svém příspěvku se zaměřím na dvě bohemikální hry s námětem z českých dějin: *Bretislaus, comoedia nova* (tisk 1614) Jana Campana Vodňanského (1572–1622) a *S. Matthias in Scharca* (1611) od jezuity Theophila Cristecciona (1561–1622). Mým cílem bude prozkoumat tyto dva texty z hlediska žánrové příslušnosti, srovnat je v tomto směru se starořímským dramatem a pokusit se je rozebrat i z pohledu žánrové čistoty.

Podoby české populární literatury mezi válkami

Přihlašuje: Pavel Janáček

Ústav pro českou literaturu AV ČR, Praha, Česká republika

Panel si klade za cíl prohloubit znalosti o podobách a variantách české meziválečné populární literatury. Jedná se o oblast, jejíž seriózní výzkum byl dlouhodobě zanedbáván jak z ideologických důvodů, tak kvůli předsudkům vyplývajícím z literární axiologie. Příspěvky zahrnuté v tomto panelu usilují o detailnější analýzu, ať již jde o dobové literární diskuze, anebo o konkrétní atributy žánrů a subžánrů. Cílem v tomto případě tedy nebude poskytnutí přehledu o variantách prvorepublikové populární literatury, ale spíše hlubší ponor do jejích vybraných variant, který nicméně poukazuje na výraznou komplexnost této části literárního pole.

Produktivní Sextánka. Příběh Viléma Neubauera mezi texty, žánry a médii

Pavel Janáček

Ústav pro českou literaturu AV ČR, Praha, Česká republika

Od 6. října 1926, kdy v obrázkovém týdeníku *Hvězda československých paní* a *dívek* vyšla první část románu, neopustil příběh *Sextánky* Viléma Neubauera recepční prostor české kultury. V meziválečné době prošel se spektakulárním úspěchem řadou médií – tiskem, divadlem, kiny. Dnešnímu publiku se asi nejvíce připomíná prostřednictvím druhého, zvukového filmu, který byl podle Neubauerova dívčího románu natočen v roce 1936 a dodnes se vrací na obrazovky českých televizí (poslední knižní vydání románu je z roku 1997). Literární historiografie se zatím věnovala převážně stylovým a žánrovým aspektům *Sextánky*, jeho místu ve vývoji českého dívčího románu, respektive posunům příběhu ve filmové adaptaci (Dagmar Mocná). Cílem příspěvku je ukázat *Sextánku* jako síť kulturních produktů, jejichž prostřednictvím byl příběh šířen, rozvíjen či využíván. Půjde o navazující texty literární (básnický spin-off *Květy v poušti*, 1928, pozdní románový remake *Repentent – Jen chvilku štěstí*, 1941), ale také o dramatizace pro zábavní a ochotnické divadlo nebo o zmíněnou filmovou adaptaci. Dnešní literární či kulturní věda chápe podobné síť kulturních produktů jako projev strukturální logiky literárního pole na pólu populární produkce (Ken Gelder) a vytváří konceptuální nástroje pro jejich analýzu, jako je transmediální vyprávění (Henry Jenkins, Matthew Freeman). Otázkou příspěvku bude, zda lze tyto nástroje využít při výzkumu podob české populární literatury mezi válkami.

Parodie detektivní literatury ve 20. a 30. letech: formule, zločin, exotika

Stefan Segi

Ústav pro českou literaturu AV ČR, Praha, Česká republika

Příspěvek se zaměří na české parodie detektivek, které vznikaly ve 20. a 30. letech. Dobová produkce – například román *Z tajností žižkovského podsvětí* (1933) či drama *Gorila ex machina* čili *Leon Clifton* (1928), případně filmová adaptace *Lelíček ve službách Sherlocka Holmese* (1932) – reaguje na dobovou popularitu žánru a umožňuje nám sledovat stereotypy spojené s detektivním žánrem, respektive s jeho nejrozšířenějšími domácími podobami.

Zajímá nás přitom především otázka kontrastu domácích reálií a exotičnosti žánru, která se projevuje na úrovni fikčních světů, vyprávěcího stylu i pojetí zločinu a detekce. Zmíněné parodie přitom vypovídají o znalostech parodovaných pretextů, o specifických způsobech, kterými jsou v českém prostředí čteny a v rámci kulturního transferu také vytvářeny a přetvářeny.

Emil Vachek a hledání české detektivky: poznámky k problematice kulturní adaptace a nacionalizace žánru

Markéta Ř. Holanová

Ústav pro českou literaturu AV ČR, Praha, Česká republika

V příspěvku se zaměříme na popis dění v české literární kultuře druhé poloviny 20. let 20. století, kdy strmě narůstal počet česky publikované detektivní prózy. Tento fenomén se následně promítl do hledání podstaty a specifických rysů národní varianty tohoto žánru. Uvažování o podobách, jichž by měla detektivka po svém přisvojení českou literární kulturou nabýt, nikoli náhodou kulminovalo okolo románu *Tajemství obrazárny* (1928), jehož autorem byl Emil Vachek. Výchozím bodem našeho příspěvku bude stať Františka Langra „Proč se u nás nepíše detektivky?“ otištěná roku 1926 v *Přítomnosti*, jež nabídla pohled na dobovou situaci žánru. Zvláštní pozornost posléze věnujeme Emilu Vachkovi, jenž do diskuzí o podobě české detektivky vstupoval z různých pozic jako autor i kritik a byl tak významným aktérem formování prostoru, v němž bylo *Tajemství obrazárny* rozpoznáno jako první cenná česká detektivka.

Česká studia komiksu × studia českého komiksu

Přihlašuje: Pavel Kořínek

Ústav pro českou literaturu AV ČR, Praha, Česká republika

Rozvoj českých studií komiksu, který lze pozorovat v posledních letech, probíhá na pozadí obdobné tendence globální. Nárůst počtu výzkumných center a týmů, specializovaných konferencí, vznikajících monografií i vycházejících odborných recenzovaných časopisů se odráží jednak v globalizaci světových „comics studies“, která se stále častěji rozvíje i mimo své zakladatelské regiony (USA, Francie, Belgie), a jednak ve zvyšujícím se zájmu o otázky mezinárodních a transkulturních vazeb na straně jedné, a místních, regionálních či areálových specifíků na straně druhé. Současná studia komiksu se stále častěji tážou po vzájemných kontaktech, sledují vlivové stopy napříč zeměmi a kontinenty, zároveň se ale pokoušejí rozšiřovat svůj „geografický“ impakt a zkoumat místně příslušnou, individuálními komplexními predispozitivou ovlivněnou specificitu.

Panel „Česká studia komiksu × studia českého komiksu“ soustředí příspěvky věnující se situaci a situovanosti českého komiksu a českých komiksových studií v mezinárodním – středoevropském, evropském či globálním kontextu. Rekapitulace „proběhnuvšího“ se protne s projekcí „možného“ budoucího, lokální dění bude usouvztaženo s mezinárodním a nadnárodním, a to jak v rovině primární (komiks), tak v rovině sekundární (jeho odborná reflexe).

„Jaký je ten český komiks?“ Pokus o odpověď a typologie úhybných manévru

Pavel Kořínek

Ústav pro českou literaturu AV ČR, Praha, Česká republika

Otázka po národních specifích českého komiksu – „čím je český komiks zvláštní či jedinečný“ –, jež často zaznívá zejména v neakademickém, publicistickém diskursu, jako kdyby v laicizované formě navazovala na francouzskými teoretiky již v 80. a 90. letech sváděné polemiky ohledně specificity komiksového média (např. Rio, Groensteen, Bouyer), popřípadě na analýzy regionálně determinovaných komiksových stylů (McCloud), resp. vizuálních jazyků (Cohn). Existuje něco takového jako příznakově lokální komiksový invariant a pokud ano, čím je tento určován, jaké podoby nabývá a jakými proměnami v čase procházel? A opravdu se nyní nacházíme ve věku globálního – nebo „glokalizovaného“ – komiksového provozu? V odpovědích na předložené otázky se nejčastěji argumentuje přerušovaným vývojem, historickými formátovými omezeními či vazbami na lokální loutkovou, animační či ilustrační tradici. Obstojí ale tato tvrzení, takové úhybné manévry, při konfrontaci s celkovým záběrem současného komiksového dění?

Česká cesta ke komiksovému románu

Martin Foret

Filozofická fakulta Univerzity Palackého, Olomouc – Ústav pro českou literaturu AV ČR, Praha, Česká republika

Současná etapa ve vývoji českého komiksu se počíná psát zhruba od přelomu milénia, přičemž vedle subkulturních pramenů a dalších vlivů je pro současnou podobu domácího komiksu klíčová i jistá změna formy a publikační strategie, jakož i proměna vztahu mezi českým komiksem a českou literaturou. Na počátku této fáze stálo v roce 2003 vydání komiksu *Bílý Potok* spisovatele a publicisty Jaroslava Rudiše v roli scenáristy a hudebníka a výtvarníka Jaromíra Švejdíka coby kreslíře,

z jejichž společné práce se později stala veleúspěšná a do cizích jazyků překládaná trilogie *Alois Nebel*. Za následující bezmála dvě dekády se takto ustavená podoba komiksu, forma knižního komiksového románu, stala dominantním publikačním formátem českého komiksu jako takového. Příspěvek se zamýšlí na tím, čím – pokud vůbec – je česká podoba komiksového románu specifická či typická, a to jak s ohledem na kontext domácího vývoje komiksu, tak v komparaci s vývojem komiksového románu coby globálního fenoménu.

Klubové komiksy a ideologie volného času. Vyprávění o dobrodružství mládežnických skupin jako návod na šťastný a plnohodnotný život

Ondřej Krajl

Filozofická fakulta Masarykovy univerzity, Brno, Česká republika

Ačkoli se v první polovině 20. století v tuzemském prostředí nesetkávaly komiksy s příliš vlídným přijetím literárních kritiků, přesto se staly výraznou součástí literatury pro mládež. Zásadní roli zde sehrály tzv. klubácké komiksy, jež měly svou ikonickou předlohu v *Rychlých šípech* Jaroslava Foglara (scénář) a Jana Fischera (kresba). Jejich působení na významnou část československé mládeže můžeme vnímat nejen jako normotvorbu ve vztahu k estetice každodennosti a tomu, jak dobře prožívat svůj život a být dobrým občanem, ale také obecněji k tomu, co to vlastně komiks je, jaké jsou jeho formální rysy a jak komunikuje se čtenářem. Svědčí o tom několik dekad naplněných klony a pokračovateli etické výchovy mládeže, která se táhne až do současnosti. Klubácké komiksy zároveň představují specificky českou odpověď na globální šíření komiksu, úzce spojenou s politickým i společenským vývojem.

Československá alternativní kultura a disent 70. a 80. let. Transnacionální aspekty

Přihlašuje: Petra Loučová

Ústav pro českou literaturu AV ČR, Praha, Česká republika

První z panelů, který je zaměřen na aktuální výzkumy problematiky kulturního disentu v Československu, jehož zkoumání se po letech zájmu o disent lidskoprávní a politický v současnosti úspěšně rozvíjí a přináší do této oblasti nové perspektivy, bude reflektovat transnacionální charakter alternativní kultury a hledat mimo jiné odpovědi na otázky: Jaký mediální a ideový obraz o kulturním disentu a jeho představitelích vytvářeli američtí novináři, kteří navštívili Československo? Jaká byla vnitřní dynamika Nadace Jana Husa, která mj. hojně podporovala neoficiální akademický život v Československu 80. let, a jak interpretují svou tehdejší zkušenost někteří její tehdejší členové? Jakým způsobem do československé alternativní kultury vstupovali zahraniční studenti češtiny a jak tito posléze vnášeli její impulsy do kulturního a politického dění ve svých zemích a do své odborné práce?

Posedlost češtinou. Zahraniční studenti letních škol slovanských studií a bohemisté jako neviditelní aktéři československé alternativní kultury 70. a 80. let 20. století

Petra Loučová

Ústav pro českou literaturu AV ČR, Praha, Česká republika

Letní školy slovanských studií, zakládáné po sovětském vzoru, mají na českém území dlouhou tradici (v Praze od roku 1948, v Brně od roku 1968). Před rokem 1989 bylo zcela běžné, že se jich účastnili také studenti z „kapitalistických“ států. Pro některé z nich představoval svět na druhé straně železné opony zvláštní exotiku, již toužili poznat – a s tím se nejednou pojila slovy historika Tonyho Judta i „posedlost češtinou“, jejíž znalost umožňovala do tohoto světa hlouběji proniknout, ač se na Západě jevilo osvojování tohoto „nevýznamného“ slovanského jazyka často jako podivínství. Část zahraničních studentů se přitom v Československu ocitla v jakési šedé zóně, neboť kromě toho, že byli seznamováni s oficiální kulturou, sami se paralelně zajímali i o tehdejší nezávislé dění. Svoji nabytou znalost češtiny tito bohemisté posléze využívali ještě za normalizace ve prospěch československé alternativní kultury, ať už jako pašeráci, překladatelé zakázané literatury, výzkumníci samizdatu či zprostředkovatelé finanční či jiné pomoci.

Američtí zahraniční korespondenti a Československo 70. a 80. let

Petra James

Université Libre de Bruxelles, Belgie

Příspěvek představí originální dokumenty z archivů amerických zahraničních korespondentů, kteří v 70. a 80. letech pobývali ve střední a východní Evropě a psali o Československu. Jedná se o archivy uložené v *Library of Congress* ve Washingtonu a v archivu *Christian Science Monitoru* v Bostonu. Příspěvek se bude zajímat zejména o zprávy týkající se disidentského hnutí.

Různé tonality Nadace Jana Husa: od Velké Británie po Francii. Historie latentních konfliktů

Astrid Muls

Université Libre de Bruxelles, Belgique

Fenomén podzemních seminářů v Československu je spojen s represivním působením státního aparátu, který utlačoval intelektuální život. Již v 50. letech organizovali profesori, kteří byli po komunistickém převratu v roce 1948 vyloučeni z univerzity, semináře nezávislé na oficiální akademické struktuře. Otevření tohoto paralelního akademického života pro cizince inicioval filozof Julius Tomin. V květnu 1978 poslal Tomin dopisy několika západoevropským univerzitám. První univerzita, která na tuto žádost kladně reagovala, byla Oxfordská univerzita, jejíž představitelé přišli s nápadem založit Vzdělávací nadaci Jana Husa (Jan Hus Educational Foundation), která byla založena v roce 1979 a později se rozšířila v jiných zemích. Příspěvek se (za využití osobní korespondence a různých zpráv) zabývá způsobem fungování britské Nadace Jana Husa a francouzského Sdružení Jana Husa, politickými sklony jejich členů a vnitřními konflikty, které tyto ideologické rozdíly mohly vyvolat. Cílem je konfrontovat oficiální identitu Nadace Jana Husa – nezávislé společnosti s akademickým posláním – s osobními zájmy jejích protagonistů.

Česká literární bibliografie: aktuální stav a budoucí perspektivy

Přihlašuje: Vojtěch Malínek

Ústav pro českou literaturu AV ČR, Praha, Česká republika

Panel představí aktuální situaci výzkumné infrastruktury Česká literární bibliografie (ČLB), jednotlivé databáze při ní zpracovávané a související metodologické otázky. Zároveň poukáže na badatelský potenciál výzkumu literárněvědných bibliografií jako datových souborů. Bibliografie v návaznosti na aktuální trendy v humanitních vědách, zejména razantnímu nástupu tzv. *digital humanities*, přestává být „pouhou“ pomocnou vědeckou disciplínou, ale nabízí se jako svébytný a podnětný badatelský směr, rozvíjený zejména v rámci tzv. *bibliographical data science* (L. Lahti, M. Tolonen). Může přitom vycházet především z výzkumu tzv. *big data* a kvantitativních analýz literárního pole prostřednictvím postupů tzv. *distant reading* (F. Moretti) či *makroanalýz* (Matthew L. Jockers) či z obecně metodologických diskuzí o způsobech adekvátního bibliografického popisu specifických korpusů dat (*documentology* M. Bucklanda).

Česká literární bibliografie 2022: od informačních databází k badatelskému nástroji

Vojtěch Malínek

Ústav pro českou literaturu, Praha, Česká republika

Od zařazení na tzv. Cestovní mapu výzkumných infrastruktur ČR roku 2016 prošla Česká literární bibliografie velmi dynamickým vývojem. V daném období byla zpracována mj. analytická bibliografie českého literárního samizdatu nebo obdobná databáze pro český literární internet. Implementací discovery systému VuFind se speciálním Statistickým a analytickým modulem vyvinutým při ČLB se významně rozšířily možnosti využití jejích dat pro koncové uživatele. Vstupní příspěvek panelu v rychlém přehledu shrne aktuální situaci ČLB, představí její zapojení do mezinárodních aktivit a zejména se pokusí načrtnout možnosti jejího budoucího rozvoje, přičemž bude diskutovat nejen stávající metodiku zpracování dat a její eventuální úpravy, ale i možnosti, které se pro ČLB otevírají s ohledem na propojování bibliografických a biografických databází a dalších informačních zdrojů.

Co říkají data o online literární kritice?

Pavla Hartmanová

Ústav pro českou literaturu, Praha, Česká republika

Cílem příspěvku je definovat charakteristické rysy literární kritiky na českém internetu spolu se základními rysy kritiků a kritiček publikujících v online prostředí. K zjištění těchto údajů byla využita kvantitativní analýza dat získaných z článkové databáze Český literární internet Ústavu pro českou literaturu. Přes určité limity záběru datasetu ho lze považovat již za dostatečně reprezentativní a kvalitně zpracovaný, aby na něm bylo možné dílčí tendence v této oblasti manifestovat. Dataset obsahuje údaje z více jak 73 e-zdrojů a 15 000 záznamů pokrývajících období od konce 90. let 20. století do současnosti. Z důvodu proměnlivosti online prostředí a časového pokrytí dat bylo zohledněno diachronní hledisko k eliminaci míry zkreslení dílčích analýz týkajících se např. věku a pohlaví autorů, webů a recenzovaných knih.

Bibliografie českého literárního samizdatu – výsledky, úkoly a vyhlídky

Gabriela Romanová

Ústav pro českou literaturu, Praha, Česká republika

Příspěvek představí článkovou databázi Český literární samizdat, která vzniká v rámci České literární bibliografie od roku 2016. Popíše aktuální stav databáze a budoucí úkoly samizdatového bibliografického týmu. Zaměří se na vybrané problémy spojené se zpracováním specifického materiálu, který samizdatové časopisy představují, a zmíní některé tendence, jež je možné vysledovat na základě analýzy dat tohoto poměrně koherentního datasetu.

Databáze České literární osobnosti v kontextu biografických systémů a souborů národních autorit v ČR i ve světě

Petra Večeřová

Ústav pro českou literaturu, Praha, Česká republika

Databáze České literární osobnosti patří do portfolia databází České literární bibliografie. Shromažďuje biografické informace o jednotlivých osobnostech českého literárního života a aktuálně čítá přes 37 000 podchycených osob. Na příkladových studiích z oblasti biografických informačních systémů a systémů národních autorit budou představeny nejen jednotlivé části databáze a její zapojení do ČLB, ale i historické milníky, metodologické přístupy, strategie a budoucí výzkum a rozvoj.

Literární a divadelní věda – hranice, průniky a „sporná území“

Přihlašuje: Aleš Merenus

Ústav pro českou literaturu AV ČR, Brno, Česká republika

Panel je zaměřen na zkoumání hranic a vzájemných vazeb mezi literární a divadelní vědou. Jeho cílem je představit proměny výzkumného pole obou vědeckých disciplín, ukázat jejich styčné body a podobná badatelská východiska, ale i vzájemné rozdíly a sporná místa. Vazby mezi literárněvědným a divadelněvědným výzkumem budou analyzovány v diachronní perspektivě zejména ze dvou následujících hledisek: a) z hlediska předmětu zkoumání (zde půjde především o vztah obou disciplín k dramatickému textu či obecně k textovým složkám divadelního díla) a b) z hlediska užívané metodologie (zde budou identifikovány paralely a odlišnosti mezi teoretickými koncepty literární a divadelní vědy, historiografickými metodami, lexikografickou prací, výzkumem literární a divadelní kritiky, literárního a divadelního života apod.). Jednotlivé příspěvky panelu tak narýsují cesty, jimiž literárněvědná bohemistika ovlivňovala a ovlivňuje podobu divadelněvědného diskurzu a na druhou stranu identifikují, nakolik literární věda v průběhu času vstřebávala a v současnosti vstřebává podněty vycházející z oblasti teatrologického výzkumu.

Literární a/versus divadelní kritika: spolubytí, nebo oddělené světy?

Aleš Merenus

Ústav pro českou literaturu AV ČR, Brno, Česká republika

Poměr literární a divadelní kritiky bývá v odborné literatuře reflektovaný pouze výjimečně. Jde přitom o vztah ze své podstaty nerovnoprávný. Divadelní kritika totiž často hodnotí dramata, tedy textovou složku divadelní inscenace, kdežto literární kritika se divadelností či performativitou posuzovaných děl zabývat nemusí, a pokud už do pole divadelní komunikace vstupuje, omezuje se výhradně na reflexi knižně vydávaných divadelních her, případně na hodnocení divadelněvědných prací. Příspěvek se pokusí prozkoumat charakter obou kritických diskurzů na kritických i metakritických textech vybraných osobností působících v obou uměleckých sférách (např. O. Fischer, M. Rutte, J. Kodíček, F. X. Šalda, V. Havel, J. Grossman, J. Hájek, J. Císař) a načrtnout kontury historického vývoje jejich vzájemných vazeb.

Vedlejší text dramatu jako výraz projektované inscenace a průnik literárního světa do dramatu

Zuzana Augustová

Ústav pro českou literaturu AV ČR, Praha, Česká republika

K základním charakteristikám dramatu jako literárního druhu patří, že je principiálně tvořeno dvěma textovými vrstvami: tzv. hlavním a vedlejším textem. Vedlejší text bývá graficky a polygraficky oddělen od textu hlavního a současně se s ním průběžně prolíná a působí tak při četbě dramatu jako neustálý zcizovací prvek, který čtenáři opakovaně připomíná konstruovanost, umělost a neúplnost dramatického světa, „a to i tehdy a tam, kde jej chce docelovat.“ (Lukeš 1987) Za nezbytnou součást vedlejšího textu se považují prefixy promluv, tedy jména mluvčích před replikami (i tuto formální nezbytnost divadelního textu však někteří soudobí autoři ruší). Vedlejší text dramatu je tvořen zejména poznámkami (ať už jim budeme říkat autorské či scénické), které hrají či alespoň mohou hrát

významnou roli při inscenování dramatu, přestože z jeviště nahlas nezazní, ani se ve scénickém prostoru neobjeví ve své původní psané podobě. Přitom poznámky významně projektují jevištní formu divadelní inscenace a současně se podílejí na utváření vizuální představy o podobě dramatického světa v mysli čtenáře. Nejde však pouze o vnější vizuální podobu dramatického světa, důležitější je, že poznámky napomáhají spolu s hlavním textem průběžnému ustanovování smyslu dramatického světa a významu jednotlivých scén ve čtenářské či divácké mysli. Komparativním srovnáním novějších českých a německojazyčných dramat můžeme definovat, jak se podoba a funkce vedlejšího textu díky různým postdramatickým formám proměňuje.

Kudy vede hranice mezi divadelní a literární vědou?

Lenka Jungmannová

Ústav pro českou literaturu AV ČR, Praha, Česká republika

Ačkoli je posledních nejméně dvacet let v humanitních vědách kladen důraz na interdisciplinární charakter bádání, v českém prostředí vedle sebe existují dvě vědy, jejichž předměty se částečně překrývají, leč které svá metodologická východiska ani badatelské výsledky navzájem příliš nerespektují – divadelní věda a věda literární, která je součástí bohemistiky. Prostřednictvím několika příkladových teoretických názorů příspěvek hodlá poukázat na zásadní styčné body a rozdíly, které lze zaznamenat mezi výzkumem vztahu dramatu a divadla z perspektivy divadelní vědy a z perspektivy vědy literární. Při zohlednění současných proměn teoretického vymezení pojmů *drama* a *divadlo* se příspěvek pokusí srovnat, v čem se jmenované vědy z hlediska intermediaálního shodují a v čem se liší, a kudy tedy vede pomyslná hranice mezi nimi.

Myšlení o literatuře a myšlení o divadle: stejná „doba“, jiný design?

Pavel Janoušek

Ústav pro českou literaturu AV ČR, Praha, Česká republika

Pohybuje-li se badatel mezi českou literaturou a divadlem, nemůže přehlédnout, jak rozdílné jsou představy o tom, co je v těchto uměních progresivní a vítané, přestože jinak mají k sobě blízko. Oba dosud ovládá představa, že jejich smyslem je vytvářet tvůrčí události s vysokou uměleckou ambicí, a v obou má označení předmětu zájmu synekdochický rozměr, který zužuje škálu rozmanitých podob a žánrů daného umění na jeden konkrétního typu literatury či divadla. V případě literatury se přemýšlí především o próze, divadelníci pak za slovem divadlo převážně vnímají činohru, případně experimentální alternativy k ní.

Zásadní rozdíl mezi stávajícím přemýšlením o literatuře a divadle je ovšem v tom, že první je dnes v českém prostoru prostoupeno pocitem, že někdejší literární experimenty jsou již *passé* a naší povinností je literaturu vrátit čtenářům, tedy podporovat onen typ tvorby, který si získá jejich zájem. Naopak v případě divadelní komunity, respektive té její části, která si osobuje právo vynášet obecněji platné hodnotové soudy, je nadále jednoznačně preferováno tvůrčí hledání posud neobjevených hranic. Neboli experimentální zakoušení adresované relativně limitované skupině zájemců, kteří právě toto oceňují jako pravé a progresivní divadlo. Jestliže tedy v literatuře, respektive v próze, jsou za progresivní považováni ti její designeři, kteří komerční úspěšnost knihy ztotožňují s její literární kvalitou, divadelní produkce schopné naplnit velké sály jsou divadelními designery odsunovány

až za okraj zájmu. Řečeno jinak: současný designový imperativ nutí literáty k tvorbě mainstreamové, zatímco divadelníci stále ještě hledají překvapivou alternativu k divadelnímu provozu. Logiku rozdílu se pokusím pojmenovat ve svém příspěvku.

Narativy šoa v české literatuře a jejich proměny

Přihlašuje: Marek Nekula

Universität Regensburg, Německo

Panel na příkladu vybraných děl konkretizuje dobové narativy šoa i jejich proměny. V letech 1945 až 1949 vedle textů (semi)dokumentárních vycházejí i ojedinělé texty fikcionální, např. Weilův román *Život s hvězdou* (1949). Jeho stažení z oběhu ve zkratce ilustruje vyjednávání narace šoa a jejích podob v kontextu české kolektivní paměti a jejích historických narativů. Od konce 50. let se téma vrací v různých podobách (mj. i v obsesivním vyprávění Arnošta Lustiga), v 60. letech se šoa v dílech Ladislava Fuchse, Josefa Škvoreckého aj. dostává do centra literárního diskurzu. To platí i o generaci postmemory, která v dílech Jáchyma Topola či Radky Denemarkové reflektuje globální rozměr lokální reflexe šoa, translaci jeho komunikační paměti v paměť kulturní i jeho propojení do dalších středoevropských traumat.

Rané vyprávění šoa: román *Země bez Boha* Oty B. Krause

Lena-Marie Franke

Universität Regensburg, Německo

V české literatuře o šoa, která vznikala a vycházela v prvním období po roce 1945, převládala takzvaná *vězeňská literatura*, k níž patřily především dokumentární texty, časově a prostorově omezené na místo nacistického věznění, izolované od vnějšího světa. Vedle těchto textů ale ojediněle vycházely i texty usilující o umělecké zpracování šoa. Mezi ně patří i román *Země bez Boha* (1948) z pera Oty B. Krause. Narativně Kraus zčásti zůstává v již etablovaných vyprávěčských rámcích, například tím, že koncentrační tábor zobrazuje jako prostorově uzavřené místo. V jiných aspektech je ale přesahuje, mimo jiné tím, že lineární časovou osu vyprávění od deportace do osvobození transformuje v cyklický čas věčného uvěznění a koncentrační tábor Osvětim v pozemské peklo, ve které vládne d'ábel. Zatímco bezprostředně po své publikaci bylo toto nezvyklé vyprávění kritikou vnímáno spíše pozitivně, nedlouho poté byla kniha – stejně jako známější Weilův román *Život s hvězdou* (1949) – z ideologických důvodů zakázána. Příspěvek tak na základě románu *Země bez Boha* a jeho dobového recepčního kontextu diskutuje možnosti zobrazení a zobrazitelnosti šoa v první poválečné fázi.

Kratší prózy Ladislava Grosmana

Jiří Holý

Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, Praha, Česká republika

Příspěvek se bude zabývat méně známými prózami Ladislava Grosmana (1921–1981). Jde o díla, která za autorova života vyšla v knihách *Nevěsta* (Praha 1969), *Hlavou proti zdi* (Zürich 1976), případně byla publikována časopisecky nebo zůstala v rukopisech a vyšla ve druhém svazku *Spisů Ladislava Grosmana: Povídky* (Praha 2018, ed. Jiří Opelík). Soustředí se – v souladu s panelem Narativy šoa a jejich proměny – na analýzu postav Židů (zejména z autorova rodného východního Slovenska), vyprávěcích postupů (perspektiva narace, použití autorského vyprávěče, ich-formy atd.) a stylu (grotesknost, slovakismy) ve srovnání s romány *Obchod na korze* a *Z pekla štěstí* v kontextu obrazů slovenských Židů u dalších autorů (Leopold Lahola, Emil F. Knieža).

Středoevropská traumata v románu Peníze od Hitlera Radky Denemarkové

Marek Nekula

Universität Regensburg, Německo

S otevřením české společnosti po roce 1989 téma šoa postupně znovu proniká do centra českého literárního diskursu. Oproti 60. létům nicméně v návaznosti na proměnu sociálních rámců šoa dochází k posunům v jeho podání. Mladší autoři jako Radka Denemarková, Jáchym Topol nebo Magdaléna Platzová patřící ke generaci postmemory nabízejí literární, nikoli životní podání šoa. Topol v próze *Chladnou zemí* (2009) provokuje transnacionální inscenací překladu komunikační paměti šoa v paměť kulturní, Denemarková v románu *Peníze od Hitlera* (2006) ve smyslu Rothbergovy multidirekcionální paměti propojuje trauma šoa s traumaty vyhnání i diktatury proletariátu.

Prezentace si na příkladu vybraného románu a příběhu Gity Lauschmannové klade jednak otázku literární inscenace traumatické zkušenosti a narativního propojení zmíněných středoevropských traumat, jednak otázku smyslu tohoto propojení, jímž se kriticky lokalizuje globální paměť šoa a transnacionálně otevírají a kriticky zaostřují lokální česká traumata.

Weilův Žalozpěv, Kolářova Černá lyra: dva pokusy o autentickou poezii

Jindřich Toman

University of Michigan, Ann Arbor, USA

V poznámce ke své sbírce *Černá lyra*, zařazené do *Vršovického Ezopa* (1966), interpretoval Jiří Kolář své texty o protektorátním násilí jako pokusy o „autentickou poezii“, tedy poezii, která se měla oprostit „mlhy literatury“. Pasáže srovnatelné kvality se objevují také u Jiřího Weila, např. v jeho *Žalozpěvu* (1959). Předkládaný referát srovnává tyto dva pokusy vyhnout se literárnímu klišé, přičemž se odvolává i na blízké přátelství obou autorů. Je zmíněn i vztah k tvorbě polského autora Tadeusze Borowského, jenž se ve svých povídkách z koncentračního tábora Osvětim také programově pokusil vyhnout literárním stereotypům.

Glazarova kniha Treblinka, slovo jak z dětské říkanky

Rozdíly v sebpřekladu

Hana Nichtburgerová

Ústav pro českou literaturu, FFUK

O literaturu s tematikou holokaustu nebyl po druhé světové válce příliš zájem, a tak vyšel pouze omezený počet knih na toto téma. Richard Glazar (1920–1997) svoji knihu o přežití, povstání a útěku z Treblinky nedokázal po válce vydat. Jistým zlomem byly procesy s Eichmannem v Jeruzalémě. Poté již některé významné příběhy o přežití mohly vyjít. K vydání ale opět nedošlo kvůli pražskému jaru. Na konci 60. a na začátku 70. let začínají v cizině vznikat autobiografie a filmy s tematikou holokaustu. Teprve kolem roku 1990 a po roce 2000 začíná být knižní trh knihami s touto tematikou zaplaven. Glazarova autobiografie vyšla až s velkým odstupem ve dvou vydáních, v německém (1992) a českém (1994), lišících se názvy i rozsahem. Každý jazyk s sebou přináší jiné kulturní zázemí a odkazy. Ve svém příspěvku ukáži, v čem jsou si překlady podobné a kde se mezi nimi nacházejí významové rozdíly, zvláště v oblasti vícejazyčnosti.

Rodokmeny kulturních dějin: hraniční případy jejich větvení

Přihlašuje: František A. Podhajský

Malostranské gymnázium, Praha, Česká republika

Kulturní historici při své práci používají dvě základní metafory. Podle Franca Morettiho jimi jsou vlna a strom, popisující na jedné straně šíření a na té druhé větvení nejrůznějších kulturních fenoménů v prostoru a čase. Naším úkolem bude blíže prozkoumat druhou z těchto metafor, přesněji případy, kdy se geneze a vývoj uměleckých trendů, generačních uskupení či estetických teorií zdá odporovat prosté časové následnosti anebo přímé pokrevní linii rodokmenu.

When Wasn't Modernism?

Václav Paris

The City College, New York, USA

On visiting the Paleolithic cave paintings of Lascaux, Pablo Picasso allegedly exclaimed: "we have invented nothing." The sentiment itself was not original: many modernist artists, writers, and theorists had already expressed similar beliefs in their contemporaneity with the first humans. This was particularly marked as a response to the enormity of the First World War. So, for instance, in a 1921 review of a work by H. G. Wells, Edward Clodd claimed that: "man has remained unchanged since the Stone Age" – predicting that "our civilization, with all its hideous engines of destruction" will soon "be added to the vast rubbish heaps which witness to the decline and fall of empires." In this talk I propose to challenge the limits of current periodizations (and mappings) of modernism by exploring the awareness displayed by postwar artists and writers of its affinities with the earliest periods of prehistory.

Regrese jako tvůrčí východisko? FAMU na přelomu 70. a 80. let

Tereza Czesany Dvořáková

Akademie múzických umění v Praze – Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, Praha, Česká republika

V roce 1966 byla FAMU prohlášena za nejlepší filmovou školu na světě. Slavná éra byla ukončena na počátku 70. let personálními čistkami mezi pedagogy a organizačními změnami. Došlo k výraznému snížení tvůrčí svobody a stupňování dohledu nad tvorbou studentů, kteří byli na školu vybíráni s velkou politickou ostražitostí. Už od doby nástupu kameramana Ilji Bojanovského do funkce rektora v roce 1977 se postupně dařilo některým studentům na FAMU „posouvat mantinely“ svobody. Šlo o složitý proces, v němž byly konkrétní výsledky liberalizace provázeny emotivními reakcemi ze strany tvrdého jádra pedagogů, včetně trestů a cenzurních zásahů. Jak vlastně v této době vypadala filmové tvorba na FAMU? Naplňovala požadavek dobrého řemesla? Kde bychom měli hledat hlavní stylistické inspirační zdroje studentské tvorby? Vracela se do modernistické minulosti, k tradici českého filmu 60. let? Nebo měla spíše blízko k aktuálním – často neoficiálním – českým kulturním proudům v hudbě, divadle či literatuře? Anebo snad vycházela ze vzorů zahraničních? Při hledání odpovědí se zaměříme zejména na příklady několika „ilegálních“ celovečerních filmů, které na FAMU v této době vznikly.

Větvení teorie v poli historie: teorie reprezentace na počátku 70. let

František A. Podhajský

Malostranské gymnázium, Praha, Česká republika

V jedné ze svých pozdních prací Lubomír Doležel nabídl dendrogram, jehož prostřednictvím postupně dospěl ke své sémantice fikčních světů. Do jaké míry však jeho zpětné ohlédnutí z roku 2012 odpovídá historické realitě 70. let, v nichž se začala tvořit? A jsou volby, které teoretik učiní, pouze jeho osobní záležitostí, nebo podléhají také tlaku pole, v němž jsou situovány? Pro zodpovězení těchto otázek budu rekonstruovat myšlenkové kroky, které Doležel v první polovině 70. let podnikl, a zasadím je do kontextu tehdejších úvah o estetické reprezentaci (např. Šabouk, Jameson).

Pražská škola a česká teorie

Přihlašuje: Ondřej Sládek

Ústav pro českou literaturu AV ČR, Brno – Masarykova univerzita, Brno, Česká republika

Na formování a vývoj českého myšlení o literatuře v průběhu 20. století mělo vliv mnoho domácích i zahraničních podnětů. Často přitom nešlo pouze o výsledky odborných diskuzí, ale o impulsy, které podstatně souvisely s konkrétní historickou, kulturní, politickou a společenskou situací naší země.

Jeden z nejvýznamnějších podnětů představuje nepochybně funkčně strukturální metodologie a sémiotická koncepte rozvíjená v Pražském lingvistickém kroužku, respektive v Pražské škole. Teoretické a metodologické principy českého strukturalismu jsou obecně známé, stejně jako jejich přínos k racionálně kritickému přístupu (nejen) k literatuře. I když v posledních letech jsou dějiny a teorie českého strukturalismu předmětem relativně systematického výzkumu badatelů z oblasti literární vědy, estetiky, sémiotiky, divadelní vědy, ale také filmové vědy, o čemž svědčí množství nových publikací a uspořádaných konferencí, stranou širší pozornosti dosud zůstávala kritická recepce vztahu Pražské školy a české teorie. Termín *česká teorie* byl zaveden pro označení souboru sémiotických koncepcí, které vznikly a byly rozvíjeny v minulém století v našem prostředí (např. v rámci lingvistiky, literární vědy, filozofie, kybernetiky, divadelní vědy atd.).

Příspěvky soustředěné v tomto konferenčním panelu mají různé zaměření, jejich společnou snahou je však pokusit se nastínit to, jakým způsobem se proměňovala znaková koncepte Pražské školy. A to především v těchto čtyřech souvislostech: 1) v samotném Pražském lingvistickém kroužku v letech dvacátých až čtyřicátých; 2) s ohledem na vývoj lingvistiky a kybernetiky, ale také obnovený zájem o český strukturalismus v šedesátých letech; 3) s působením Lubomíra Doležela v zahraničí a s recepcí jeho prací o stylu, literatuře a kybernetice; a konečně za 4) s „přenosem“ sémiotického dědictví na Západ díky ediční a překladatelské činnosti Ladislava Matějky a Jiřího Veltruského.

Záměrem tematického panelu „Pražská škola a česká teorie“ je přispět k mapování dějin českého myšlení o literatuře, k diskuzi o sémiotické orientaci Pražské školy a k její recepci.

K pojetí znaku v Pražské škole: recepce a revize

Ondřej Sládek

Ústav pro českou literaturu AV ČR, Brno – Masarykova univerzita, Brno, Česká republika

V kontextu Pražské školy se pojem znaku a jeho nejrůznější pojetí objevovala již koncem dvacátých let 20. století. V následujících dvou desetiletích někteří její členové – S. Karcevskij, J. Mukařovský, R. Jakobson, P. Bogatyrev, K. Brušák, J. Honzl a řada dalších – inspirováni staršími přístupy vypracovali své vlastní znakové koncepte. I když se navenek vzájemně doplňují, z detailnější analýzy je patrné, že se v určitých aspektech liší. Dokládá to různost jejich východisek i odlišnost celkového zaměření. Není proto překvapivé, že někteří badatelé vytvořili i značně eklektické teorie a široké interpretace znaku. To ovšem nic nemění na tom, že znakové pojetí skutečnosti se v pohledu Pražské školy stalo nejvhodnějším rámcem pro zkoumání jazyka, literatury a všech druhů umění. Ve svém příspěvku se zaměřím 1) na nástin vybraných znakových koncepcí (zvl. J. Mukařovského, R. Jakobsona) a jejich zdrojů; 2) na recepci sémiotického přístupu Pražské školy ve 30. a 40. letech 20. století, ale také 3) na jeho hodnocení a revizi z pozdějších let.

Česká teorie mezi strukturalismem, kybernetikou a filozofií

Vít Gvoždiak

Filosofický ústav AV ČR, Praha – Filozofická fakulta Západočeské univerzity, Plzeň, Česká republika

Teorie znaku a sémiózy v českém (československém) prostředí byla v druhé polovině dvacátého století utvářena nejen preferencemi určitých metodologických přesvědčení, ale zároveň preferencemi/omezeními ideologickými a politickými. V polovině 60. let minulého století, kdy je nejen v domácím prostředí patrná tendence ustavit obecnou teorii znaku, jsou sémiotické snahy u nás konstituovány především 1) obnoveným zájmem o tradici pražské sémiologie (např. Mukařovský 1966; Jankovič – Pešat – Vodička 1966); 2) rozvojem kybernetiky (např. Klír – Valach 1965) a 3) filozofií jazyka (např. Tondl 1966). Cílem příspěvku je vymezit základní charakteristiky těchto proudů (včetně důvodů jejich společenské ne/akceptovatelnosti), jejich konceptuální a metodologické shody a ospravedlnit termín *česká teorie* (Gvoždiak 2016) pro tu podobu nauky o znacích, která se rozprostírá napříč vymezenou trojicí; zároveň ale také upozornit na členitost a inherentní rozdíly, které fakticky zabránily syntetizovat tyto snahy jako unifikovanou sémiotickou teorii.

Lubomír Doležel – inspirace a vliv

Bohumil Fořt

Ústav pro českou literaturu AV ČR, Brno – Filozofická fakulta Masarykovy univerzity, Brno, Česká republika

Lubomír Doležel (1922–2017) bezesporu patří mezi těch několik málo českých literárních vědců, kterým se podařilo získat silné domácí i mezinárodní renomé. Příspěvek si klade za cíl pojmenovat základní inspirační zdroje, na něž Doležel navazuje v různých etapách svého dlouhého a rozmanitého vědeckého života, a zároveň se pokusí zmapovat základní oblasti teoretického i praktického bádání, které Doleželovo dílo ovlivnilo doma i v zahraničí. Příspěvek kombinuje pohled problémový s pohledem vývojovým.

Jiří Veltruský a (ne)možné návraty do jiných souvislostí

David Drozd

Filozofická fakulta Masarykovy univerzity, Brno, Česká republika

Dílo Jiří Veltruského, sémiotické a teatrologické, je vzhledem k vnějším historickým okolnostem rozděleno poměrně brutální mezerou de facto na dvě části. Mezi roky 1948 a 1977 se Veltruský jako teoretik divadla prakticky odmlčí. Jeho návrat, podněcený v mnohém Ladislavem Matějkou a spojený především s vydáním sborníku *Semiotics of Art*, je výrazným mezníkem a zároveň vstupem Veltruského do mezinárodního, resp. anglickojazyčného vědeckého kontextu.

Na jednu stranu můžeme hovořit o návratu, který úplně vymazává přerušení (jak tvrdí např. Tomáš Hoskovec či Ivo Osolsobě, Veltruský je stále týž), zároveň ale jde o návrat do zcela jiného kontextu a konfrontaci s několika generacemi mladších sémiotiků. Komplexnost či paradoxnost této situace se pokusím přiblížit na základě analýzy dobové sémioticko-teatrologické literatury a Veltruského osobní korespondence.

Starší písemnictví: Jeruzalém jako střed/střet

Přihlašuje: Daniel Soukup

Ústav české literatury AV ČR, Praha, Česká republika

Trojice příspěvků navrženého panelu zaměří svou pozornost na Jeruzalém jako křižovátku středověkého pozemského i duchovního světa, tedy na město, které má svoji reálnou siluetu zasazenou do svatozemského prostoru, ale zároveň jsou jeho obrysy dané pouhými představami a teologickými vizemi, které z něj dělají místo fiktivní. V tomto prostoru, do jehož středu směřují poutníci i eschatologická očekávání tří monoteistických náboženství, se zároveň koncentrují konflikty a střety, které jeho svatost podtrhují i relativizují zároveň. Panel „Jeruzalém jako střed/střet“ představí část projektu „Obraz Jeruzaléma ve středověké bohemikální kultuře“, který se formuje pod vedením Ústavu dějin umění a Ústavu pro českou literaturu AV ČR. Díky této synergii kombinuje různé metodologické přístupy a zasazuje literárněvědnou bohemistiku do nezbytného interdisciplinárního rámce. Vybrané příspěvky mají ukázat, že analýza starší bohemikální literatury je v současnosti téměř nemyslitelná bez mezioborové spolupráce. Těžiště materiálu, který bude analyzován, pak leží v oblasti bohemikálního středověkého písemnictví a rukopisné kultury.

Vyvrácení Jeruzalém: abrogace židovského vyvolení v Listu rabi Samuele

Daniel Soukup

Ústav české literatury AV ČR, Praha, Česká republika

Vyvrácení Jeruzaléma římskými vojsky v roce 70 n. l. a následný židovský exil je hlavním tématem fiktivní korespondence známé jako *Epistola Rabbi Samuelis Iudei ad Rabbi Isaac Iudeum*, jež je jedním z nejpopulárnějších „bestsellerů“ středověkého západního písemnictví. Jde o polemické dílo vzniklé v polovině 14. století, které formou dopisů analyzuje starozákonní proroctví, avšak vykládá je v duchu křesťanské exegeze a snaží se na nich ukázat, že zkázou Jeruzaléma a zbořením druhého Chrámu nastává nová epocha, kdy byla židovskému národu odebrána jeho vyvolenost, a křesťanství coby nový Izrael nastoupilo na jeho místo. Příspěvek se zaměří na staročeský překlad tohoto textu, který se zachoval v rukopise z první třetiny 15. století pod názvem *Knihy mistra židovského jménem Samuele*, a zasadí ho do kontextu obdobně zaměřené protižidovské literatury doby lucemburské.

Představa Jeruzaléma v cestopise Jana Hasištejnského z Lobkovic

Jaroslav Svátek

Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, Praha, Česká republika

Putování k svatému hrobu českého šlechtice Jana Hasištejnského z Lobkovic (1450–1517) patří k nejpodrobnějším popisům Jeruzaléma v pozdním středověku. Ačkoli se tento text, reflektující s více než desetiletým odstupem pouť vykonanou v roce 1493, v poslední době těší obnovenému zájmu u historiků umění jakožto zdroj autorových zakladatelských aktivit v Kadani (ve smyslu *translatio Terrae Sanctae*), méně už je zkoumán z intertextuálního hlediska. Příspěvek se zaměří jednak na inspirační zdroje Hasištejnova pojednání, jednak na výrazové prostředky (materialita svatých míst, snaha o názornost), jež dovolují interpretovat účel popisu a jeho další použití u možných recipientů.

Jeruzalém jako diagram. Zobrazení Svatého města ve Velislavově bibli

Lenka Panušková

Ústav dějin umění AV ČR, Praha, Česká republika

Velislavova bible, rukopis z doby před polovinou 14. století, obsahuje několik biblických knih Starého a Nového zákona, mezi nimi i knihu Zjevení sv. Jana. Obrazový cyklus zde sice vychází z apoštolova vyprávění, avšak závěrečné vyobrazení Nebeského Jeruzaléma se výrazně odlišuje od známé ikonografické tradice. Nebeský Jeruzalém zde má podobu kruhového diagramu s beránkem božím uprostřed a sjednocuje v sobě biblické, geografické a časové kvality Nového Jeruzaléma jako jediného cíle pozemské poutě každého věřícího ve středověku.

Příspěvek studuje zároveň obsah i funkci zmíněného diagramu. Vyobrazení bylo pravděpodobně určeno vzdělanému kléru jako mnemotechnická pomůcka pro uvažování o pozemské časovosti a nebeské věčnosti. Hlavním záměrem tohoto příspěvku je objasnit komplexnost diagramu Nebeského Jeruzaléma ve Velislavově bibli a na jeho základě představit možnosti, jak mohla být podobná vyobrazení ve středověku čtena a interpretována.

Znovuobjevovaný František Listopad

Přihlašuje: Karolina Válová

Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, Praha, Česká republika

V listopadu 2021 uplynulo sto let od narození Františka Listopada (původním jménem Jiřího Synka), českého básníka a spisovatele, který po zkušenosti s protinacistickým odbojem ve 40. letech emigroval do Francie a v 60. letech se natrvalo usídlil v Portugalsku, kde pod jménem Jorge Listopad režíroval divadelní hry, natáčel filmy, vyučoval na univerzitách, a především stále psal. V Lisabonu našel druhý domov a tvůrčí zázemí, v roce 2017 zde zemřel. Po sametové revoluci se ovšem často vracel do vlasti kvůli spolupráci s divadly a vydávání svých básnických a povídkových sbírek. Zatímco v portugalské kultuře má stále místo a odkazuje se k němu celá režisérská škola a dosud fungující divadelní soubor, tuzemská literární věda má v recepci jeho tvorby, zejména té po roce 1989, stále určitý dluh.

František Listopad. Stopy v české literatuře pro děti a mládež

Dagmar Vobecká

Filozofická fakulta Masarykovy univerzity, Brno, Česká republika

František Listopad je představitelem generace básníků narozených na začátku první republiky a zároveň mezi dvěma světovými válkami, kteří zažili nacistickou okupaci a záhy po osvobození – v obavách z nově nastupujícího totalitního režimu – odešli do exilu.

Od vstupu do literatury v roce 1940 uveřejňoval v nejrůznějších periodikách vlastní básně zejména pro děti, krátké povídky, fejetony a črty, současně kriticky sledoval literární tvorbu domácí i zahraniční. Během tří poválečných let vydal v Československou svou dosavadní tvorbu, rozdělenou do šesti sbírek. V květnových dnech roku 1945 byl jedním ze zakladatelů deníku *Mladá fronta*, v jehož nakladatelství vycházely mj. časopisy *Středoškolák* a naše dosud nejstarší periodikum pro děti a mládež – *Mateřídouška*. Editorsky připravil příručku *Dnešní dětská kniha*, soustředující požadavky a náměty současných znalců dětské literatury. Této specifické disciplíně se věnoval soustavně a sám se k ní vyjadřoval v článcích a esejích.

Jak (ne)překládat dílo Františka Listopada: autorova trojjazyčná situace

Petra Šantorová

Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, Praha, Česká republika

Literární tvorbě v českém jazyce se František Listopad věnoval po celý svůj život, od mládí stráveného v Praze až do závěrečných let života v Lisabonu. Jako exilový autor však psal i francouzsky a především portugalsky. Ačkoliv spojoval českou a portugalskou kulturní scénu, ve své tvorbě tyto dva jazykové světy odděloval. Poezii psal výhradně v češtině a do roku 2021 se v Portugalsku neobjevil žádný překlad jeho básní. Došlo pouze k překladu esejí (*Tristan čili zrada vzdělance*, portugalsky 1960) a prozaických textů (*Chinatown s Rózou*, portugalsky 2001). V portugalštině psal Listopad především prózu a pouze jeden z jeho povídkových souborů byl přeložen do češtiny (*Prózy II, Portugalské prózy – Remington*, česky 2017). Byl také autorem několika básnických překladů (ať už do svého mateřského jazyka nebo do portugalštiny), přestože později prohlásil, že na překládání nemá talent. Příspěvek podrobněji přiblíží autorův vztah k jednotlivým jazykům a k překladu obecně.

Dynamoarchistická epizoda Františka Listopada

Pavla Korpaczewski

Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, Praha, Česká republika

Příspěvek se týká dynamoarchistického období původem českého básníka Františka Listopada, který v roce 1948 emigroval do Francie a poté do Portugalska, kde žil až do své smrti. Období, kdy byl spoluzakladatelem a členem dynamoarchistické skupiny Aktiv, lze vymezit léty 1944–1945. Příspěvek se nejprve zabývá základními myšlenkami tohoto sdružení, přičemž vychází z jeho manifestu a z přiložené statě Jana Grossmanna nazvané *Nové umělecké myšlení*. Na základě základních tezí se pak obrací k samotné tvorbě Františka Listopada a na konkrétním materiálu ukazuje postupy a přístupy dynamoarchistického pojetí tvorby. Hnutí vymezuje svůj program v opozici k filozofickému idealismu německého romantismus. Romantismus vnáší do umění dynamismus a napětí mezi protipóly. Dynamoarchismus dále pracuje se zvnitřněním těchto protikladů, jež se stává nástrojem poznání. Konstitutivními autory jsou Edgar Allan Poe, Ladislav Klíma, Rainer Maria Rilke či Vladimír Holan. S protikladností jako s tvůrčím principem se setkáváme i u Františka Listopada, stejně jako s příklonem k lidovosti, k všednodennosti, k nižším vrstvám společnosti.

Problematika času v české a portugalské povídkové tvorbě Františka Listopada

Karolina Válová

Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, Praha, Česká republika

František Listopad (1922–2017) byl mužem mnoha profesí a věnoval se různým uměleckým činnostem zahrnujícím film a divadlo. Básnickou, povídkovou a esejistickou tvorbou se nesporně zapsal do české, francouzské a pod jménem Jorge Listopad i do portugalské literatury. Příspěvek se bude týkat problematiky času, vnímaného zejména jako Heideggerova „časovost“ (in *Bytí a čas*, česky 2002) v listopadově české a portugalské povídkové tvorbě sebrané do souborů *Zlý pes bez zahrady* (1996), *Chinatown s Rózou*, (portugalsky 2001), *Prózy I – Sebrané spisy* (2013), *Prózy II – Portugalské prózy – Remington* (česky 2017).

Digitální studia české literatury

Přihlašuje: Ondřej Vimr

Ústav pro českou literaturu AV ČR, Praha, Česká republika

Digitální obrat ve společenských i humanitních vědách otevírá nové badatelské obzory, ale přináší s sebou také nástrahy počínaje kvalitou a záběrem vstupních dat a konče možnostmi interpretace či interakcí s tradičními literárněvědnými metodami. V tomto panelu budeme diskutovat formální, textologické, historio-
grafické i sociokulturní otázky bádání o české literatuře z pohledu digitálních studií. Příspěvky se budou týkat uplatnění korpusových metod při analýze poetismů současné české poezie, stylometrické analýze veršů či kvantitativními analýzami biografických a bibliografických dat.

Korpus současné poezie a otázka poetismů v jazyce dnešní lyriky

Karel Piorecký

Ústav pro českou literaturu AV ČR, Praha, Česká republika

Michal Škrabal

Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, Praha, Česká republika

Termín *poetismus* patří do tradičního instrumentáře literární teorie, resp. poetiky – včetně její školské aplikace. V rámci základního výzkumu stojí tento pojem mimo centrum zájmu současných badatelů a badatelek, ve školské praxi je však nadále připomínán a stereotypně definován jako slovo specifické pro texty, které mají uměleckou povahu, zejména pak pro poezii. Záměrem našeho příspěvku je revidovat význam tohoto termínu a ověřit, zda je v instrumentáři současné literární teorie nadále uplatnitelný – a v neposlední řadě při této příležitosti detekovat některá specifika jazyka současné poezie, jimiž se odlišuje od jazyka tzv. běžně mluveného, resp. od jeho lexikální stránky. Pro tento účel využijeme data shromážděná v Korpusu současné poezie, k jejichž vytěžování je vyvinut mimo jiné nástroj pro detekci klíčových slov. Hypotézou našeho příspěvku totiž je, že *poetismy* v současné poezii lze identifikovat na základě jejich frekvence v roli klíčových slov, která významně převyšují frekvenci týchž lexémů v běžně mluveném jazyce. Při interpretaci takto detekovaných slovních tvarů budeme sledovat jak jejich příznakost lexikální, tak gramatickou – a stejně tak jejich kontextovou podmíněnost. Jelikož už Jan Mukařovský si všiml, že např. v poezii Jiřího Wolke a jeho napodobitelů slovo „pecen“ má platnost poetismu, byť se jinak jedná o lexém náležející do centra slovní zásoby. Zajímat nás tedy budou nejen slova vyhraněně básnická (komoň, vesna a další obvyklé případy patřící spíše básnickým jazykům minulosti), ale také a především slova, která odlišují jazyk současné poezie od běžné řeči méně nápadně, přesto zcela spolehlivě.

Ingram: online nástroj pro versologickou a stylometrickou analýzu

Petr Plecháč

Ústav pro českou literaturu AV ČR, Praha, Česká republika

Robert Kolár

Ústav pro českou literaturu AV ČR, Praha, Česká republika

Příspěvek představí zatím poslední z řady webových aplikací vyvinutých Versologickým týmem ÚČL – aplikaci Ingram pro versologickou a stylometrickou analýzu básnických textů. Přednášející na konkrétních příkladech ukáží, jakým způsobem lze analýzu parametrizovat a jak lze nástroj využít pro porovnání autorských stylů.

Literatura na křižovatce: příspěvek ke kvantitativní analýze bibliografických dat o české literatuře let 1945–1960

Vojtěch Malínek

Ústav pro českou literaturu AV ČR, Praha, Česká republika

Příspěvek nabídne kvantitativní analýzu dobových publikačních trendů a jejich proměn v české literatuře let 1945–1960. Východiskem analýz bude dílčí databáze České literární bibliografie B45, zpracovaná v rámci projektu Bibliografie české literatury 1945–1960. Ta v současnosti obsahuje přes 90 000 bibliografických záznamů z více než stovky dobových periodik zpracovaných dle jednotné metodiky. Na jejich základě budou diskutovány obecné trendy vývoje ve sledovaném období (počty podchycených autorů, článků či děl a jejich charakteristiky atp.) i specifické otázky dílčí, které se budou týkat např. analýzy změn publikačních strategií vybraných periodik či autorů v závislosti na dobovém kulturně-politickém diskurzu či frekvence výskytu jednotlivých žánrů v průběhu sledovaného období.

Obrysy české světové literatury 1820–2020

Ondřej Vimr

Ústav pro českou literaturu AV ČR, Praha, Česká republika

Pokud světovou literaturu budeme nahlížet prizmatem Davida Damroshe jako momentálně překládané a čtené knihy, pak je relevantní se ptát po podobě českého příspěvku ke světové literatuře. Referát představí základní přehled české literatury v překladu do více než stovky jazyků za poslední dvě staletí. Výzkum vychází z analýzy bibliografických dat OCLC (WorldCat.org, České literární bibliografie a Národní knihovny ČR). Kromě metodologických otázek si klade i otázky následující: Kolik autorů a knih bylo v průběhu dvou set let přeloženo? Jak se mění zastoupení cílových jazyků? Jaká je dynamika překladů jednotlivých autorů?

Číst českou literaturu – čtenář a čtení jako teoretický a historický problém

Přihlašuje: Michael Wögerbauer

Ústav pro českou literaturu AV ČR, Praha, Česká republika

Nejpozději od začátku 19. století je čtení jednou z klíčových kulturních technik, která propojuje jednotlivce ve větší celek: zprostředkuje společné hodnoty a vědomosti, umožňuje sebereflexi a sebeorganizaci společnosti, je povinností a zábavou. Díky různým teoretikům kultury a literatury (Michel Certeau, kostnická škola, S. J. Schmidt, Umberto Eco, studium literární komunikace ad.) již dávno víme, že sémantické nabídky, kterými jsou texty, se realizují během aktu čtení v myslích čtenářů, že texty si zároveň modelují své čtenáře a že čtení je sociální jev a kulturní praxe. Panel bude prezentovat širokou škálu možných přístupů v dnešních výzkumech čtení sahající od kognitivních věd přes dějiny literární komunikace po digital humanities. Na vybraných příkladech se zaměří na to, jak lze perspektivu čtenáře a čtení jako vnitrotextové i vnětextové instance uplatnit při zkoumání české literatury a literární kultury v různých historických obdobích a kulturních či společenských situacích.

Možnosti a úskalí digitálního prostředí pro výzkum čtení

Michael Wögerbauer

Ústav pro českou literaturu AV ČR, Praha, Česká republika

Příspěvek má za cíl představit digitální prostředí READ IT (Reading Europe Advanced Database Investigation Tool). Jedná se o hlavní výstup stejnojmenného mezinárodního projektu (<https://readit-project.eu>). Uživatelské rozhraní (<https://read-it.hum.uu.nl>) slouží k (polo)automatickému shromažďování, popisování, sdílení a popularizování rozptýlených dokladů o čtenářských aktivitách, resp. čtenářských zážitcích zaznamenaných v anglickém, českém, francouzském, italském, německém a ruském jazyce od 18. do 21. století. Vzhledem k oborovému charakteru kongresu se příspěvek zaměří na bohemikální prameny.

Jak se stát (poslušným) čtenářem: školní čtenářské deníky 1948–1968

Roar Lishaugen

Universitetet i Oslo, Norsko

Příspěvek prezentuje předběžná zjištění z rozsáhlejší studie, která je zaměřena na výzkum specifického žánru čtenářských deníků a metodologicky navazuje na historika Jonathana Rose, podle něhož dějiny vzdělání v širokém slova smyslu odrážejí dějiny čtení (Rose 2007). Čtenářské deníky, v nichž žáci zaznamenávali své „čtenářské zkušenosti“, dokumentují proces čtenářské socializace v rámci základní školy a poskytují příležitost sledovat, jak žáci reagovali na předepsanou povinnou četbu, a také mnohdy vyjednávali hranici mezi četbou povinnou a domácí nepovinnou.

Režim po roce 1948 navázal na prvorepublikovou tradici čtenářských deníků, ze kterých se stal ideologický nástroj v celkové transformaci čtenářské výchovy. Čtenářské životopisy však naznačují, že se žáci do větší míry ztotožňovali s povinnou četbou před rokem 1968 než v následném období „normalizace“, kdy se všeobecná performativita (Šmejkalová 2011) odrážela v opisování deníkových záznamů od spolužáků (Trávníček 2017).

Čítanky zdálky i zblízka aneb O kom čtou třetáci?

Jana Segi Lukavská

Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, Praha, Česká republika

Anežka Kuzmičová

Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, Praha, Česká republika

Skrze literární postavy nahlíží čtenáři do různých vnitřních světů, díky nimž mohou rozvíjet své sociální dovednosti. Příspěvek se zabývá otázkou, s jakými typy postav se české děti ve škole setkávají a jaké jsou těmto postavám přisuzovány emoce, kognitivní procesy a smyslové prožitky. Konkrétně jsme se zaměřili na narrativní texty v současných čítankách pro třetí ročníky základních škol. Odpověď jsme hledali pomocí dvoufázové analýzy založené na poznatcích tzv. kognitivní literární teorie.

Analýzou celého korpusu textů ($N = 530$) jsme zjistili, že v čítankách jsou výrazně častěji reprezentovány mužské postavy, a to i v textech současných autorek a autorů. Navíc jsou ženským postavám přisuzovány méně komplexní emoce, prožitky i kognitivní procesy. Během druhé fáze jsme zjištěné výsledky upřesňovali a revidovali pomocí detailní sondy do vybraných textů. Doplnění čtení „zdálky“ o perspektivu „zblízka“ se ukázalo jako klíčové.

III. Abstrakty doktorandských posterů

Naturalismus v české literatuře. Nový pohled

Ctirad Sedlák

Universität Leipzig, Německo

Český naturalismus stále představuje v literární vědě bílé místo. Dostatečně obsáhlá monografie neexistuje. V přehledových publikacích a učebnicích se zpravidla opakují táž nepočtená jména autorů naturalistů, ale spojitost jejich díla s naturalismem bývá spíše postulována než přesvědčivě dokládána. Existence naturalismu jako směru v české literatuře se mlčky předpokládá.

Zkoumání českého naturalismu z transkulturní perspektivy přináší řadu historických i teoretických otázek, jejichž zodpovězení by mohlo nejen napomoci zaplnění onoho bílého místa, ale také přispět ke zpřesnění definice naturalismu. Vyžaduje to pohled za hranice české literatury do Francie, kde naturalismus prokazatelně vznikl, a do Německa a Polska, kde se – na rozdíl od českého prostředí – stal vůdčím fenoménem své doby. Proč se vlastně neprosadil v české literatuře v podobné míře? Můžeme v českém kontextu mluvit o naturalismu jako o „směru“?

Transkulturní perspektiva znamená také pohled za hranice literatury samotné, do oblasti publicistiky (naturalismus byl v českém tisku reflektován dlouho předtím, než začaly vznikat narativní texty ve stylu naturalismu), přírodních věd (naturalisté s oblibou tvrdili, že přebírají své metody i svá základní přesvědčení z moderní přírodovědy, aniž by si byli vědomi, že přírodní vědy se mezitím vyvinuly jiným směrem), filozofie (v naturalismu jde mj. o svobodnou vůli, organické pojetí kolektivu, determinismus, osobní zodpovědnost: problémy, jež přesahují hranice devatenáctého století a pouhého „ismu“ a jsou stále palčivě aktuální, jak ukazují např. diskuze o politice identit) a výtvarného umění, konkrétně impresionismu.

Jan Sarkander jako druhý Jan Nepomucký

Veronika Jílková

Filozofická fakulta Masarykovy univerzity, Brno, Česká republika

Posterový příspěvek se bude věnovat motivickému budování literárního kultu Jana Sarkandra pomocí rozvinutějšího kultu Jana Nepomuckého. Jedná se o dílčí pohled. Za tímto účelem byly po úvaze vybrány tři texty, a to Bohuslav Balbín: *Život svatého Jana Nepomuckého, pražského chrámu metropolitního u sv. Víta kanovníka, kněze a mučedníka*; Bohumír Hynek Josef Bilovský: *Církevní cherubín*; Jan Jakub Dukát: *Phoenix moravicus*.

Cílem posterového příspěvku je seznámení s dílčími vybranými motivy, paralelami mezi rozvinutým svatonepomuckým kultem a sarkanderovským kultem tak, jak je tematizovala dobová literární produkce, přičemž si uvědomuji, že se jedná pouze o dílčí zmínky.

Samizdat jako kronika

Dominik Melichar

Masarykova univerzita, Brno, Česká republika

Poster představuje v odborné literatuře dosud nepojmenovaný typ samizdatových literárních periodik, jejichž obsahem nebyla pouze publicistická, esejistická či beletristická tvorba, ale v nezanedbatelné míře také reflexe společenského ži-

vota relativně úzkého autorského okruhu toho kterého časopisu. Stěžejní příručka přehledně představující variety samizdatových periodik Český literární samizdat (Příbář a kol., 2018) nabízí trojí typologii časopisů: centrální (usilující o co nejširší náklad a distribuci), skupinové (adresované primárně členům autorských okruhů a jejich přátelům) a lokální (vymezené geograficky). Důraz na textovou manifestaci skupinového života v podobě deníku či kroniky zde ale absentuje. Typickými příspěvky této sféry byly záznamy ze společných výletů, setkání při kulturních nebo sportovních akcích či „jen“ v hospodě, adresné polemiky mezi aktéry, či dokonce anonce budoucích společných akcí. V takových textech je na jedné straně patrná dokonalá, až intimní znalost jednotlivých aktérů, na druhé pak snaha cílit nejen na obecná témata nebo dávat prostor vlastnímu uměleckému vyjadřování, ale také zaznamenat a zakonzervovat neopakovatelné události spjaté pouze s autorskou komunitou. Svou autenticitou a nepřenositelností takové texty v časopisu zpětně fixovaly komunitu podílející se na samizdatovém provozu. Poster tedy nabídně divákovi/čtenáři výběr nejdůležitějších samizdatových periodik, jež svým tematickým záběrem poskytovala největší prostor komunitní sebe prezentaci ve formě deníku či kroniky (např. *Nový Brak*, *Acta incognitorum*, *Lógr*, *Agentura Beat Nebeat ad.*), a představí také možnosti, jež se badateli pro porozumění nejen literárně-estetickým, ale také mediálním a sociálním aspektům nabízejí.

Literárněhistorický výzkum příhraničních oblastí na příkladu česko-polských vztahů v poutních písních 18.–19. století

Monika Szturcová

Filozofická fakulta Ostravské univerzity, Ostrava, Česká republika

Příspěvek se věnuje dosud málo probádanému tématu česko-polských vztahů v poutních písních 18.–19. století. Výzkum spojuje otázky literárněhistorické s kulturněhistorickými. Klademe si otázku, jak obliba poutních míst česko-polsko-slezského pomezí (Jasná hora, hora sv. Anny, Kalvárie Zebřidovská) rezonovala v moravské a slezské poutní literární produkci, zejména v duchovních písních. Fenomén přeshraničního poutnictví s sebou nesl i četné kulturní transfery. Dlouhotrvající a bezprostřední česko-polské vztahy v oblasti politické, hospodářské, společenské a kulturní vytvářely spolu s jazykovou příbuzností živnou půdu pro literární kontakty ve všech rovinách. Tyto kontakty na česko-polsko-slezském pomezí a uvedených poutních místech se promítly i do oblasti náboženských písní. Soustředíme se i na literárně-komparativní analýzu excerpovaného českého a polského písňového materiálu a sledování vlivů či přímo obohacování českého či polského písňového repertoáru prostřednictvím vzájemných přejímek či adaptací písní. Sledování této dosud nezpracované otázky může obohatit obraz česko-polských vztahů na poli populární literatury. Věnujeme se rovněž otázce, jakou roli v tomto procesu sehrály regionální tiskárny. Z hlediska metodologického je pro nás klíčové zejména vymezení pojmu poutní a kramářská píseň v komparativní česko-polské perspektivě a reflexe fenoménu hranice a příhraniční kultury (jazyková specifika, výměna literárních textů, překlady apod.). V rámci heuristiky pramenů se vyrovnáváme především s menším množstvím dochovaných písňových pramenů polské provenience, vyplývajícím z menšího rozšíření kramářské produkce v polském prostředí, na rozdíl od prostředí českého, kde měl tento fenomén silnou pozici.

Eliška Krásnohorská: Vlasta

Kristina Vonková

Ústav pro českou literaturu AV ČR, Brno, Česká republika

Poster představuje zatím nevydané libreto Elišky Krásnohorské s tematikou dívčí války. Hudba k tomuto libretu z pera Hynka Pally nebyla dokončena a opera nikdy nebyla provedena. Stejně téma mají dvě opery *Šárka*, a to od Zdeňka Fibicha a Leoše Janáčka, s kterými bude *Vlasta* srovnána. Poster naznačuje možnou cestu k metodologickému zpracování operních libret, která zatím v českém prostředí chybí.

Program kongresu

Pondělí 27. června

**Rezidence primátora hl. m. Prahy
Mariánské náměstí 98/1, Praha 1**

Slavnostní zahájení

17.00 registrace

18.00 zahájení

Úterý 28. června

9–9.30 **Registrace**

sál č. 206

Plenární program

9.30–10.30 Alfrun Kliems: Pohyblivé kánony. Češi ve světě aneb Kam s migrační literaturou?

Petr A. Bílek: Literární věda na křižovatce: Už zase?

Galerie

Česká literatura v českých zemích a ve světě

11–12.30 **Literatura v překladu a adaptacích**

Moderuje Richard Müller

Xavier Galmiche: Překladatelský (česko–francouzský) utraktivismus:
Petr Král, Lenka Horňáková–Civade, Jean–Gaspard Páleníček
a další...

Lara Fortunato: Cvrčci ve vyhnanství. K překladu básnického díla
Josefa Čapka a *Žítané knihy* Jiřího Ortena do italštiny

Urszula Kowalska–Nadolna: Opustit stereotyp? Český „archiv
paměti“ – polská perspektiva

Dagmar Inštitutorisová: Dramatik Rudolf Sloboda na Slovensku
a v Čechách (intersemiotické hľadanie)

14–15.30

Recepce české literatury v zahraničí

Moderuje Bohumil Fořt

Katica Ivankovič: Chorvatská recepce děl prozaiků „zlatých šedesátých“ a Michala Viewegha po roce 1989

Matija Ivačić: Nad současnou recepcí české literatury v Chorvatsku

Anna Mašlanka: České knihy na polském knižním trhu v letech 2010–2019

Jana Šnytová: Specifika recepce české literatury ve Slovinsku

16–17.30

Česká literatura v přeshraničních kontextech

Moderuje Jan Malura

Miloslava Slavičková: Prezentace díla Jaroslava Seiferta ve Švédsku a Nobelova cena za literaturu Jaroslavu Seifertovi v zrcadle švédského tisku

Ani Burova: Současná česká literatura v bulharském kulturním kontextu

László G. Kovács: Česká literatura v současném Maďarsku: stálá popularita, nebo klesající zájem?

Jakub Záhora: Možnosti propagace české poezie v zahraničí na příkladě Miroslava Holuba

sál č. 206

Mnohost metod, mnohost bohemistik

11–12.30

Pražská škola a česká teorie (panel)

Moderuje Ondřej Sládek

Ondřej Sládek: K pojetí znaku v Pražské škole: recepce a revize

Vít Gvoždíak: Česká teorie mezi strukturalismem, kybernetikou a filozofií

Bohumil Fořt: Lubomír Doležel – inspirace a vliv

David Drozd: Jiří Veltruský a (ne)možné návraty do jiných souvislostí

14–15.30

Báseň a fikce

Moderuje Josef Hrdlička

Zdeněk Šanda: Nesmělé pokusy Miroslava Červenky o prolamování hranic českého provincialismu v uvažování o literárním díle

Eliška Härtelová: Proč nejdu koupit švestky?

Dobromir Grigorov: Přítomnost a básnická teleologie v raných textech Jiřího Koláře

16–17.30

Otázky metodologie a teorie

Moderuje Ondřej Sládek

Petr Mareš – Petr Bubeníček: Adaptační studia, intermediální přístupy a výzkum literárních děl

Eva Krásová: Pojem stylu: příběh myšlenkových transpozic na ose Praha – Paříž

Josef Šebek: Literatura a společnost: návrat sociologického pohledu?

sál č. 205

Česká literatura / literatura českých zemí: pole otázek

11–12.30

Žánry současné české literatury

Moderuje Pavel Janoušek

Peter Deutschmann: Oživené hlasy mrtvých. „Menippská“ satira Markéty Pilátové

Aleksandra Paják: Mezi tradicí a současností – poznámky na okraji literárních návratů do 19. století

Alena Heinritz: „Mimo čas“: groteskní uchronie v románu *Kloktat dehet* Jáchyma Topola jako třetí cesta mezi velkými vyprávěními

Ivo Harák: *Zlomky a Postřádečky*, dvě současné podoby fikčního ego-dokumentu

14–15.30

Literární kritika obrozenské doby: instituce národního kánonu? (panel)

Moderuje Dalibor Dobíáš

Dalibor Dobíáš: Počátky novočeského básnictví ve znamení kritiky

Veronika Faktorová: Tradice, selekce, inovace. Formování básnického kánonu v intencích obrozenské kritiky (na příkladu časopisu *Krok*)

Iva Krejčová: Básnická epika na proměnlivém poli „kánonů“ v kritice 20.–30. let 19. století

Catherine Servant: „První a poslední slovo“? Několik poznámek k působení a postavení Jakuba Malého v českém literárněkritickém diskursu v letech 1830 až 1850

16–17.30

Nové čtení literatury konce 19. století a modernismu

Moderuje Dobromir Grigorov

Žoržeta Čolakova: Paradigma melancholie v české poezii

Michal Charypar: Mezi realismem a modernismem. Pluralitní model poetik české prózy 1860–1910

Joanna Goszczyńska: Možnosti výzkumu „modernizovaného“ modernismu

Hranice literárněvědné bohemistiky

11–12.30

Literatura a lingvistika

Moderuje Eva Krásová

Karel Komárek: Spolupráce literárněvědné bohemistiky s lingvistikou: samozřejmost, výhoda, výjimka nebo přepych?

Marek Lollok: Co (ještě) stylistika nabízí literární vědě?

Petr Pořízka: K metodám a parametrům kvantitativně-lingvistické analýzy literárních textů

Jiří Jelínek: Saruman, Viktorka, Hurvínek. Literární onyma v komunikaci

14–15.30

Rodokmeny kulturních dějin: Hraniční případy jejich větvení (panel)

Moderuje František A. Podhajský

Václav Paris: When Wasn't Modernism?

Tereza Czesany Dvořáková: Regrese jako tvůrčí východisko? FAMU na přelomu 70. a 80. let

František A. Podhajský: Větvení teorie v poli historie: Teorie reprezentace na počátku 70. let

16–17.30

Literatura, drama, divadlo: širší vztahů

Moderuje Lenka Jungmannová

David Kroča: Drama a filozofie: Legenda o Františkovi a Kláře Vítězslava Gardavského

Klára Kudlová: Paul Selver a klíčový román Jeden – dva – tři jako pokus o vraždu autora, nikoliv spisovatele Karla Čapka

Erik Gilk: Legionářská tvorba Františka Langera

18.00

Setkání bohemistů ve světě s představiteli českých institucí

Jaký význam přikládají světové bohemistice ve své činnosti Ministerstvo školství a Dům zahraniční spolupráce, Česká literární centra, České literární centrum, Ministerstvo kultury a další české instituce? Z jakých programů mohou profitovat vyučující na zahraničních univerzitách, jejich studenti a další zahraniční bohemisté? Jaké jsou příklady efektivní spolupráce? Po úvodní prezentaci českých institucí bude následovat diskuse a možnost osobního setkání a rozhovorů. – Za DZS/MŠMT se zúčastní Olga Vlachová, za Česká centra Alžběta Havlíková, za České literární centrum Michaela Čičváková, za MK Radim Kopáč a další hosté. Moderuje Ivana Bozděchová (FF UK).

19.30

Literární exkurze

Praha židovská (Daniel Soukup)

Praha 19. století (Richard Biegel)

Praha avantgardní (Kateřina Piorecká)

Středa 29. června

Galerie

Česká literatura v českých zemích a ve světě

9–10.30

Česká literatura komparativně a transkulturně

Moderuje Michal Charypar

Zuzana Urválková: Božena Němcová jako čtenářka populární literatury

Jan Tlustý: Ota Filip na křižovatce jazyků, kultur a identit

Veronika Tuckerová: In Search of Kafka's Prague: Klaus Wagenbach, Marthe Robert, and Philip Roth

Markéta Polách Balonová: Povaha plurality v tvorbě Miloslava Topinky

11–12.30

Česká poezie po roce 1945 v komparativním pohledu (panel)

Moderuje Josef Hrdlička

Josef Hrdlička: Uvedení panelu. Teze k proměnám komparativních rámců a příklady

Jakub Hankiewicz: Periferie u Skupiny 42 ve srovnání s periferií u Mirona Białoszewského

Anne Hultsch: Experiment v české poezii a v jiných slovanských literaturách

Julie Koblížková Wittlichová: Experimenty bez formy.

Neoavantgardní poezie pohledem estetického anti-empirismu

14–15.30

Prostor, exotika, imagologie

Moderuje Jiří Jelínek

Dana Hučková: České pohledy na Slovensko začiatku 20. storočia

Miroslav Chocholatý: Zobrazení Sudet v současné české próze

Kenichi Abe: Když se Češka probudí na Šibui aneb Srovnávací literatura v novém věku

Suzana Kos: Život je jinde?

Mnohost metod, mnohost bohemistik

9–10.30 **Projekt Synoptických dějin literatury českých zemí v dlouhém 19. století. Představení a vzorky (panel)**

Moderuje Jan Budňák

Václav Smyčka: Milostná vášeň v dílech pražských spisovatelek 18. století

Ladislav Futtera – Matouš Turek: Husitství, historismus a hledání národních dějin

Mirek Němec: Národní klasik nebo klasický národovec? „Tauš“ Aloise Jiráska a Hanse Watzlika

Jan Budňák: Měšťanské subjekty v továrně. Industriální prostředí v literatuře rané moderny

11–12.30 **Česká literatura (trans)nacionálně**

Moderuje Mateusz Chmurski

Joanna Derdowska: České *exofonie*? Pokus o vymezení výzkumného pole

Jana Kantoříková – Cécile Gauthier: Rasové představy jako výzva překladu: *Les Mystères de Paris* v českých zemích

Bronislava Volková: Pojetí individuálního vědomí u židovských autorů z českých zemí

Gesine Drews-Sylla: Being Young as Roma/Romnija in Czech Literature and Film

14–15.30 **Literatura v dnešní veřejné sféře**

Moderuje Eduard Burget

Roman Polách: Pozornost ke světu. Literární pole na pozadí identity české literatury ve společnosti po roce 1989

Hana Blažková: Vytěsněné hlasy. Literární feminismus raných 90. let

Slaveia Dimitrova: Intelektuálový volby. Případ Václava Havla

Tomáš Koblížek: Proč nepublikovat autory podporující válku na Ukrajině: příspěvek k debatě z hlediska současné analytické etiky a teorie řečových aktů

Česká literatura / literatura českých zemí: pole otázek

9–10.30

Podoby české populární literatury mezi válkami (panel)

Moderuje Pavel Janáček

Pavel Janáček: Produktivní *Sextánka*. Příběh Viléma Neubauera mezi texty, žánry a médii

Stefan Segi: Parodie detektivní literatury ve 20. a 30. letech: formule, zločin, exotika

Markéta Ř. Holanová: Emil Vachek a hledání české detektivky: Poznámky k problematice kulturní adaptace a nacionalizace žánru

Blanka Hemelíková: Emil Vachek: *Podivuhodné příběhy Jana Křemelce*

11–12.30

Mezi vysokou a populární literaturou

Moderuje Pavel Kořínek

Alena Šidáková Fialová: Na hranici vysokého a nízkého. Současná česká próza mezi „middlebrow“ a „populárním realismem“

Lubomír Machala: Za hranicemi literárních konvencí a masového vkusu

Jan Křeček: Dvojdomost české fantastické literatury po roce 1989

Michal Sýkora: Škvoreckého pojetí detektivního žánru a jeho zdroje

14–15.30

Narativy šoa v české literatuře a jejich proměny (panel)

Moderuje Marek Nekula

Lena-Marie Franke: Rané vyprávění šoa: román *Země bez Boha* Oty B. Krause

Jiří Holý: Kratší prózy Ladislava Grosmana

Marek Nekula: Středoevropská traumata v románu *Peníze od Hitlera* Radky Denemarkové

Jindřich Toman: Weilův *Žalozpěv*, Kolářova *Černá lyra*: Dva pokusy o autentickou poezii

Hana Nichtburgerová: Glazarova kniha *Treblinka, slovo jak z dětské říkanky*

Hranice literárněvědné bohemistiky

- 9–10.30 **Československá alternativní kultura a disent 70. a 80. let 20. století.
Okraje a meziprostory (panel)**
Moderuje Eduard Burget
Eduard Burget: Česká literatura v šedé zóně?
Jan Matonoha: Dispozitivní mlčení, zraňující přilnutí a aspekty genderu v české literatuře disentu a exilu 70. a 80. let 20. století. Kritická analýza
Hana Waisserová: Nové pohledy na kulturní a symbolický kapitál žen v disentu
Aleksandra Aleksandrova: Automytologizace českého undergroundu v rockové poezii 80. let
- 11–12.30 **Československá alternativní kultura a disent 70. a 80. let.
Transnacionální aspekty (panel)**
Moderuje Petra Loučová
Petra Loučová: Posedlost češtinou. Zahraniční studenti letních škol slovanských studií a bohemisté jako neviditelní aktéři československé alternativní kultury 70. a 80. let 20. století
Petra James: Američtí zahraniční korespondenti a Československo 70. a 80. let
Astrid Muls: Různé tonality Nadace Jana Husa: od Velké Británie po Francii. Historie latentních konfliktů
- 14–15.30 **Literární a divadelní věda – hranice, průniky a „sporná území“
(panel)**
Moderuje Aleš Merenus
Aleš Merenus: Literární a/versus divadelní kritika: spolubytí, nebo oddělené světy?
Zuzana Augustová: Vedlejší text dramatu jako výraz projektované inscenace a průnik literárního světa do dramatu
Lenka Jungmannová: Kudy vede hranice mezi divadelní a literární vědou?
Pavel Janoušek: Myšlení o literatuře a myšlení o divadle: stejná „doba“, jiný design?

16–17.30

Hašek, Havel, Hrabal... a dál? Česká literatura a bohemistika mimo Evropu a Ameriku

Kdo jsou nejčtenější autorky a autoři z českých zemí v arabštině, vietnamštině nebo čínštině, a čím je specifické jejich přijetí? Kdo jsou jejich překladatelky a překladatelé a v jaké situaci pracují v prostředích, kde se – ve srovnání s Evropou a Severní Amerikou – rozvinula bohemistika jako obor až poději, nebo vůbec neexistuje? Jaké výzvy překlad českých autorek a autorů představuje a jak se prosazuje česká literatura? Jak je česká literatura čtena v krajských komunitách? Kulatý stůl při příležitosti VI. kongresu světové literární bohemistiky propojí perspektivy bohemistik a bohemistů, učitelek a učitelů češtiny v zahraničí a překladatelek a překladatelů z češtiny. – S Kenichim Abem, Šárkou Masárovou, Markétou Pilátovou, Binh Slavickou, Adélou Provazníkovou a dalšími hosty diskutuje Ondřej Vimr (ÚČL AV ČR).

sál č. 206

18.00

Fondy Literárního archivu PNP v digitálním světě a databáze České literární bibliografie

Prezentace se zaměří zejména na digitalizování archivních souborů (zejména) klasiků české literatury 19. a počátku 20. století. Podrobněji představena bude vlastní publikační platforma a prostředí, v němž jsou digitální kopie zveřejňovány, pozornost bude věnována rovněž kritériím výběru konkrétních archiválií či celků. Souběžně budou představeny i online služby výzkumné infrastruktury Česká literární bibliografie a jejich nové webové rozhraní včetně souvisejících projektů, které jsou při ČLB realizovány (bibliografie literárního internetu, bibliografie literárního samizdatu atp.) Debata může otevřít téma možné spolupráce se zahraničními pracovišti v dané oblasti. – Přednášejí Tomáš Pavlíček, Veronika Boháčová, Helena Šebestová a Vojtěch Malínek.

mezipatro

Posterové prezentace

Ctirad Sedlák: Naturalismus v české literatuře. Nový pohled

Kristina Vonková: Eliška Krásnohorská: Vlasta

Veronika Jílková: Jan Sarkander jako druhý Jan Nepomucký

Monika Szturcová: Literárněhistorický výzkum příhraničních oblastí na příkladu česko-polských vztahů v poutních písních 18.–19. století

Dominik Melichar: Samizdat jako kronika

Plenární program 2

- 9–10.30 Václav Petrbok: Česká literární historie nebo literární historie českých zemí?
Alessandro Catalano: Poznámky ke stavu a smyslu studia bohemistiky
Anna Gnot: Představení Konsorcia literárněvědné bohemistiky a bohemistických komunikačních sítí

Galerie

Česká literatura v českých zemích a ve světě

- 11–12.30 **Zahraniční bohemistika v 21. století 1**
Moderuje Jan Budňák
Joanna Czaplińska: Je česká literatura pozvánkou k poznávání české kultury?
Melissa Shih-hui Lin: Literary interactions between China and Czechia: A case study of “soft power”
Peter Bugge: Jak po bohemistice?
Mateusz Chmurski: Defenestrace místo decentralizace aneb Pokus o transkulturní geomodernismus českých zemí (Ladislav Klíma, Václav Jámek, Dominik Tatarka)
- 14–15.30 **Zahraniční bohemistika v 21. století 2**
Moderuje Petra Loučová
Ilona Gwóźdz-Szewczenko: Konec Gutenbergovy doby – o proměnách a vyhlídkách polské akademické bohemistiky
Peter Káša: Česká literatura v novom programe Stredoeurópske štúdií na FF PU v Prešove (možnosti a limity)
Małgorzata Kalita: Polsko-česko-makedonský projekt „Towards Modern Slavic Studies“ – v zájmu o mladé slavisty
Stephanie Cirac: Ohlasy Alfréda Béma v kruzích české slavistiky

Mnohost metod, mnohost bohemistik

11–12.30

Česká literární bibliografie: aktuální stav a budoucí perspektivy (panel)

Moderuje Vojtěch Malínek

Vojtěch Malínek: Česká literární bibliografie 2022: od informačních databází k badatelskému nástroji

Pavla Hartmanová: Co říkají data o online literární kritice?

Gabriela Romanová: Bibliografie českého literárního samizdatu – výsledky, úkoly a vyhlídky

Petra Večeřová: Databáze České literární osobnosti v kontextu biografických systémů a souborů národních autorit v ČR i ve světě

14–15.30

Digitální studia české literatury (panel)

Moderuje Ondřej Vimr

Karel Piorecký – Michal Škrabal: Korpus současné poezie a otázka poetismů v jazyce dnešní lyriky

Petr Plecháč – Robert Kolár: Ingram: online nástroj pro versologickou a stylometrickou analýzu

Vojtěch Malínek: Literatura na křižovatce: příspěvek ke kvantitativní analýze bibliografických dat o české literatuře let 1945–1960

Ondřej Vimr: Obrisy české světové literatury 1820–2020

Česká literatura / literatura českých zemí: pole otázek

11–12.30

Neznámé materiály, nové edice

Moderuje Jan Křeček

Jan Wiendl – Tereza Sudzinová – Tomáš Pavlíček: Deníky Karla Teigehe (1912–1925) v Památníku národního písemnictví

Anna Förster: Macurova jiná dekonstrukce

Petr Komenda: Dokument a dokumentární edice ve vývoji české textologie

14–15.30

Znovuobjevovaný František Listopad (panel)

Moderuje Karolina Válová

Dagmar Vobecká: František Listopad. Stopy v české literatuře pro děti a mládež.

Petra Šantorová: Jak (ne)překládat dílo Františka Listopada: autorova trojjazyčná situace

Pavla Korpaczewski: Dynamoarchistická epizoda Františka Listopada

Karolina Válová: Problematika času v české a portugalské povídkové tvorbě Františka Listopada

Hranice literárněvědné bohemistiky

11–12.30

Česká literatura mezi starými a novými médii

Moderuje Martin Lukáš

Richard Müller: Systémová poezie (1958–1970) ve světle generování textů současnou AI

Tomáš Suk: Sémiotická tradice pojetí fikčního světa v kontextu zkoumání digitálních her

Renata Beličová: Jazyky českého a slovenského národního obrození v současné hudbě. „Libretisti“ Marka Piačeka – Josef Jungmann, Ján Kollár, Samo Bohdan Hroboň

Petr Janeček – Pavel Šidák: Folklor a literární věda dnes. Aktualizace konceptu folkloru optikou literární vědy a prozaické folkloristiky

14–15.30

Starší písemnictví: Jeruzalém jako střed/střet (panel)

Moderuje Daniel Soukup

Daniel Soukup: Vyvrácený Jeruzalém: abrogace židovského vyvolení v *Listu rabi Samuele*

Jaroslav Svátek: Představa Jeruzaléma v cestopise Jana Hasištejnského z Lobkovic

Lenka Panušková: Podoby nebeského Jeruzaléma ve Velislavově bibli: Význam a funkce

Senát PČR, Valdštejnské náměstí 17/4, Praha 1

17.00

Kulatý stůl v Senátu k výzvam a šancím současné literárněvědné bohemistiky ve světě

Kulatý stůl za účasti domácích a zahraničních hostů se soustředí na následující otázky: V jakém stavu a vztahu se dnes nacházejí institucionální bohemistika, bohemistické bádání, překladatelství z češtiny a diskuse o české literatuře v Česku a ve světě? Jak se bohemistika a další původně národní evropské filologie vyrovnávají s transnacionálními perspektivami a prosazujícím se spektrem kulturních věd? Jaký vliv mají na postavení bohemistiky globalizace a nové koncepty světové literatury? Jak akademické i státní instituce reagují na proměňující se zasazení a výzvy oboru?

Diskusi zahájí Miloš Vystrčil (Senát PČR) a Václav Velčovský (MŠMT ČR) a dále se jí zúčastní Ladislav Bánovec (MŠMT ČR), Peter Bugge (Univerzita Aarhus), Joanna Goszczyńska (Univerzita Varšava/Polská akademie věd), Eva Lehečková (FF UK), Marek Nekula (Univerzita Řezno), Jan Wiendl (FF UK) a další hosté za moderace Pavla Janáčka a Dalibora Dobiáše (ÚČL AV ČR).

Galerie

Česká literatura v českých zemích a ve světě

9–10.30 **Česká studia komiksu × studia českého komiksu (panel)**

Moderuje Pavel Kořínek

Pavel Kořínek: „Jaký je ten český komiks?“ Pokus o odpověď a typologie úhybných manévřů

Martin Foret: Česká cesta ke komiksovému románu

Ondřej Krajtíl: Klubové komiksy a ideologie volného času. Vyprávění o dobrodružství mládežnických skupin jako návod na šťastný a plnohodnotný život

sál č. 206

Mnohost metod, mnohost bohemistik

9–10.30 **Číst českou literaturu – čtenář a čtení jako teoretický a historický problém (panel)**

Moderuje Michael Wögerbauer

Michael Wögerbauer: Možnosti a úskalí digitálního prostředí pro výzkum čtení

Roar Lishaugen: Jak se stát (poslušným) čtenářem: školní čtenářské deníky 1948–1968

Jana Segi Lukavská – Anežka Kuzmičová: Čítanky zdálky i zblízka aneb O kom čtou třetáci?

Eva Marková: Gymnaziální učitel literatury jako čtenář: výzkum a jeho metodika

11–12.30 **Literatura a kognitivní věda**

Moderuje Josef Šebek

Irena Vaňková: Metamorfózy Jiřího Wolker. Perspektiva kognitivní poetiky

Zbyněk Fišer: Recepce konceptuálního umění z kognitivistické perspektivy

Martin Golema: Ohlasy kognitivnej a empirickej literárnej vedy v literárnovednej bohemistike i slovakistike a problém hraníc literárnej vedy

Česká literatura / literatura českých zemí: pole otázek

9–10.30 **Starší písemnictví – křehké znaky (panel)**

Moderuje Matouš Jaluška

Martin Šorm: Křehkost znaků ve staročeské próze

Věra Soukupová: Středověké personifikace na rozhraní tradice a aktualizace

Matouš Jaluška: Šaty k ukradení. Štilfrýd, Bruncvík, Jovian

Magdalena Jacková: Česká (pre)historie jako antické drama

11–12.30 **Starší písemnictví a jeho koncepty**

Moderuje Magdalena Jacková

Marie Škarpová: Starší česká literatura: příběh jednoho pojmu

Martin Kuba: Dialogy nejen tří Marií

Jan Malura: Kulturní transfery a bohemikální literatura raného novověku

Jan Pišna: Předmluvy k čtenáři v druhé polovině 16. století

Hranice literárněvědné bohemistiky

9–10.30 **Postava kněžny Libuše v opeře střední Evropy 17.–20. století (panel)**

Moderuje Michal Fránek

Michal Fránek: Kněžna Libuše v německých a českých libretech 19. století

Jiří Kopecký: Libuše: od kouzelnické opery a belcantové primadony k vládkyni

Jana Spáčilová: Legenda o kněžně Libuši v italské barokní opeře

Jean Boutan: Kněžna Vlasta: otázka násilí v německém i českém zpracování národního mýtu v 19. století

11.00 **Česká knižnice: příspěvek ke kultuře českého kánonu a literárního díla?**

Na setkání se spolupracovnicemi a spolupracovníky České knižnice a jejího výukového modulu Seminář České knižnice budou diskutovány následující otázky: Jak přispívá podobná řada kultuře dnešního kánonu a interpretace literárního díla? Jak byla v těchto svých rozměrech a ve srovnání s podobnými projekty v zahraničí vnímána kritikou? Jak se řada proměnila v pětadvaceti letech své existence a jaké jsou její další výzvy v druhé polovině jejího edičního plánu? Promluví Jiří Flajšman a Robert Kolár (ÚČL AV ČR).

Sobota 2. července

Strž Karla Čapka

Exkurze začne na Dobříši prohlídkou zámeckých zahrad, ve 12.15 poobědváme v restauraci U tří statkářů; ve 13.45 se vydáme na výlet do Strže na prohlídku Památníku Karla Čapka (prohlídka od 15.00). Od 16:00 procházka (v kratší nebo delší variantě – celkem za celý den 10 nebo 14 km). Odjezd ze Staré Huti bude v 17.38 nebo v 19.08.

Sraz: 8.40 v hale hlavního nádraží u Fantovy kavárny (odjezd 9.13); návrat do Prahy v 19.04 (nebo alternativně ve 20.34).

Organizace: Kateřina Piorecká (piorecka@ucl.cas.cz) a Martin Lukáš (lukas@ucl.cas.cz)

Branov Oty Pavla

Exkurze povede do povodí Berounky v okolí Křivoklátu – dějiště próz Oty Pavla. Sedmi- až devítikilometrová trasa začíná v Roztokách u Křivoklátu a vede podél Berounky do Branova (pamětní síň Oty Pavla), po stopách Rozvědčíka Jaroslava Fraňka a končí na Křivoklátě, s možnou prohlídkou hradu (zpodobněného K. H. Máchou, K. E. Ebertem ad.).

Sraz: 8.50 ve Fantově kavárně hlavního nádraží (odjezd 9.13); návrat do Prahy v 17.29 (v případě návštěvy Křivoklátu později).

Organizace: Dalibor Dobiáš (dobias@ucl.cas.cz)

Jmenný rejstřík

Abe, Kenichi	8, 86	Gilk, Erik	15, 85
Aleksandrova, Aleksandra	8, 89	Gnot, Anna	91
Augustová, Zuzana	62, 89	Golema, Martin	15, 94
Beličová, Renáta	9, 93	Goszczyńska, Joanna	16, 84
Bílek, Petr A.	82	Grigorov, Dobromir	16, 83
Blažková, Hana	9, 87	Gvoždiak, Vít	70, 83
Boutan, Jean	49, 95	Gwóźdź-Szewczenko, Ilona	17, 91
Bubeníček, Petr	30, 84	Hankiewicz, Jakub	50, 86
Budňák, Jan	42, 43, 87	Harák, Ivo	17, 84
Bugge, Peter	10, 91	Härtelová, Eliška D.	18, 83
Burget, Eduard	44, 89	Hartmanová, Pavla	60, 92
Burova, Ani	10, 83	Heinritz, Alena	18, 84
Catalano, Alessandro	91	Hemelíková, Blanka	19, 88
Cirac, Stéphanie	10, 91	Holanová Ř., Markéta	55, 88
Czaplińska, Joanna	11, 91	Holý, Jiří	65, 88
Czesany Dvořáková, Tereza	67, 85	Hrdlička, Josef	50, 86
Čolakova, Žoržeta	11, 84	Hučková, Dana	19, 86
Derdowska, Joanna	11, 87	Hultsch, Anne	50, 86
Deutschmann, Peter	12, 84	Charypar, Michal	19, 84
Dimitrova, Slaveia	12, 87	Chmurski, Mateusz	20, 91
Dobiáš, Dalibor	46, 84	Chocholatý, Miroslav	20, 86
Drews-Sylla, Gesine	13, 87	Inštitorisová, Dagmar	20, 82
Drozd, David	70, 83	Ivačič, Matija	21, 83
Faktorová, Veronika	46, 84	Ivanković, Katica	21, 83
Fišer, Zbyněk	13, 94	Jacková, Magdalena	53, 95
Foret, Martin	56, 94	Jaluška, Matouš	52, 53, 95
Förster, Anna	13, 92	James, Petra	58, 89
Fortunato, Lara	14, 82	Janáček, Pavel	54, 88
Fořt, Bohumil	70, 83	Janeček, Petr	37, 93
Fránek, Michal	48, 95	Janoušek, Pavel	63, 89
Franke, Lena-Marie	65, 88	Jelínek, Jiří	22, 85
Futtera, Ladislav	42, 87	Jílková, Veronika	79, 90
Galmiche, Xavier	14, 82	Jungmannová, Lenka	63, 89
Gauthier, Cécile	23, 87	Kalita, Małgorzata	22, 91

Kantoříková, Jana	23, 87	Nichtburgerová, Hana	66, 88
Káša, Peter	23, 91	Paják, Aleksandra	32, 84
Kliems, Alfrun	82	Panušková, Lenka	71, 93
Koblížek, Tomáš	23, 87	Paris, Václav	67, 85
Koblížková Wittlichová, Julie	51, 86	Pavlíček, Tomáš	40, 92
Kolár, Robert	75, 92	Petrbok, Václav	91
Komárek, Karel	24, 85	Piorecký, Karel	75, 92
Komenda, Petr	24, 92	Pišna, Jan	32, 95
Kopecký, Jiří	48, 95	Plecháč, Petr	75, 92
Korpacewski, Pavla	74, 92	Podhajský, František A.	67, 68, 85
Kořínek, Pavel	56, 94	Polách Balonová, Markéta	33, 86
Koš, Suzana	25, 86	Polách, Roman	33, 87
Kovács, László G.	25, 83	Pořízka, Petr	33, 85
Kowalska-Nadolna, Urszula	26, 82	Romanová, Gabriela	61, 92
Krajtl, Ondřej	56, 94	Sedlák, Ctirad	79, 90
Krásová, Eva	26, 84	Segi Lukavská, Jana	78, 94
Krejčová, Iva	47, 84	Segi, Stefan	54, 88
Kročá, David	27, 85	Servant, Catherine	47, 84
Křeček, Jan	27, 88	Shih-hui Lin, Melissa	31, 91
Kuba, Martin	28, 95	Sládek, Ondřej	69, 83
Kudlová, Klára	28, 85	Slavíčková, Miloslava	34, 83
Lishaugen, Roar	77, 94	Smyčka, Václav	42, 87
Lollok, Marek	29, 85	Soukup, Daniel	71, 93
Loučová, Petra	58, 89	Soukupová, Věra	52, 95
Machala, Lubomír	29, 88	Spáčilová, Jana	49, 95
Malínek, Vojtěch	60, 76, 92	Sudzinová, Tereza	40, 92
Malura, Jan	29, 95	Suk, Tomáš	35, 93
Mareš, Petr	30, 84	Svátek, Jaroslav	71, 93
Marková, Eva	30, 94	Sýkora, Michal	36, 88
Mašlanka, Anna	31, 83	Szturcová, Monika	80, 90
Matonoha, Jan	44, 89	Šanda, Zdeněk	36, 83
Melichar, Dominik	79, 90	Šantorová, Petra	73, 92
Merenus, Aleš	62, 89	Šebek, Josef	34, 84
Müller, Richard	32, 93	Šidák, Pavel	37, 93
Muls, Astrid	59, 89	Šidáková Fialová, Alena	37, 88
Nekula, Marek	65, 66, 88	Škarpová, Marie	38, 95
Němec, Mirek	43, 87	Škrabal, Michal	75, 92

Šnytová, Jana	35, 83
Šorm, Martin	52, 95
Tlustý, Jan	38, 86
Toman, Jindřich	66, 88
Tuckerová, Veronika	39, 86
Turek, Matouš	42, 87
Urválková, Zuzana	39, 86
Válová, Karolína	73, 74, 92
Vaňková, Irena	40, 94
Večeřová, Petra	61, 92
Vimr, Ondřej	75, 76, 92
Vobecká, Dagmar	73, 92
Volková, Bronislava	40, 87
Vonková, Kristina	81, 90
Waisserová, Hana	45, 89
Wiendl, Jan	40, 92
Wögerbauer, Michael	77, 94
Záhora, Jakub	41, 83

